

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI

BALKAN SAVAŞLARINDA BÜYÜK GÜÇLER VE OSMANLI DEVLETİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İlker Yasin ÇAKIROĞLU

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU

KARABÜK
Temmuz, 2019

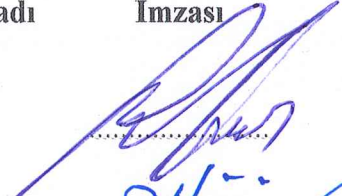

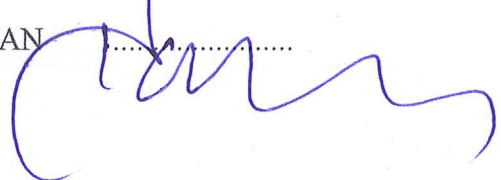
İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	2
DOĞRULUK BEYANI	3
ÖNSÖZ	4
ÖZ.....	5
ABSTRACT.....	6
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	7
ARCHIVE RECORD INFORMATION	8
KISALTMALAR	9
ARAŞTIRMANIN KONUSU	10
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	10
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	10
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	10
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	11
GİRİŞ	12
Balkanlarda Büyük Güçlerin Mücadelesi: 1856 Paris Antlaşması, Ayastefanos Antlaşması ve Berlin Kongresi	15
1. BİRİNCİ BÖLÜM	19
1.1. I. Balkan Savaşı	19
1.1.1 I. Balkan Savaşı'nın Ortaya Çıkışı ve Nedenleri	20
1.1.1.1 I. Balkan Savaşı'nda Kara Muharebeleri	20
1.1.1.1. I. Balkan Savaşı'nda Deniz Muharebeleri	28
1.1.1.2. I. Balkan Savaşı'nda Hava Muharebeleri	30
1.1.2 I. Balkan Savaşı'nın Sonuçları.....	32
1.1.3 I. Balkan Savaşı Sonu ve Londra Antlaşması	34
1.2. II. Balkan Savaşı	36
1.2.1. II. Balkan Savaşı'nın Ortaya Çıkışı ve Nedenleri.....	36
1.2.2 II. Balkan Savaşı'nın Gelişimi	37
1.2.3. II. Balkan Savaşı'nın Sonuçları.....	38
1.2.4. II. Balkan Savaşı Sonunda İmzalanan Antlaşmalar	41
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	44
2.1 Balkan Savaşları'nda Büyük Devletlerin Politikası	44
2.1.1 İtalya'nın Politikası.....	44
2.1.2 Rusya'nın Politikası	53
2.1.3. Almanya'nın Politikası	62
2.1.4. İngiltere'nin Politikası	67
2.1.5. Fransa'nın Politikası.....	70
2.1.6. Avusturya-Macaristan'ın Politikası	74
SONUÇ	78
KAYNAKÇA.....	81
ÖZGEÇMİŞ	91

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İlker Yasin ÇAKIROĞLU 'na ait " Balkanlarda Büyük Güçler ve Osmanlı Devleti" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Uluslararası Politik Ekonomi Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Doç. Dr. Sabit DOKUYAN	
Danışman Üye	: Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Hakan TÜRKKAN	

Tez Sınavı Tarihi: 18.07.2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: İlker Yasin ÇAKIROĞLU

İmza :

ÖNSÖZ

Araştırma Balkan Savaşlarındaki Büyük Güçler ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir. Konu seçiminde ve tez çalışmam boyunca bilgisi ve tecrübesi ile katkı sağlayan değerli hocam, danışmanım Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU'na ve sevgili arkadaşım Buket ARSLAN'a, bana gösterdiği ilgi, hoşgörü, yardım ve desteklerinden dolayı içtenlikle teşekkür ederim. Bütün hayatım boyunca bana hep destek olan, beni bu günlere getiren, tez çalışmam sürecinde sabır gösteren sevgili anne ve babama çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen arkadaşlarıma katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Bu çalışmayı KBÜ-BAP-17-YL-252 proje numarasıyla destekleyen Karabük Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne de ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

İlker Yasin ÇAKIROĞLU

ÖZ

Balkan devletleri hedeflerinin birbirleriyle çelişmesi nedeniyle Balkan Savaşlarına kadar Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak yapamamışlardır. Ancak II. Meşrutiyet Hükümetinin Kiliseler Sorunu'nu çözmesi, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp Savaşı'yla meşgul olması, büyük devletlerin ve Rusya'nın teşvik ve destekleri doğrultusunda aralarında ittifak yaparak 3 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş açmışlardır. Osmanlı Devleti, hazırlıksız bir şekilde yakalandığı Balkan ittifakına karşı seferberlik ve savaş ilan etmiştir. Dönemin hatıratlarından anlaşıldığı üzere Osmanlı Devleti; bu dönemde, Trablusgarp Savaşı'nın yanı sıra iç sorunlar, Yemen ayaklanmaları, hükümet değişikliklerinin yarattığı problemler ve subaylar arasında siyasetin etkili olması gibi bir dizi sorunlarla boğuşmaktadır.

Avrupa Devletleri başlangıçta, savaşın Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle sonuçlanacağını tahmin etmediklerinden savaşın sonunda statükonun değişmeyeceğini açıklamışlardır. Ancak savaş sonucunda Balkan devletlerinin galip çıkması üzerine bu söylemlerinde değişikliğe giderek elde edilen toprakların Balkan ülkelerinde kalmasını desteklemişlerdir. Osmanlı Devleti, Balkan Devletlerinin I.Balkan Savaşı sonucunda elde edilen toprakların paylaşılması konusunda birbirine düşmesi üzerine Haziran 1913'te çıkan II.Balkan Savaşı sonucunda Edirne'yi geri alabilmiştir. Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğünü açık bir şekilde ortaya koymuştur. Osmanlı Devleti savaş sonrasında ordu ve donanmasını yenilemek amacıyla faaliyete geçmiştir. Büyük Güçler arasında yaşanan bloklaşma Balkan Savaşları sonrasında çıkacak olan I. Dünya Savaşı'na zemin hazırlamıştır. Rusya'nın yürütmüş olduğu Panslavizm politikası ve Avusturya-Macaristan'ın Pangermenizm politikası başarısız olurken aynı zamanda I. Dünya Savaşı sonucunda bu devletlerin parçalanmasına sebep olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Devleti, Makedonya Sorunu, Balkan Savaşları, Büyük Güçler, Balkan Devletleri

ABSTRACT

They could not make an alliance against the Ottoman State until the Balkan Wars because of the contradictions of the goals of the Balkan States. They declared war on Ottoman Empire on October 3, 1912, when the Constitutional government solved the problem of Churches that the Ottoman Empire was engaged in the Battle of Tripoli, and allied themselves in the direction of the incentives and support of the Great Powers and Russia. The Ottoman State declared war and mobilization against the Balkan wars, which were captured in an unprepared way. The military, political and civil memories of the Ottoman Empire, as understood in some way, is in this period. In addition to the Battle of Tripoli, internal problems are so confused by Yemeni uprisings, problems created by government changes, and separatist ideas that a rise from politics being effective among officers.

The European States initially stated that the status quo would not change at the end of the war, as they did not anticipate that the war would result in the defeat of the Ottoman State. However, as a result of the war, the Balkan states have supported the survival of the land in the Balkan countries, which has been increasingly changed in these rhetoric. The Ottoman State was able to get Edirne back as a result of the Second Balkan War in September 1913 when the Balkan States fell on each other to share the land obtained as a result of the First Balkan War. The Balkan Wars clearly demonstrated the powerlessness of the Ottoman State. In the aftermath of the war, the Arm yandits fleet were over taken by activities. The block, between the Great Powers laid the ground work for the First World War, which will take place after the Balkan Wars. The Panslavism policy, which Russia carried out, led to the disintegration of these states at the same time as the result of the First World War, while the Austrian-Hungarian policy of Pangermenism failed.

KeyWords: Ottoman Empire, Macedonian problem, Balkan Wars, Great Power, Balkan State

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	BALKAN SAVAŞLARINDA BÜYÜK GÜÇLER VE OSMANLI DEVLETİ
Tezin Yazarı	İLKER YASİN ÇAKIROĞLU
Tezin Danışmanı	Doç. Dr.Ersin MÜEZZİNOĞLU
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	TEMMUZ 2019
Tezin Alanı	ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ
Tezin Yeri	KBÜSBE – KARABÜK
Tezin Sayfa Sayısı	90
Anahtar Kelimeler	Osmanlı Devleti; Makedonya Sorunu; Balkan Savaşları; Büyük Güçler, Balkan Devletleri

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of theThesis	Great Powers andOttomanEmpire inBalkan Wars
Author of theThesis	İLKER YASİN ÇAKIROĞLU
Advisor of theThesis	Doç. Dr. ERSİN MÜEZZİNOĞLU
Status of theThesis	Master
Date of theThesis	July 2019
Field of theThesis	İnternationalPoliticEconomy
Place of theThesis	KBÜSBE – KARABÜK
Total PageNumber	90
Keywords	OttomanEmpire; Balkan Wars;Macedonian Problem; Great Powers, Balkan States

KISALTMALAR

a.g.e	:Adı geçen eser
a.g.m	:Adı geçen makale
c.	:Cilt
ev.	:eviren
der.	:Derleyen
haz.	:Hazırlayan
MEB	:Mili Eğitim Bakanlığı
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
TCTA	:Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi
Ter.	:Tercüme Eden
TTK	:Türk Tarih Kurumu
Yay.	:Yayınevi, Yayımlayan
OBİV	:Ortadoğu ve Balkan incelemeleri Vakfı (OBİV) Yayınları

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Balkan Savaşlarında Büyük Güçler ve Osmanlı Devleti

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı Büyük Güçlerin Balkan Savaşlarındaki politikalarını ortaya koymak; izlenen bu politikaların savaşın gidişatına, Osmanlı Devleti'nin durumuna ve uluslararası ilişkilerin seyri üzerine etkilerini incelemektir.

Araştırmanın önemi Balkan Savaşlarıyla ilgili pek çok bilimsel çalışma yapılmış olmasına karşın, Büyük Güçlerin bu savaşlarda Osmanlı Devleti'ne karşı yürüttükleri politikalar ve bunun altında yatan nedenler müstakil bir çalışmayla ortaya konulmamıştır. Araştırmanın bu yönüyle önemli bir bilimsel boşluğu doldurması umulmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tezimize kaynak olması bakımından Balkan Savaşlarını inceleyen hatıratlar, Balkan Savaşları ile ilgili yazılmış yerli ve yabancı akademik kitaplar, lisansüstü tezler ve makaleler, döneme ait Osmanlı gazeteleri kaynak olarak alınmıştır. Tezle ilgili veriler, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, İSAM Kütüphanesi, TTK Kütüphanesi, Karabük Üniversitesi Kütüphanesi'nde araştırmalar yapılarak toplanmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Literatürde Birinci Dünya Savaşı'nın provası olarak nitelendirilen bu savaşın ana kaynaklar olan hatıratlardan yararlanılarak, Büyük Güçler olarak adlandırılan İngiltere, Rusya, Fransa, Almanya, İtalya ve Avusturya-Macaristan'ın Balkanlara yönelik politikaların savaşa etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Avrupa devletlerinin bile kendisinden ayrılan milletlere yenileceğini düşünmedikleri Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşlarını kaybetmesinin nedenleri belirtilmek istenmiştir. Balkan coğrafyası iç siyasi çekişmelerin ortaya çıkardığı büyük sorunlarla mı kaybedilmiştir ya da Büyük Güçler olarak tabir edilen devletlerin yürütmüş oldukları politikalarla mı kaybedilmiştir sorunsalı tartışılmaya çalışılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu araştırma; Büyük Güçler olarak nitelendirilen İngiltere, Rusya, Almanya, Fransa, Avusturya-Macaristan İtalya Devletlerinin Balkan Savaşlarına etki eden politikalarından başlayarak; Balkan Savaşları'nın sonuçlanmasına kadar olan zamanı kapsamaktadır.

Bu çalışmada incelenen hatıratlarda kişilerin kendilerini temize çıkarma, hadiseleri kendi bakış ve menfaatlerine göre ele alma tutumu içerisine girebilecekleri düşünülerek bazı cümlelerde yazan kişi belirtilerek birebir alıntı yapılmıştır.

GİRİŞ

Balkan Coğrafyası, Balkanların Etnik ve Dinsel Yapısı

Balkan Yarımadasının sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği konusunda kuzey sınırları hariç olmak üzere büyük ölçüde müşterek bir görüş vardır. Buna göre Balkanlar doğuda Karadeniz, batıda Adriyatik Denizi, güneyde Akdeniz, güneydoğuda ise Ege Denizi çevrilidir. Balkanların kuzey sınırları ile ilgili olarak pek çok farklı görüşler ileri sürülmekle birlikte öne çıkan bakış, Balkanların kuzey sınırlarının Tuna'yı aşarak Transilvanya'nın kuzeydoğusunda Dinyester Nehri'ne, kuzeybatıda ise Kuzey Dalmaçya kıyılarını içine alacak şekilde geniş bir bölgeye ulaştığı şeklindedir. Önemli Balkan tarihi yazarlarından Castellan'a göre ise Balkan Yarımadası'nı çevreleyen üç deniz vardır: batıda Adriyatik, güneyde Akdeniz, doğuda Karadeniz ve Ege Denizi. Dördüncü yön için coğrafi sınır olarak Tuna'yı kabul eder. Ancak Tuna ile birlikte Romen ülkelerini, Orta Avrupa'yı ve Rus ovalarını da buna ekler.¹ 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Balkanların, Avrupalılar tarafından "Makedonya", Osmanlı Devleti tarafından ise "Rumeli" olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Bu nedenle çalışmanın genelinde anlam kargaşasına yol açmamak için Türkiye'nin Avrupadaki topraklarını adlandırmada "Balkanlar" kavramı kullanılmıştır. Balkanların karışık bir etnik yapısı olduğu günümüzde de bilinmektedir. Bu noktada fikir vermek amacıyla Balkan Savaşları öncesi Osmanlı Makedonyasına ait olan ve her ulusun kendi nüfusunu yüksek gösterdiği şu tablo dikkat çekicidir.

Tablo 1. Makedonya Genel Nüfus Dağılımı

	Sırp istatistikleri	Bulgar istatistikleri	Yunan istatistikleri
Türk	231.400	489.664	576.600
Bulgar	57.600	1.184.036	454.700
Sırp	2.048.320	700	-
Rum	201.140	222.152	656.300
Arnavut	165.620	124.211	-
Ulah	74.465	77.267	41.200
Karışık	101.875	147.244	91.700
TOPLAM	2.880.420	2.245.274	1.820.500

Kaynak: Aram Andonyan, *Balkan Savaşı*, 2.b., İstanbul: Aras Yayıncılık, 2002, s.83

¹ Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995), 15.

Osmanlı Devleti'nin 1894 yılında yapmış olduğu sayıma göre ise Balkanların nüfus yapısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Osmanlı Balkanlarında Nüfus Dağılımı

Vilayet	Müslüman	Yunanlı	Ermeni	Bulgar	Yahudi
Edirne	434.366	267.220	16.642	102.245	13.721
Manastır	630.000	228.121	29	–	5.072
Yanya	235.948	286.294	–	–	3.677
İşkodra	330.728	5.913	–	–	2.794 (Katolik)
Girit	74.150	175.000	500	–	200
Adalar	30.809	226.590	83	2	2.956
Çatalca	18.701	35.848	585	5586	966
Selanik	463.000	277.000	1.257	223.000	37.206 (2.311 Katolik)
Kosova	419.390	29.393	–	274.826	1706 (5.588 Latin)

Kaynak:Kemal H. Karpat, “Ottoman Population, Demographic and Social Characteristics, 1830-1914”, Madison, University of Wisconsin Press, 1985 s.155

Görüldüğü üzere Balkanlarda hiçbir ulus kendi doğal sınırları içerisine yerleşmiş değildir. Bulgaristan dışında yaşayan Bulgarlar, Yunanistan dışında yaşayan Yunanlar, Sırbistan dışında yaşayan Sırlar azımsanmayacak şekilde fazladır. Bu da ülkelerin doğal sınırlarının belirlenememesi ve Balkanlardaki sürekli devam eden karışıklığın ana

sebebidir. Devletlerin birbirlerinin içişlerine karışmada bu durumu bahane etmesi ve ülkede bulunan unsurların zaman zaman ayaklanma çabaları bu durumun göstergesidir. Ayrıca Balkanlar, Avrupa ile Asya'nın kesişim yeri olduğundan, her çeşit askeri ve dini açıdan yayılma noktası olmuştur. İstila eden gruplardan her biri Balkanlarda kendinden bir etki, iz bırakmıştır. Bu şartlar altında doğal olarak Balkan Yarımadası, ayrı dinlere mensup çeşitli kavimler karışımı olarak belirmiştir.² Balkanlar gibi küçük bir coğrafyada birçok millet ve birden fazla din bir arada karma olarak yaşamışlardır. Balkanlar tanımlanırken buradaki ırk ve dinlerin çeşitliliğinden dolayı karışık halde bulunan büyük bir antropoloji müzesine benzetilmiştir.³ Etnik ve dinsel çeşitlilik Balkanlarda bir taraftan hoşgörüyü beslerken diğer taraftan ise Balkan uluslarının uzlaşması önündeki en büyük engeldir. Osmanlı Devleti'nin 1911 yılında din temeline dayalı Balkanlardaki nüfusu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Osmanlı Avrupa'sında Din Temelli Nüfus Dağılımı

Vilayet	Müslüman	Rum	Bulgar	Toplam
Edirne	760.000	396.000	171.000	1.427.000
Selanik	605.000	398.000	271.000	1.348.000
Yanya	245.000	331.000	–	561.000
Manastır	456.000	350.000	246.000	1.065.000
İşkodra	218.000	11.000	–	349.000
Kosova	959.000	93.000	531.000	1.063.000
TOPLAM	3.242.000	1.558.000	1.220.000	6.353.000

Kaynak: McCarthy Justin Ölüm ve Sürgün, İnkılap Yayınevi 1.Baskı, İstanbul: 1998

1911'de yapılan bu sayımda kullanılan tek ölçüt dindir. Tabloda Bulgar ve Rumların ayrı gruplar olarak gösterilmelerinin nedeni, Bulgar kilisesinin Rum-Ortodoks kilisesinden ayrılmasından sonra, gruplardan birinin Ortodoks kilisesine bağlı kalırken diğerinin Bulgar kilisesine bağlanmış olmasıdır. Buna karşılık sayımda ne Sırp'lardan ne

² Aram Andonyan, *Balkan Savaşı*, (İstanbul: Aras Yayıncılık, 2002),15.

³ Tuncay Bilecen, *Balkan Savaşları Sonrasında Yaşanan Göç Hareketlerinin Osmanlı İç Siyasetine Yansımaları*, (Kocaeli Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2004), 8-9.

de Arnavutlardan söz edilmiştir. Çünkü Sırlar Ortodoks oldukları için Nüfus sayımında Rumlarla birlikte sayılmış, Arnavutlar ise Müslümanlar ve sayıları 10.000 dolayında olan Katolikler şeklinde üç grup halinde gösterilmiştir.⁴

Görüldüğü üzere Balkan Savaşları öncesinde Balkanların etnik ve dini nüfusunu tam olarak belirlemek oldukça zordur. Çünkü her millet kendi sınırlarını daha da genişletebilmek, Avrupalı devletleri yanına çekebilmek amacıyla etnik-dini nüfusunu fazla göstermiş ve bunu öne sürdüğü tezlerle ispatlamaya çalışmıştır.

Balkanlarda Büyük Güçlerin Mücadelesi: 1856 Paris Antlaşması, Ayastefanos Antlaşması ve Berlin Kongresi

Westphalia düzeninin uluslararası sisteme getirmiş olduğu eşitlikçi egemenlik anlayışı, 1789 yılında yaşanan Fransız Devrimi ile büyük zarar görmüş ve Napolyon Savaşları dolayısıyla zarar gören Avrupa'nın siyasal durumunu düzeltmek ve Avrupa'nın gelecekte alacağı konumu belirlemek amacıyla Avrupa Devletleri Viyana'da 1815 yılında bir kongre toplamışlardır. Viyana Kongresi kararları ile Avrupa'da yeni bir statü doğmuştur. İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya kendi çıkarlarına göre ve bu çıkarlarının uyuştugu kadarıyla Avrupa'da yeni bir statü kurmuşlardır. "Kutsal ittifak" adıyla da anılan bu statü hem monarşilerin hâkimiyetlerinin sürdürülmesi hem de statükonun devamlılığını amaçlamıştır. Bu statü 1848 yılına kadar varlığını sürdürebilmiştir. Öncelikle 1827 yılında İngiltere Kutsal İttifak'tan ayrılmıştır. Sonrasında Osmanlı sınırları içinde Mora'da başlayan Rum isyanının bastırılması için Avusturya Başbakanı Metternich Prusya ve Rusya'ya teklif götürse de Rusya ve Fransa Rumlara yardım etmişlerdir. Böylelikle Kutsal İttifak karar alma mekanizması parçalanmıştır. Fransız tarihçisi A.Debidour, Viyana Kongresini değerlendirirken "*1815'in diplomatları, Avrupa'yı en kötü kanunlarla donatmak için bir yüzyıl verdiler. Bu fenalıkları tamir etmek içinde bir yüzyıl gerekecektir*" der.⁵

Viyana Kongresi sonrası düzen aynı zamanda Avrupa siyasi tarihi için büyük güç kavramının oluşumu anlamına gelmektedir. Bu düzeninin getirdiği dört büyük devlet hegemonyası zamanla Fransa'nın ve toprak bütünlüğünü sağlayan Prusya ile Piyomente krallıklarının bu sisteme entegre edilmesiyle altı büyük güç tarih sahnesinde yerlerini almışlardır. 1878 yılındaki siyasi, askeri ve ekonomik varlıkları itibariyle;

⁴ Bilecen, a.g.m,11.

⁵ Armaoğlu, a.g.e,78.

Almanya, Fransa, Büyük Britanya, Rusya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'dan oluşan bu ülkelere toplu olarak Büyük Güçler denilmiştir.⁶

Büyük Güçler Birinci Dünya Savaşı'na kadar giden dönemde aralarındaki statüyü büyük ölçüde korumuşlar ve Avrupa'daki meselelerde söz sahibi olmuşlardır. Avrupa'yı ilgilendiren meselelere büyük güç olarak adlandırılan her devlet kendi çıkar ve nüfuz alanını genişletmek amacıyla müdahil olmuştur. Bunlara örnek olarak; Osmanlı - Rus Savaşları'nda, Balkan milletlerinin başlattıkları isyanlarda, Balkan Savaşları'nda ve Birinci Dünya Savaşı'nda Büyük Güçlerin tutum ve tavırlarını verilebilir. Dahası Birinci Dünya Savaşı'nın taraflarının belirlenmesinde Büyük Güçlerin Balkanlar'daki çıkar çatışmalarının etkisi fazlasıyla görülmüştür.

1853-1856 yılları arasında tarihleri arasında gerçekleşen Kırım Savaşı sonrasında imzalanan Paris Antlaşması Osmanlı Devleti'nin ve Balkan milliyetçiliğinin gelişimi için oldukça önemlidir. Balkan Savaşlarına gidilirken üç önemli olaydan bir tanesidir. Diğer iki önemli olay ise Ayastefanos Antlaşması ve Berlin Kongresidir. Balkan azınlıklarının Paris Antlaşması sonucunda almış oldukları haklar diğer azınlık milletler için umut ışığı olmuştur. Osmanlı Devleti'nin topraklarının Avrupalı devletlerin garantisi altına girmesiyle de Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'nin iç siyasetine karışma şansını elde etmişlerdir.

Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti, Fransa, İngiltere, Prusya, Piyomente, Avusturya-Macaristan ve Rusya tarafları arasında imzalanmış olan Paris Barış Antlaşması içeriği itibariyle Osmanlı Devleti açısından oldukça önemlidir. Paris Antlaşması ile olası bir Osmanlı-Rus Savaşı'nın önüne geçmeye çalışan Avrupa devletleri, savaşa yol açabilecek nedenleri ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Ancak olası bir savaşın Avrupalı devletlerin müdahalesine açık olması gibi antlaşmanın bazı hükümleri Rusya tarafından olumlu şekilde karşılanmamıştır.

1871 yılında imzalanan Londra Protokolü'nün Karadeniz'in tarafsızlığı ile ilgili Paris Antlaşması maddelerini yürürlükten kaldırmasıyla birlikte Rusya, Osmanlı Devleti karşısında daha serbest bir politika izlemiştir.

Protokol imzalanmadan önce İngiltere, Osmanlı Devleti'nin protokol maddelerini reddi halinde kendisinin de bu maddelerle bağlı kalmayacağını bildirmiştir.

⁶Hall, a.g.e, 3.

Bu beyana dayanarak Osmanlı Devleti “*hak ve istiklalini korumak zorunluluğu*” ve “*toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına dokunmayan tavsiyeleri kabul ederek her türlü islahatı yapacağını*” bildirerek protokol maddelerini reddetmiştir.⁷Bu olayı fırsata dönüştüren Rusya, 1877 yılında Osmanlı Devleti’ne karşı savaş ilan etmiştir. Tarihimizde 93 Harbi ismi ile anılan bu savaşta Ruslar bugünkü Yeşilköy yakınlarına kadar gelmiştir.

93 Harbi ile birlikte Osmanlı Devleti yıkılma sürecine girmiştir. Savaşı bitiren Ayastefanos Antlaşması maddeleri itibariyle balkan milletleriaçısından oldukça önemlidir. Bu savaş neticesi ile Osmanlı Devleti bugünkü Türkiye’nin 1/3’ü kadar Balkanlarda toprak kaybetmiştir. 29 maddeden oluşan Ayastefanos Antlaşması özellikle şu maddeler itibariyle önemlidir:

“Rusya 5.500.000 franklık bir savaş tazminatı alacaktı. Osmanlı Devleti’nin tazminatı ödeyemediği takdirde -bu meblağı hiçbir zaman ödeyemeyeceğini düşündüğünden- Anadolu’da Batum’u, Kars’ı ve Beyazıt’ı; Avrupa’da ise Dobruca’yı kendisine bırakmasını şart koşturmuştu. Rusya, Dobruca’yı Beserabya’ya karşılık Romanya’ya verecek böylece Rusya’nın sınırı Tuna’ya kadar genişlemiş olacaktı. Üç yarı bağımsız Balkan devleti Romanya, Sırbistan ve Karadağ tam bağımsızlığa kavuşacak, üstelik de genişleyecekti. Dobruca Romanya’ya, Niş ve Mitroviça bölgeleri Sırbistan’a, Bosna’dan bir kısım arazi ile Adriyatik’te Antivari ve Dulcigno (Ülgün) Limanları da Karadağ’a verilecekti. Avusturya’nın emperyalist emellerinin başlıca konusunu oluşturan Bosna-Hersek ise aynı zamanda hem Avusturya’nın hem de Rusya’nın gözetimi altında özerkliğe kavuşacak ve büyük bir Bulgar Prensiğinin kuruluşuyla Osmanlı Devleti daha önemli bir fedakârlığa zorlanacaktır.”⁸

Ayastefanos Antlaşması’yla birlikte “Büyük Bulgaristan” olarak ortaya çıkan devlet Tuna’dan Adriyatik’e kadar uzanmış, Rumeli ve Makedonya’yı da içine almıştır. Böylece Osmanlı Devleti’nin Balkan toprakları Arnavutluk ve Trakya (Edirne ve İstanbul) olarak ikiye bölünmüştür.⁹

Yeni kurulan Bulgar Prensiği, Osmanlı’dan ayrılıp Rus himayesine sokulmuştur. Ayastefanos Antlaşması’nın 16. maddesi gereğince Ermeni vilayetleri de aynı himaye altına girmiştir. Sultan, Rusya ile anlaşarak bu vilayetlerde reform yapacaktı.¹⁰Ayastefanos Antlaşması Panslavizmpolitikasının bir zaferi olarak değerlendirilmiştir. Rusya’nın Osmanlı üzerinde bu kadar ciddi bir nüfuzla sahip olması ve halihazırdaki siyasî dengeyi tek yönlü şekilde bozmuş olması, başta İngiltere ve birçok diğer devletinkarşı duruşuna sebebiyet vermiştir. Bu nedenle Ayastefanos Antlaşması’nda yer alan hükümler, 13 Haziran 1878’te gerçekleşen Berlin Kongresi’nde

⁷Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, (Ankara: TTK Basımevi, 2003), s.516.

⁸Fahir Armaoğlu, *A.g.e s.517*

⁹Richard C. Hall, *Balkan Savaşları 1912-1913* (İstanbul: Homer Kitabevi, 2003), s.3.

¹⁰Andonyan, a.g.e, s.25.

tekrar görüşülmüş ve değiştirilmiştir.¹¹Berlin Kongresi'nde Balkan devletleri temsil edilmemiş, bunlar taleplerini büyük devletler aracılığı ile iletmişlerdir.

Berlin Kongresi sonucunda imzalanan Berlin Antlaşması ile Büyük Bulgaristan bir hayli küçültülmüştür. Antlaşma, bağımsız Büyük Bulgaristan yerine Osmanlı vesayeti altında otonom bir Bulgaristan Prensiği ile Osmanlı Sultanı'nın hâkimiyeti altında yarı özerk bir Doğu Rumeli'yi yaratmış ve Makedonya'yı da Sultan'ın doğrudan idaresine iade etmiştir.¹² Berlin Antlaşması daha küçük bir Sırbistan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Ayrıca Karadağ'ı Bosna'daki kazançlarından Yenipazarsancağı ve Kuzey Arnavutluk'tan mahrum bırakmıştır. Kısacası güçlü devletler Balkanlar'ın yeni haritasını tek başlarına çizmişlerdir.¹³

Ayastefanos Antlaşması'ndan en kârlı çıkan taraflardan biri olan Bulgarlar, Berlin Antlaşması ile büyük hayal kırıklığına uğramışlardır. Yunanlar, Karadağlılar ve Sırlar Berlin Antlaşması'nı millî hedeflerinemanî olarak görmüşler ve 1878 tarihi itibariyle tüm Balkan devletleri Berlin'de alınan kararları yıkarak ulusal birliklerini sağlamaya çalışmışlardır.¹⁴

¹¹A.İhsan Gencer, *İslam Ansiklopedisi*(Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 225.

¹²Hall, a.g.e, s..

¹³Castellan, a.g.e, s.334.

¹⁴Hall, a.g.e, s.4

1. BİRİNCİ BÖLÜM

BALKANLAR'DA SAVAŞ VE SONUÇLARI

1.1. I. Balkan Savaşı

Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ta İtalyan işgali ile mücadele ettiği ve aynı zamanda Arnavutluk'taki isyanlarla uğraştığı bir sırada Balkan Devletleri, Osmanlı Makedonyası'nı ele geçirmek için harekete geçmişlerdir. Büyük Devletlerinin savaşa gidişi önlemeye yönelik aldıkları tedbirler etkili olamamış ve 8 Ekim 1912'de en küçük Balkan Devleti olan Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesi ile Balkan Savaşları başlamıştır. Karadağ'ı takiben diğer Balkan Devletleri de kısa sürede savaşa dahil olmuşlardır. Bu savaş bir bakıma 1912 bahar ve yazındaki Balkan Devletleri'nin aralarındaki ihtilafları bir kenara bırakarak Balkanlar'daki Osmanlı hakimiyetine son vermek üzere yaptıkları ittifak anlaşmalarının uygulamaya konulmasıdır.

Osmanlı Devleti'nin kendisine karşı birtakım hasmane planlar yapıldığı ve uygulamaya konulduğu sıralarda Balkanlar'da meydana gelebilecek bir savaşı göğüsleyebilecek durumda olduğunu söylemek pek zordur. Zira Balkan Savaşı henüz başlamadan evvel Osmanlı ordusu isyanlar, iç çekişmeler, terhis vedüzen gibi sorunlar ile uğraşmıştır. İngiltere ve Rusya'nın baskıları neticesinde savaş öncesinde askerlerin bir bölümü terhis ettirilmiş, bu durum Rumeli'deki yegane güvenlik unsurunu ortadan kaldırarak devletin istikbalini ve özellikle Balkan topraklarını önemli bir tehlike ile başbaşa bırakmıştır. Bunun yanı sıra savaş öncesi Osmanlı ordusuna siyasetin bulaşması da orduyu zayıflatan bir gelişme olmuştur. Genç yaştaki komutanlar asligörevlerinin haricinde, ordunun ve memleketin ıslahına uğraşmışlardır. Bu komutanlar bir şekilde hükümet üzerinde kontrol sahibi olarak devletin siyasi hayatını etkilemek üzere kendi aralarında bazı dernekler kurarak gruplara ayrılmıştır. 31 Mart Vak'ası'ndan sonra (13 Nisan 1909) ilgili komutanların İttihatçı ve İtilafçı şeklinde kemikleşmiş bir vaziyette grup oluşturması ve genç kurmaylar gibi emir subaylarının da birçok makama hâkim duruma gelmesi, ordudaki bozulmayı arttırmıştır.¹⁵

¹⁵Ersan Baş, "Balkan Harbi'nde Osmanlı Donanmasının İcra Ettiği Görev ve Hareket ile Sonuçlarının İncelenmesi", *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006), 429-430.

Savaşın başlarında Osmanlı ordusunun durumu hakkında şu bilgiler mevcuttur:

*“Osmanlı Devleti’nde barış zamanında toplam kırk üç tümen hazır bulunuyordu. Savaşın ilk evresinde, Balkan ittifakı birleşik orduların karşısına, en fazla yirmi aktif tümen çıkarabilir. Bu da 30000 asker demektir. Rediflerle birlikte Türk ordusunun toplam gücü 450 000 kişiye çıkabilir, bunlardan 360 000 kadarı muharip kuvvet olacaktır.”*¹⁶

1.1.1 I. Balkan Savaşı’nın Ortaya Çıkışı ve Nedenleri

1.1.1.1 I. Balkan Savaşı’nda Kara Muharebeleri

Osmanlı Devleti’nin ordusu, Bulgara karşı savaşmak üzere Şark ordusu ve Sırp'lara karşı savaşmak üzere Garp ordusu şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Belirtmek gerekir ki Osmanlı ordusu seferberliğini tamamlayamadan savaşa girmiştir. Savaş başladığında yeni atanmış olan bazı üst düzey subaylar birliklerini bulmakla zorluk çekmişler, birliklerini bulduklarında ise tam bir idare sağlayamadan savaşa katılmak zorunda kalmışlardır. Haberleşme güçlüğü yüzünden birliklerde ortak hareket sağlanamamıştır. Birlikler konuşlanma yerlerine giderken güvenlik tertibine, keşif kurallarına dikkat etmemiştir.¹⁷

Yine Karal’ın yazdıklarına bakılırsa; Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili Nazım Paşa, Balkan Savaşı’nın başlayacağı sırada bile Balkanlı kuvvetlere karşı yürütülecek savaş planlarını görmemişti. Savaş ilan edildiği gün düşman kuvvetleriyle Osmanlı kuvvetlerinin sayısına dair Sadrazam Gazi Ahmet Muhtar Paşa’nın sorusunu cevaplandıramama hatasını yapmıştır.¹⁸

Osmanlı Devleti’nin Balkan Savaşları’ndaki planı fetihler siyasetinin izlenmeyeceği yönündedir. Osmanlı Genelkurmayı Balkan devletlerinin saldırısına karşı toprakları müdafaa esasına dayanan ve 1912-1913 yıllarını kapsayan bir tasarı hazırlamıştır. Bu tasarıya göre Rumeli, Makedonya ve Trakya’nın oluşturduğu iki savaş bölgesi olarak belirlenmiş; Osmanlı ordusu da iki ayrı komutanlığa bölünmüştür. Ayrıca Şark Komutanlığı’nın Trakya’yı, Garp Komutanlığı’nın da Makedonya’yı savunacağı kararlaştırılırken, savaş hareketlerinin yönetimi de Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili’ne verilmiştir. Şark kuvvetleri kolordu sayısı savaş kadrosu şeklinde hesaplanmıştır. Ancak savaş başladığında dört kolordu bulunmaktadır. Şark Kuvvetleri

¹⁶Troçki, Lev. *Balkan Savaşları*, çev. Tansel Güney. İstanbul: Arba Yayınları, 1995. S.

¹⁷Karal, a.g.e., 311.

¹⁸Karal, a.g.e., 306.

Komutanlığı'na Abdullah Paşa atanırken, Garp ordusu komutanlığı için ise Ali Rıza Paşa görevlendirilmiştir. Bulgarların Trakya'da savaşacakları belli olduğundan Makedonya'da Sırlara, Karadağlılara ve Yunanlara karşı savaşılacaktır. Savaş alanları yüksekliklerine göre belirlenirken Yukarı Makedonya'da, Sırlara; Aşağı Makedonya'da, Yunanlara karşı savunma yapılması kararlaştırılmıştır.¹⁹

Trablusgarp Savaşı dolayısıyla Akdeniz, İtalyan donanmasının kontrolü altında bulunmaktadır. Bundan dolayı ulaşım kesintiye uğramış Makedonya'ya kuvvet gönderilememiştir. Ulaşım ağının çoğu Akdeniz'den geçmesine rağmen, filolar Çanakkale Boğazı'ndan dışarı çıkamamıştır. Trakya'daki savaş hazırlıkları için Karadeniz ve Marmara yolu serbest kaldığında, buraya da yardım göndermek mümkündür. Ancak ulaşımın ağırlığını taşıyan tek hatlı Anadolu demiryolunun gereken hizmeti gösterememesinden dolayı Trakya ordusunun seferberliğinin tamamlanması da bir buçuk ay gibi bir zaman gerektirmiştir.²⁰

Savaşın en yoğun mücadelelerinin yaşandığı ve stratejik önemi haiz Edirne Kalesine de, düşmanın sağ (batı) yanına, seyyar kuvvetiyle taarruz etmek görevi verilmiştir. Kırklareli'nin batısında ilerleyen 1. Bulgar ordusu düşmanın tümü sanılmıştır ki kuşatılmak istenen yer onun doğu kanadıdır. İkinci bir hata ise birliklerin taarruza hazırlık yerinde toplanmaması sebebiyle birlikte bir taarruzun gerçekleştirilememesi olmuştur. Cepheye taarruz eden üç kolordu, başarı sağlasa bile bu başarı Kırklareli'ne doğru ilerleyen 3. Bulgar ordusunun kuşatmasını kolaylaştırmaktan başka bir işe yaramamıştır.²¹

Öte yandan ordudan kaçmış olan gayrimüslim erler, bazı çeteler kurarak Müslüman halkına eziyet etmiş ve onların ellerindekileri almıştır. Bu Osmanlı-Hristiyan erleri askerliğe alışık olmadıkları ve subaylarının dillerinden de anlamadıkları için silahlarını havaya boşaltmışlar ve ordu saflarından kaçmışlardır.²²

Ayrıca Osmanlı ordusunun sağlık hizmetlerinin de Balkan Savaşları'nda iyi organize edilmediği ve hazırlıksızlığın söz konusu olduğu bilinmektedir. Sıhhiye bölükleri ve seyyar hastanelerin kadro ve malzemeleri büyük zorluklarla ikmal edilmiştir. Atama prosedürleri oldukça kontrolsüz biçimde yapılmış, bir kişi aynı anda

¹⁹E.Z. Karal, *Osmanlı Tarihi* (Ankara: TTK Basımevi, 1996), 310-311.

²⁰Rifat Uçarol, *Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919)* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 1989), 374-375.

²¹F. Belen, *20. Yüzyılda Osmanlı Devleti*, (İstanbul: Remzi Kitapevi, 1973), 141.

²²Karal, a.g.e., 308-309.

iki farklı yere tayin edilmiş, sıhhiye dairesi tayinini yaptığı hekime birliğinin nerede olduğunu belirtmekte aciz kalmış, Tuzla'da bulunduğu söylenen birlik Çatalca'da çıkmıştır.²³

Savaş sürerken Osmanlı ordularının cephelerde yenildiği, Çatalca müdafaa hattına yerleştirilen topların ancak birkaç günlük güllerinin kaldığı ve İstanbul'un tehlikede olduğunun Harbiye Nazırı Nazım Paşa tarafından bildirilmesi üzerine Krup Fabrikası mamulü olan toplar için yeteri kadar gülle bulunması hususunun, Almanya'da bulunan memurlara iletilmesi için girişimde bulunulmuştur. Bu arada istenen güller yetişinceye kadar bir mütareke yapılarak düşman işgalinin kabul edilmesi de planlanmıştır.²⁴

Yağmurun çok şiddetli yağması Osmanlı ordusunda ikmali aksatmış, komutanlar dahil tüm ordu açlık ve sefalet içerisinde kalmıştır. Savaşın henüz başında ulaşımdaki güçlükler, hayvanların da maruz kaldığı açlık, uykusuzluk ve yorgunluk son derece zorken, topların çekilebilmesi için ihtiyaç duyulan insan gücü de yetersiz kalmış; çok sayıda asker ve savaş malzemesi bataklıklara gömülmüştür. Cephedeki yaralı askerler sıhhiyecilerin çalıştıkları alan konusunda bilgi sahibi olamadıklarından kendi çabalarıyla baş başa kalmışlar ve savaş bölgesinden uzaklaşmaya gayret etmişlerdir. Doktorlar, yaşanan bu kargaşada sağlık malzemelerini bulamamış; suya yakın kapalı bir pansuman alanı kuramamışlardır.²⁵ Ciddi sayıda erzak ve cephane terk edilmek zorunda kalınırken, Almanya'dan satın alınmış birçok seyyar hastane de henüz kullanma fırsatı bulunamadan düşmanların eline geçmiştir.

Osmanlı Ordusu Çatalca savunma hattında tabya ve siperler için uğraşırken, aynı zamanda ölümcül bir düşman olan kolerayla da karşılaşmıştır. Hastaların çoğunluğu trenlerle İstanbul'a gönderilmiş, hal böyle iken salgın İstanbul'a dataşınmıştır. Bu konu, dünya kamuoyunda büyük yankı doğurunca, İstanbul'daki sağlık ve eğitim kurumlarıyla beraber İngiltere Kızılhaçı'ndan, Mısır Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nden üçer hekimlik birer sağlık ekibiyle, üç Alman hemşireden oluşan bir yardım hastanesi Yeşilköy'e

²³İlter Uzel, "İkinci Meşrutiyet Döneminde (1908-1918) Osmanlı Ordusunda Sağlık Hizmetleri", *Dördüncü Askeri Tarih Semineri, Bildiriler* (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989), 212.

²⁴Mehmed Selahaddin Bey, *İttihat ve Terakki'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerim* sad. Ahmed Varol (İstanbul: İnkılap Yayınları, 1989), 60-61.

²⁵Uzel, a.g.m., 213.

kurularak, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti ile birlikte sınırlı da olsa yardım sağlanmaya çalışılmıştır.²⁶

Osmanlı topçuları toplarını, levazımcılar malzemelerini bırakmışlar ya da erzak olarak biraz et uğruna kendi hayvanlarını öldürmüşlerdir. Bununla beraber hiçbir tecavüz eseri görülmemiştir. Bulgarlar ilerleme faaliyetleri sonucunda oldukça yorulmuş, bozguna uğramış orduyu takip edecek gücü bulamamışlardır.²⁷

“Abdullah Paşa, 23 Ekim 1912’de Lüleburgaz istikametine çekilme emrini vermiştir. Çekilme iyi düzenlenmediği için karışıklıklar olmuş, yollar çamurlu ve atlar yorulduğundan topların bir kısmı yollarda bırakılmıştır. Abdullah Paşa ordusunu Lüleburgaz bölgesinde bırakarak Çorlu’ya geçmiştir. Abdullah Paşa ordusunun başında kalması, yazışmaları buradan yapması gerekirken geçen zaman içinde ordu bir mevzi tutamadığı gibi Nazım Paşa’nın tereddüde düşürülmesi yüzünden geriden gelmekte olan birlikler de ileri gönderilmemiştir. Ergene gerisine çekilmek daha uygun görülmüş ise de süren kararsızlık Lüleburgaz muharebesindeki yenilgilerin nedenlerinden biri olmuştur.”²⁸

Vardar Ordusu Komutanı Zeki Paşa’ya göre ordunun talim ve terbiyesi noksandır. Kumandanların çoğu tecrübesiz ve savaşa yabancı durumdaldı. Bu nedenle topçu kuvvetleri de istenilen yerlere sevk edilememiş ve süvari birliklerinden de istenildiği gibi yararlanılamamıştır.²⁹

Öte yandan bu savaşta Osmanlı Ordusunun lojistik hizmetlerinin de çok iyi hazırlanmadığı görülmüştür. Batı ordusunun, yığınak bölgesi dışındaki yerlerde yiyecek, donatım ve cephane ihtiyacı üzerinde durulmamıştır. İstanbul-Selanik demiryolu Türk olmayan yerli halk tarafından sabote edilebilir durumda olduğundan ve deniz yolu ile de ikmal mümkün olmadığı için savaş planının gerektirdiği bölgelerde depolar açılması şart olmuştur. Ayrıca savaş sırasında Garp ordusuna buğday tanesi veya mermi gönderilmesi de mümkün olmamıştır. Arnavutluk dağlarına doğru çekilmeye başlayan Garp ordusu, yerlilerden yiyecek satın almak zorunda kalmıştır. Ancak bu durum, kendi ihtiyaçlarındahi karşılayamayan dağlı halkın gücenmesine ve Osmanlı Devleti’nin destekçilerinin de karşı tarafa geçmesine sebep olmuştur.³⁰

²⁶Uzel, a.g.m., 213-214.

²⁷Belen, a.g.e., 144.

²⁸Mahmut Şevket Paşa’nın Günlüğü, (İstanbul: Arba Yayınları, 1998), 142.

²⁹Zeki Paşa, *Balkan Harbi’ne Ait Hatıratım* (İstanbul: Matbaa-ı Askeriye, 1912), 109-110.

³⁰Hakan Bacanlı, “Balkan Savaşına Ait Hatıratların Muhteva Analizi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Ankara: 2003), 46.

Osmanlı subaylarından bazıları Konya ve Ankara takviyelerinin gelmesini beklemeksizin yetersiz bir kuvvetle Bulgar ordusuna karşı hücumla geçebilmesine taraftar olmuştur.³¹

Siyasi akımlar da orduyu kötülerden (askerlik vasfı yetersiz olanlardan) temizlemeye engel olmuştur. Seferberliğin dayanması gereken esas bozuk ve çok teoriktir. Bu sebeple uygulanması hususunda oldukça büyük güçlükler yaşanmış ve uygulanabilen durumlarda da istenen sonuç alınamamıştır. Örneğin İşkodra nizamiye tümeni piyade bölükleri içine tamamlama askeri sokulmamıştır. Gelişmiş orduların uyguladığı depo birliklerin kuruluşu da Balkan seferberliğinde dikkate alınmış fakat ilerde uygulanmak üzere bırakılmış; Selanik ve Manastır'da her tümen için bir tabur piyade, bir bölük süvari, bir batarya topçu, bir bölük ve istihkâm kuruluşu düşünülmüştür.³²

Vardar Ordusu Komutanı Zeki Paşa'ya göre; Balkan Savaşları Osmanlı Devleti'nin maddi zorluklar içerisinde bulunduğu bir döneme tekabül etmiştir. Osmanlı Garp ordusu ile Vardar ordusunun az miktardaki parasıyla ancak hastanelerin idaresi temin edilebilmiştir. Yanya'daki Osmanlı askeri ise açlıktan kurtulamamış, siperler içinde bulunan efradın el ve ayaklarının donduğu da görülmüştür.³³

Balkan Savaşı'nda Osmanlı Ordusunun yenilgisine dair haberler Türk basınına yansımamıştır. Hükümet savaşın gidişatı konusunda vilayetlere gerekli bilgileri zamanında ulaştırmadığından savaşlar hakkında her gün birbiriyle çelişkili spekülasyonlar çıkmıştır. Bu haber noksanlığı ve bilgi kirliliğine rağmen hükümetin resmi bildirisini Osmanlı Şark Ordusunun Çatalca'ya çekilmesini ve genel bir tehlikenin yaklaştığını haber vermiştir.³⁴

Savaş esnasında Balkan devletleri oldukça vahşi bir tutum sergilemiş; Edirne'de Balkan devletleri tarafından alınan esir askerler aç bırakılmak suretiyle öldürülmüştür. Pınarhisar'da düşman süvarisinin geldiğine dair bir haber yayılınca şehirde kimse kalmamış; telgraf memurları da kaçtığı için muhabere yapılamamıştır. Kolordular, tümenler birbirlerine telefonla bağlı olsalar da haberleşme yüzünden oldukça zaman

³¹Hüseyin Kâzım Kadri, *Türkiye'nin Çöküşü, II. Meşrutiyet'in Perde Arkası, Makedonya, Arnavutluk, Suriye ve Ermenistan'ın Elden Çıkışı* (İstanbul: Hikmet Neşriyat, 1992),46.

³²Abdurrahman NafizKiramettin, a.g.e., 475-478.

³³Zeki Paşa, a.g.e., 88-89.

³⁴Z.Arıkan, "Balkan Savaşı ve Kamuoyu", *Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler*(Ankara: Genelkurmay Basımevi,1989), 179-181.

kaybedilmiştir. Ayrıca bir tabur yanında bulunan diğer taburdan haberdar olmadığından birbiri üzerine ateş açmıştır.³⁵

“Edirne ve çevresinde savaş devam ederken Osmanlı askerleri de tren hattının müdafasıyla görevlendirilmiştir. Askerler buldukları yerleri bırakarak kaçarken neden terk ettikleri sorulduğunda; Bulgarların çok kalabalık geldiklerini, dayanma olanağı kalmadığını, önce subayların kaçtıklarını, kendilerini yalnız bıraktıklarını anlatmışlardır. Bunların içerisinde kırk beş elli yaşlarında askerler olup hatta bir kısmı eline hiç silah almamıştır. Bulgarların elinde bulunan seri ateşli silahlara karşılık martiri ile savunma olanaksız ise de bunlardan bir parça olsun faydalanılabilmıştır. Müslüman olmayanların savaştan kaçışı bütün askerin düzenini bozmuştur, Kaçanlar, şehrin içerisinde toplanarak Sultan Selim Hapishanesine gönderilmiş ama sıkıyönetim mahkemelerince kaçan askerlere bir ceza verilmemiştir.”³⁶

Edirne Kalesi altı ay boyunca sadece Osmanlı askeri değil, halk tarafından da savunulmuştur. Bu redif ve ihtiyat kuvvetleri kolordulara sevk edilse idi kale savaşı daha iyi bir şekilde yapılmış olacaktı.³⁷

Osmanlı ordusu, Bulgar ordusunu Çatalca’da durdurmuş ve 3 Aralık 1912’de ateşkes antlaşması imzalanmıştır. Birinci Balkan Savaşı sonuçlanmış, Ocak 1913’te Londra’da taraflar arasında görüşmelere başlanmış ise de Osmanlı Hükümeti Edirne’yi vermeye ve Ege Adaları’ndan vazgeçmeye yanaşmadığından görüşmeler sonuçsuz kalmıştır.

Edirne, İstanbul’dan önce devletin başkentidir. Bu nedenle Osmanlı devleti için manevi bir güç ve İstanbul’un savunması açısından da hayati bir öneme sahip olmuştur.³⁸

Balkan devletleri Babıali’ye bir ultiimat vererek Osmanlı ordularının çekilmesi, Balkan eyaletlerinin muhtar olması ve Hristiyanlar gözetiminde yeni reformlar yapılması gibi isteklerde bulunmuşlardır. Avrupalı devletlerin baskısı sonucu Edirne’nin yarısı bırakılmaya zorlanmıştır. Buna göre, Müslüman halkın oturduğu cami ve diğer dini eserlerin bulunduğu kısım Osmanlılarda kalmıştır. Güvenlik için önemli olanları dışındaki Ege Adaları hakkında da Avrupa devletlerinin kararlarına uyulması kararlaştırılmıştır. Bulgarlar durumu kabul etmemiş ve 3 Şubat 1913’te Edirne’yi bombalamaya başlamıştır. Avrupa devletlerine müracaat eden Babıali’ye Edirne’yi

³⁵Bacanlı, a.g.m., 125.

³⁶RatipKazancıgil, *Hafız Rakım Ertür’ün Anılarından Balkan Savaşında Edirne Savunması Günleri* (Kırklareli: Sermet Matbaası, 1986), 18.

³⁷Kazancıgil, a.g.e., 63.

³⁸FerozAhmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, çev. Sedat Cem Karadeli (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2007), 72.

bırakması gerektiği belirtilmiştir. Bu kabul edilince 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması imzalanmıştır.³⁹

Birinci Balkan Savaşı sonuçlarından memnun olmayan Bulgarlar, Sırp ve Yunanlar arasında savaş tekrar başlamıştır. Bu savaşta Bulgarlar mağlup olduğundan Edirne'yi yeniden ele geçirme fırsatına rağmen Ordu komutanları ve hükümet üyeleri içinden bazıları, Edirne'nin geri alınmasının kolay olmadığını ve bunun hükümete daha büyük sıkıntılar yaratacağını düşünerek böylesi bir harekete taraftar olmamışlardır.

Osman Nizami Paşa, Çürüksulu Mahmud Paşa, Oskan ve Bustani Efendiler Edirne'nin geri alınmasına taraftar görünmemiştir. Muvaffakiyet halinde İstanbul'un sınırları kazanılmış, ordunun şerefi ve devletin itibarı kısmen iade edilmiş olacaktır. İngiliz Hariciye Nazırı Sir Grey sefirimize: “*Böyle bir çılgınlık yaparsanız İstanbul'u kaybedersiniz.*” demiştir. Rus Hariciye Nazırı Sazanov, maslahatgüzarımıza Harbiye ve Bahriye Nazırlarıyla görüşükten sonra cevap vereceğini söylemiştir.

Meclis Üyesi İzzet Paşa, hükümet toplantısında “*Ordunun hareketi halinde istenmeyen bir durum ihtimali var mıdır?*” sorusunu sormuştur. İçişleri Bakanı Talat Paşa, Dışişleri Bakanı Said Halim Paşa'ya: “*Paşam hem Sadrazam hem Hariciye Nazırı olarak teminat veriyorsun. Öyle bir tehlike yoktur değil mi?*” demiştir. Said Halim Paşa da: “*Yoktur, yoktur*” demiştir. İzzet Paşa ikinci bir soru ortaya atmıştır. “*Yunan ordusuyla ordunun teması ihtimali vardır. İktizası halinde harp edilecek midir?*” deyince, Talat Paşa: “*Eh Paşam icap ederse harp edeceğiz. Orduyu düğüne sevk etmiyoruz ya*” demiştir.⁴⁰

İkinci Balkan Savaşı sonucunda Osmanlı kuvvetleri Edirne'yi geri almakla beraber hukuki statüsü bir süre belirsiz kalmıştır. Avusturya ve Rusya'nın itirazlarına rağmen Kavala'nın Yunanistan'a verilmesi, Edirne'nin Osmanlılarda kalmasını kolaylaştırmıştır. Bükreş Antlaşması'yla Bulgaristan'a bırakılan Dedeoğaç koridoru Bulgaristan ve Yunanistan'a hücum edebilme olanağı vermemiştir. Fakat Edirne Kavala'ya saldırmak için bir üs olmuştur. Büyük Güçler bu düşüncelerle Edirne'nin Türklerde kalmasını kabul etmişlerdir.⁴¹

³⁹Özcan, a.g.e.,189-190.

⁴⁰İsmail Arar, *Halil Menteşe'nin Anıları* (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986), 163-164.

⁴¹Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007), 400.

Bulgarlar Edirne’de halka baskılar uygulamıştır. A. Geron’un günlüğünde anlattıklarına göre;

“Bulgarlar Osmanlı’da savunmasız bir halka ve özellikle kadınlara ve çocuklara saldırdılar. Bu kadar düşmanın bir araya geldiği ve Avrupa’nın duyarsız kaldığı bu durumda Osmanlı ülkesi ne olacak demıştır. Bu toprak gaspını, bu mükemmel cihazlarla yapılan katliam yirminci yüzyılın medeniyeti diye adlandırıyorlar. Osmanlı ülkesini Polonya gibi parçalamak istiyorlar, Avrupa susuyor ve bunu haklı görüyor. Zira kendi de “bana da bir şey düşecek” diye düşünüyor.”⁴²

Bulgar çetelerinin faaliyetlerine son vermek ve halkı korumak için Edirne’yi kurtarmış olan Hurşit Paşa, kolordusu emrindeki akıncılardan kurulu bir çete ile Kolordu Kurmay Başkanı olarak görev yapan Enver Bey’in emriyle ve “Umum Çeteler Kumandanı” ünvanlı Eşref Kuşçubaşı’nın kumandasında 15 Ağustos 1913 günü Batı Trakya’ya girmiştir. Bu çete, kendisinden üstün sayıda Bulgar çetelerini yenmiş bir Bulgar süvari alayını da yok etmiştir.⁴³

Eşref, Sami, Reşid Beyler başkanlığındaki akıncı müfrezesi, Bulgaristan’da Mustafa Paşa ile Habipce’yi işgal ederek Koşıkavak kazasında bir Bulgar taburunu tamamıyla perişan etmiş ve oradaki Türkler’in Bulgarlar tarafından Hristiyanlaştırıldığını görmüştür.⁴⁴

Batı Trakya Hükümeti kurulmuş ve bu hükümet Osmanlı Devleti ile ilişkilerini keserek bağımsızlık ilan ettiklerini bildirmiştir. Aynı duyuru yabancı elçiliklere de gönderilmiştir.

1913 Ekim ayı başında bölgeye gelen Nafia Nazırı Cemal Bey (Paşa), onları Osmanlı Devleti’nin menfaatleri için Batı Trakya’nın Bulgaristan’a bırakılması gerektiğine ikna etmiştir. Kuşçubaşı Eşref, kardeşi Sami, Çerkes Reşit (Çerkes Ethem’in ağabeyi) ve diğer milisler İstanbul’a dönmüştür.⁴⁵

Osmanlı ordusunda ve kamuoyunda ekonominin kötüye gitmesi, bozulan askerlik düzeni ve orduya siyasetin karışması sebebiyle Arnavutluk’un bağımsızlığı gerektiği kadar ilgi görmemiştir. Osmanlı Ordusunun içerisinde Balkan Savaşı’nın gereksizliğine inanmış olanlar vardır.

“Arnavutluk’un yedek askerlerinin silahlı halına almak mümkün olamamıştır. Arnavutlar erlerine subayları soymuşlar, erzakları yağma etmişlerdir. Komutanlar bu durumda kendilerine Türk askeri gönderilmesini istemiştir. Arnavutlarda görülen ayrılıkçı hareketler subay, komutan ve şehir halkının da

⁴²Bali, a.g.e., 41.

⁴³Ahmet Aydın, “Balkanlarda 1912-1913 Gelişmeleri ve Batı Trakya’da Türk Kurtuluş Hareketleri”, *Yeni Batı Trakya Dergisi* (İstanbul: Ağustos 1983), 22.

⁴⁴Fuat Balkan, *Fuat Balkan’ın Hatıraları*, yay. Haz. Metin Martı (İstanbul: Arma Yay., 1998), 9.

⁴⁵Kutlu, a.g.e., 40-403.

*moralini bozmakta rol oynamıştır. Subaylar savaşmak istemediklerini söylemiş, Berat, Üsküp ve Selanik halkı da kendi kentleri dolaylarında savaş yapılmasını istemeyerek düşmana teslim olmak için faaliyetlere girişmişlerdir.*⁴⁶

1.1.1.1.I. Balkan Savaşı'nda Deniz Muharebeleri

1908'de Meşrutiyet'in tekrar ilanından birkaç ay sonra Osmanlı Devleti'nden kopan Bulgarlar silahlanmaya başlamışlardır. 1909'dan itibaren de Osmanlı Devleti'nden ve diğer Devletlerin tehditlerde belirtilen müdahalelere karşı müdafaayogunluğuna sahip bir donanma inşa etmeye ağırlık vermişler, kara komutanlarını ve deniz subaylarını Rus uzmanlarının eğitimi altında yetiştirerek üst mevkiidekivazifelere de Rus subayları tayin etmişlerdir. Bulgarların Balkan Savaşı başlarken sahip olduğu bir torpido gambot, altı ufak torpidobot, bir yardımcı kruvazör, üç tane silahlı yat, iki römorkör ve dört tane ufak mayın gemisi ile deniz cephesinde, limanlara ve bellik noktalara döktürdükleri mayınlar onların en önemli kozları olmuştur.⁴⁷

*“Yunanlar ise; eskimiş gemilerini Alman ve İngiliz fabrikalarında tamirettirmiş,gerek yeni gemiler satın alarak, gerek Fransız uzmanların oluşturduğu “ıslahat heyetleri” yardımı ile personel kalitesini daha da artırarak donanmalarına avantaj kazandırmışlardır. Osmanlı armadasının ıslahı konusundavazifelendirilen İngilizlerin daha ziyade şekle yönelik talimatları zaman kaybına neden olurken bu sırada yine İngilizlerden destek Yunanlar ise en son savaş teknolojisine sahip olurken taarruza yönelikbecerileri ile deniz güçlerini sağlamlaştırmıştır.”*⁴⁸

Osmanlı ve Yunan donanmaları biri 16 Aralık 1912, diğeri 18 Ocak 1913 tarihinde olmak üzere iki deniz muharebesi yapmıştır. Muharebenin yapıldığı alana göre birinci muharebeye “İmroz Deniz Muharebesi” ve ikincisine de “Mondros Deniz Muharebesi” adı verilmiştir. Fakat her iki muharebede sonuç alınan bir muharebe olmamıştır.⁴⁹

Savaşın deniz cepheleri, Osmanlı cephelerini besleme yolu olan Ege Denizi ile Çarlık Rusya'sı etkisinde bulunan Karadeniz olmuştur. Kızıldeniz, Doğu Akdeniz ve Orta Akdeniz, Osmanlı Devleti'nin donanmasız bulunmasından ötürü fiilen elden çıkmıştır.⁵⁰

⁴⁶F.Belen, a.g.e 143.

⁴⁷Baş, a.g.m., 432.

⁴⁸Baş, a.g.m., s. 431.

⁴⁹Afif Büyüktuğrul,“Balkan Savaşı Deniz Harekâtı Üzerine Gerçekler (1912-1913)”, *Belleten*(Ankara: TTK Basımevi, 1980), 745.

⁵⁰Büyüktuğrul, a.g.m., 741.

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz ve Ege Denizi cepheleri Başkomutan Vekilinin donanma idaresini eline almış olmasından dolayı, kara cephesine benzemiştir. Nazım Paşa donanmayı sadece boğaz savunmasında kullanmak üzere elde tutmuştur. Donanma komutan vekilinin savaş gemilerini onartmak ve hatta eğitmek üzere Marmara Denizine çıkarmak önerisini uygun bulmamış ve gemilerin Çanakkale'desürekli bir biçimde demirli olmasını uygun görmüştür. Donanma gemilerinin bir saat için bile olsa Çanakkale'den uzaklaşmasını istememiştir.⁵¹

Osmanlı donanmasının Trablusgarp Savaşı'nda harekete hazır olarak Çanakkale Boğazı'nda bekletilmesi, donanmadaki mevcut eksikliklerin artmasına neden olmuştur.⁵²

Osmanlı gemilerinde kontrol sistemi yok denecek aşamaya gelmiştir. Bu sistemin aslını oluşturan güvenlik aygıtları iyi bir seviyede değil, iletişim araçları yetersiz bir sürü borulardan meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti, durağan rotasıyla düşman için sanki duran bir hedef durumunda olmuştur.⁵³

Osmanlı genel karargâhının gereksiz müdahaleleri, sevk, idare ve işbirliğindeki hataları; deniz müsteşarlığının, Bahriye Şurası'nınve Bahriye Nezareti Deniz Encümeni'nin sevk ve idareyi parçalayan, gevşeten tesirleri de donanmayı olumsuz yönde etkilemiştir.⁵⁴

Balkan Savaşları esnasında Yunanistan, denizcilik tekniğine uygun deniz savaşı yaparken Osmanlı donanması bir kara birliği gibi sevk edilmiştir. Bundan dolayı Yunan donanmasının Osmanlı devleti elinde bulunan Kuzey Ege Adaları'nı işgal etmesi çok kolay olmuştur.⁵⁵

I. Balkan Savaşı'nın başından sonuna kadar Osmanlı Devleti'nin deniz personeli bir donanma savaşına taraftar olmuştur. Donanmanın sevk ve idaresinin, Çatalca Savaşlarında, İstanbul, Bolayır yolu ve Gelibolu Yarımadası'nın korunmasında hizmetleri olmuştur.⁵⁶

⁵¹Büyüktuğrul, a.g.m., 741.

⁵²Baş, a.g.m., 431.

⁵³OsmanNuri, "Balkan Savaşı Anıları (1912-1913)", çev. Hüseyin Kabasakal, *Askeri Tarih Bülteni* (Ankara: Genelkurmay Basımevi, Ağustos 1997), 166-167.

⁵⁴Mithat Işın, *1912-1913 Balkan Harbi Cephesi*, (İstanbul: Deniz Basımevi, 1946), 411.

⁵⁵Büyüktuğrul, a.g.m., 742.

⁵⁶Işın, a.g.e., 411-412.

Bunun dışında bazı Osmanlı gemilerinin topları, kara savaşında kullanılmak üzere savaş gemilerinden sökülmesi sebebiyle savaş kudretinden yoksun kalmıştır. Bazı Osmanlı donanmaları denizyollarını düşmanlarına terk ederek enerjik bir mücadeleye asla geçememiştir. Selanik'te, Preveze'deki her cins deniz kuvvetleri ya batırılmış ya da kendisini batırmış, İzmir'dekiler de önemli bir vazife başaramamıştır.⁵⁷

Osmanlı'nın deniz cephesinde Hamidiye kruvazörü önemli başarılarla imza attığı görülür. Hamidiye kruvazörü, Yunan donanmasını, üçe bölmüştür. Yunan denizinde İpsara zırhlısıyla dört muhrip, Adalar Denizi'nin cenup kısımlarında Hidra zırhlısıyla üç muhrip, Hamidiye'ye tuzak kurdukları halde Hamidiye bu sulara dolaşmıştır.⁵⁸

Hamidiye'de çıkan arızalar geminin bir fabrikaya bağlanmasını gerektirmiştir. Geminin İstanbul tersanesine bağlanması için Başkomutanlığa bir telgraf çekilerek durum bildirilmiştir. Hamidiye'nin tutacağı yol hakkında ne Başkomutanlık ne de Bahriye Nezareti bir karar veremediğinden bir süre sonra savaş kabiliyetini kaybetmiştir.⁵⁹

Karadeniz'deki deniz harekâtı amacına ulaşmıştır. Ancak bu harekât, sarf edilen enerji, zaman ve kullanılan malzeme ile iyi bir derecede iktisatlı ve maharetli kabul edilememiştir.⁶⁰

Osmanlı onanma komutanlığı Yunanistan ile bir donanma savaşına isteksizlik göstermiştir. Verilen emirlere rağmen Donanma Komutanı Albay Tahir böyle bir savaşı hiç istememiştir. İmroz Deniz Savaşı'nın sonuçlarını iyi değerlendirememiş, sevk edildiği Mondros'ta da bir savaşa yanaşmamıştır.⁶¹

1.1.1.2. I. Balkan Savaşı'nda Hava Muharebeleri

Trablusgarp Savaşı'nda İtalyankuvvetlerinin başarısında uçakların rolünün gözlenmesi, Osmanlı ordusunun uçak birliklerini oluşturmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu yeni silahın kullanımında daha çok iç siyasi çekişmeler nedeniyle

⁵⁷İşin, a.g.e.,410-411.

⁵⁸Tevfikİnci, *Balkan Harbinde Hamidiye Kruvazörünün Akım Harekâtı*, 399 Sayılı Donanma Dergisinin Ekidir (Deniz Basımevi, 1952) 75.

⁵⁹İnci, a.g.e., 69.

⁶⁰İşin, a.g.e., 411.

⁶¹İşin, a.g.e., 411.

konunun teşkilat ve komutası bilgili ve yetkin ellere bırakılmadığından birçok hata yapılarak para ve zaman israf edilmiştir.⁶²

Balkan Savaşları'nda uçaklar sınırlı bir şekilde kullanılmıştır. Avrupa ülkelerine havacılığı öğrenmek için subaylar gönderilmiştir. Balkan Savaşları çıktığı zaman Osmanlı ordu envanterinde eğitim uçakları dahil 17 adet uçak bulunuyordu.⁶³ Balkan devletlerine baktığımızda ise askerlik açısından yetişmemiş hava subayları en büyük eksiklikleridir. Milis kuvvetlerine yardım edecek hava birliklerinin meydana getirilmesi için büyük yatırımlar gerekmiştir.⁶⁴

Bazı rivayetlere göre Balkan Savaşları'nda uçak kullanılmamıştır. Buna sebep, cepheye gönderilen uçakların bakım ve tamiri yapılmadığı için ilk uçuştan sonra bir daha havalandırılmamalarıdır. Tahminlere göre iki monoplan uçak Kırkkilise'de Bulgarların eline geçmiştir.⁶⁵

“Diğer bir rivayete göre ise bir Fransız usta pilot, Selanik'ten Vardar Vadisi'ne doğru bir uçuş yapmış ve önemli bilgiler getirmiştir. Fakat bu pilot Selanik'in teslimi sırasında uçağıyla beraber Yunanların eline geçmiştir. Çatalca hattında birkaç havacının bazı dikkate değer görevleri başardığı tahmin edilmekle beraber uçaklardan kazanılan istifade, yapılan masrafları karşılamamıştır. Bulgaristan yabancı ülkelere subaylar göndermiştir. Bunlar öğrenim derecelerine bakılmaksızın havacılık hizmetinde kullanılmışlardır. Ayrıca yabancı pilotlara da müracaat etmişlerdir.”⁶⁶

Temel eğitimlerini tamamlamış Osmanlı tayyarecileri bile uçuş tecrübelerini artırmamıştır. Birçoğu cepheye havacılıkla ilgisi bulunmayan birliklerin emrine verilmiştir. Tayyare müfrezelerinin emrine verilenlerin ise cepheye uzun süreli ve uzun mesafeli keşif görevleri yapmaları gerekmiştir. Moral ve fizik güçleri tehlikeli görevlerle yıpranmıştır. Tayyarelerin mecburi inişleri yerden açılan ateş sonucu alınan isabetlerden

⁶²Bülent Yılmaz, “Balkan Harbinde Hava Gücü, Askeri Havacılıkta Perdenin Açılışı” *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*. (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006), 240. Bkz., Yılmaz, a.g.m., 252. 1912'de Balkan Savaşı'nın başlangıcında Osmanlı ordularının hava gücünü idare edecek makam net olarak belirlenmemiştir. Tayyareciliği ilk kuran Süreyya Bey, Tayyare Komisyonunu Kıtaatı Fenniye ve Mevakii Müstahkeme Müfettişliğinde görevli subaylardan oluşturduğu için savaş sürecinde havacılık işleriyle ilgili sorumluluk bu müfettişliğin üzerinde kalmıştır. Avrupa'da ordular, hava gücünün tek bir komuta altında ekip halinde çalışabilmesine önem verirken Osmanlı ordusu bu konuda zaaf içinde kalmıştır.

⁶³ Osman Yalçın, *Havacılık, Hava Gücünün Doğuşu ve Birinci Dünya Savaşına Etkisi*, Atatürk Yolu Dergisi S.59 s.200 2016

⁶⁴Mehmet Ali Nüzhet, *1912 Balkan Harbi*, sad. Sadettin Gömeç, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1987), 1-3., Bkz.; **Gös. Yer** Türkiye 1912 senesi başında Fransız ve Alman malı olmak üzere uçak satın almış ve bu amaçla vergi toplanmıştır. Osmanlı ordusu savaşın başlarında 18-20 kadar uçağa sahipti. 1911'den beri Fransa Havacılık Okulu'ndan birçok askeri pilot yetişmişti. Ayrıca Ayestefanos'ta bir hava okulu kurulmuştu. Bundan da bir sonuç çıkmamıştır. Yabancıların başıbozuk pilotlarına da müracaat edildi. Osmanlı askeri idaresi biri İsviçreli olmak üzere yaklaşık yirmi pilota sahipti. Bunun yanında; Balkan Savaşları'nda uçaklar daha çok keşif amacıyla kullanılmıştır.

⁶⁵Mehmet Ali Nüzhet, A.g.e 1-3

⁶⁶Nüzhet, a.g.e.,4.

değil, yetersiz olan bakım ve onarım koşullarından kaynaklanmıştır. Tayyarelerin bakım ve onarımı yapacak Osmanlı makinisti yok denecek kadar az olmuştur. Bu vazife tayyarecilerin kendisine düşmüştür. Yakıt, yağ ve yedek parça sürekli yokluğu çekilen malzemelerdir. Tayyare Mektebinin atölyesinde dahi en basit yedek parçayı üretecek makineler bulunamamıştır.

Osmanlı tayyarecileri sadece bir noktada meslektaşlarından daha şanslı olmuştur. Avrupa ordularının rasathanelerin önemini anlayamadığı bir tarihte, uçuşta Osmanlı tayyarecilerin yanına rasit subaylar atanmıştır.⁶⁷

1.1.2 I. Balkan Savaşı'nın Sonuçları

1912-1913 yıllarındaki Balkan Savaşları, Avrupa tarihine milliyetçilik ve çatışmanın çok yüksek olduğu zorlu bir dönemin ayak sesleri olarak geçmiştir. Bu savaşlar, Balkan topluluklarının İtalya ve Almanya örneklerine öykünerek büyük ve güçlü ulus devletler oluşturabilme yolunda birleşen ilk ortak çabaları olmuştur. Avrupa'daki büyük devletler ise olaylara kısa sürede el atarak Balkan Savaşları'nın nasıl çözüleceği hususuna katkı sağlamışlardır. Balkan Yarımadası'nın sınırları yeniden şekillendirilmiş, Güney Slav devletlerinin, Yunanistan'ın ve Romanya'nın topraklarını genişletmiştir. Bulgaristan Rodop Dağları'nı ve Batı Trakya'yı elde etmiş, Yunanistan Epir'in büyük bölümünü almış; Yunanistan ve Sırbistan Makedonya'yı aralarında paylaşmış, Karadağ ve Sırbistan eski Yenipazar Sancağını bölüşmüşler ve Sırbistan Kosova bölgesini almıştır.⁶⁸

*“Balkan Savaşları'nda, Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın savaşması sonucu, Rumların tavırlarında köklü değişiklikler olmuştur. Bunda Yunanistan'ın gerek gönderdiği ajanlar gerekse vilayetlerde din adamlarının yaptığı olumsuz propagandanın çok etkili olduğu anlaşılmıştır. Ülke çapında Sıkıyönetim ilan edilmesine rağmen bir yandan Anadolu kökenli Rum eşkıyanın ortaya koydukları eylemlerin sayısı belirgin bir şekilde artarken Yunanistan'ın Ege Adalarını alışımdan sonra adalı Rum eşkıya vilayet sahillerine çıkmıştır”.*⁶⁹

Arnavutluk açısından Balkan Savaşları'nın sonuçlarına bakıldığında;

Balkan Savaşları'nın sonucunda Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarını kaybetmesi, Arnavutluk'u da tehlikeli bir durumda bırakmıştır. Sırpların İşkodra'ya, Yunanların Avlonya'ya doğru ilerlemeleri, Arnavutları acil kararlar almaya zorlamıştır. Arnavut

⁶⁷Yılmaz, a.g.m., 252-253.

⁶⁸Hall, a.g.e., IX.

⁶⁹Engin Berber, “II. Meşrutiyet-Balkan Savaşı Döneminde Aydın Vilayetinde İç Güvenlik Sorunu” *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Dün/Bugün/Yarın* (Kasım-Aralık 2004), 49.

aydınlarının çoğu Arnavutluk'un toprak bütünlüğünün korunması için bağımsızlık ilanını en uygun seçenek olarak görmüşlerdir.⁷⁰

Karadağ açısından Balkan Savaşları'nın sonuçlarına bakıldığında: Balkan Savaşları'nda Karadağlıların askeri şan kazanma beklentileri sonuçsuz kalmıştır. Karadağ birlikleri Yenipazar Sancağınınbüyük bir kısmını işgal etmişlerse de hedefleri olan Kosova'daki Prizren'e ulaşamamışlardır.

Yunanlar ana hedefleri olan Selanik'in işgalini elde etmişlerdir. Bununla birlikte askeri ve politik açıdan zaferleri sınırlandırılmıştır. Yunanlar Bulgarlarla bir toprak anlaşması yapmamışlardır.⁷¹

Osmanlı Devleti açısından Balkan Savaşları'nın sonuçlarına göz atıldığında; Balkan Savaşı'nın ulusal düzeyde Osmanlılar için getirmiş olduğu sonuçlar dört nokta etrafında özetlenebilir:

1. Sınırların daralması,
2. Prestij kaybı
3. Ulusçuluk düşüncesinin uyanışı
4. İttihat ve Terakki Partisi iktidarının kuvvetlenmesi.

Uluslar arası düzeyde ise Asya'daki Osmanlı eyaletlerinin paylaşılması fikri ve Doğu Avrupa'da dengesizliktir.⁷²

Osmanlı Devleti'nin kayıplarını belirlemek zordur. Belirlenen sonuçların çoğu gazetecilerin ve diğer gözlemcilerin tahminlerinin ürünüdür. Osmanlı kuvvetleri birçok kez muharebe alanından çekildikleri veya kaçtıkları için, Osmanlı Ordusunu ölü ve yaralı sayısı hakkında güvenilir tahminleri ortaya çıkaramamışlardır.

Birinci Balkan Savaşı sırasında toplam Osmanlı kayıpları muhtemelen 100 000 civarındadır. Bu kayıplar Osmanlı Devleti'nin son dayanaklarından biri olan askeri gücünü ortadan kaldırmış ve nihai çöküş sürecini hazırlamıştır.⁷³

Balkan Savaşları sonucunda Osmanlı Devleti'nde kalan Trakya toprakları üç kısma ayrılmıştır. Mesta-Struma Nehirleri arasındaki bölge Yunanların, Meriç-Mesta

⁷⁰Kutlu, a.g.e., 350.

⁷¹Hall, a.g.e., 89.

⁷²Karal, a.g.e.,349.

⁷³Hall, a.g.e.,180.

Nehirleri arasındaki bölge ise Bulgarların olurken, Meriç'in doğusunda kalan bölgede Osmanlıya kalmıştır. Savaşın ardından bahsi geçen bu bölgelerdeki Yunan ve Bulgar nüfuslarının toplamı, Türklerin nüfusunun yarı sayısına dahi ulaşamamıştır.⁷⁴

1.1.3 I. Balkan Savaşı Sonunda İmzalanan Antlaşmalar

Balkan Savaşları sonrasında Avrupalı güçlerin de müdahaleleri sonucunda taraflar arasında Londra ve İstanbul Antlaşmaları imzalanmıştır.

“Avrupalı Büyük Güçler 1913 yılının Mayıs ayında Osmanlılar ve Balkan devletlerini, Londra Antlaşması'nın hükümlerini kabule zorlamıştır. Bu antlaşmayla, Makedonya topraklarının paylaşımı sona ermemiştir. Antlaşmalarında Arnavutluk topraklarını aralarında paylaşacakları varsayımıyla hareket etmişlerdir. Bunun yerine büyük devletlerin Arnavutluk Devleti konusunda ısrarcı olduklarını görmüşlerdir. Bağımsız Arnavutluk'un en büyük destekçileri: İtalya ve Avusturya-Macaristan olmuştur.”⁷⁵

30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Antlaşması'na göre; Girit Adası Yunanistan'a verilmiş, Arnavutluk bağımsızlığını kazanmış, Osmanlı Devleti'nin sınırını ise Edirne dışarıda kalacak şekilde Midye-Enez hattı oluşturmuştur.

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul'da Türk-Bulgar Barış Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma iki ülke arasında toprak, sınır ve azınlık sorunlarını çözmeye yöneliktir.

1913 yılında Bulgaristan ile yapılan İstanbul Antlaşması'na göre Kırklareli ve Dimetoka Osmanlı Devleti'ne geri verilmiş, Batı Trakya ve Dedeoğaç Bulgaristan'da kalmıştır.

Balkan Savaşlarının ardından başlayan Türk-Bulgar yakınlaşmasının ilk işareti 1913 İstanbul Antlaşması'nın görüşmeleri esnasında ortaya çıkmıştır. Görüşmelerdeki Bulgar Heyeti Başkanı General Savof, bu anlaşmanın imzalanarak daha genel bir Türk-Bulgar ittifakının yapılması arzusunda olduğunu ifade etmiştir.

Aralık 1913'te Bulgar Genelkurmay İkinci Başkanı Jekof İstanbul'a gelmiş, Cemal, Talat ve Halil beylerle yeniden görüşmeler başlamıştır. Müzakerelerden sonra yeni bir metin hazırlanılırsa da kesin bir sonuç alınamamıştır.⁷⁶

“14 Kasım 1913'te Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında Atina Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlık açısından Yunanistan'a en fazla sorumluluk getiren antlaşma olmuştur. Bu antlaşmanın 2. Maddesine göre 1830 Londra Protokolü ile 1881 tarihli İstanbul Sözleşmesi'nin hükümleri yürürlükte kalmaya devam edecektir. Antlaşmanın 11. Maddesine göre,

⁷⁴Metin Ayışığı, “Dünden Bugüne Batı Trakya Meselesi”, *OSMANLI* (Ankara: Yeni Türkiye Yay., 1999), 508.

⁷⁵Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 2, 20. Yüzyıl*, terc. Zehra Sayan-Hatice Uğur, (İstanbul: Küre Yayınları, 2006), 104.

⁷⁶Turan, a.g.m., 99.

Yunanistan'a bırakılan topraklarda kalanların yaşam, mal, din ve gelenekleri güvence altına alınacak ve bu insanlar Yunan kökenli vatandaşlarla aynı haklara sahip olacaklardır. Dinlerinin gereklerini de açık bir şekilde yerine getirebileceklerdir. Halife sıfatıyla Padişahın ismi de hutbelerde okunmaya devam edecektir. Müslüman toplumların muhtariyetine ve hiyerarşik yapısına dokunulmayacaktır. Sahip oldukları gayrimenkul ve fonlara el konulmayacaktır. Müslümanların dini liderleriyle aralarındaki ilişkilere müdahale edilmeyecek, bu dini liderler İstanbul'daki Şeyhülislamlık makamına bağlı olmaya devam edeceklerdir. Müftüler, Müslüman halk tarafından seçilecektir. Baş müftü, Yunanistan'daki bütün müftülerin seçecekleri üç aday arasından Yunan Kralı tarafından atanacaktır. Bu atamayla birlikte Osmanlı padişahı, kendisine bir belge görevlerini yerine getirmesini sağlayacaktır."⁷⁷

Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'la Osmanlı Devleti arasında barış anlaşmaları imzalanmasına karşın oradaki esirlerin yurda dönmeleri, çok büyük sorunlar yaratmıştır. Binlerce Türk esirinin hem esir oldukları ülkelerde karşılaştıkları sağlık sorunları hem de dönüşleri ve yolculuk sırasında ortaya çıkan sağlık sorunları ile Hilal-i Ahmer büyük ölçüde ilgilenmek zorunda kalmıştır.⁷⁸

1913 yılında Sırbistan'la İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma içerisinde de Türk topluluğunun durumuna ilişkin hükümler bulunmuş, Balkanlardaki Türk halkın din ve mezhep özgürlüğü Türkçe öğretim yapan ilk ve orta öğretimlerin açılması hususuna yer verilmiştir.

Osmanlı meclisi Edirne'nin Bulgar askeri kuvvetleri tarafından ele geçirilmesinden sonra, büyük güçlerin barış için aracılığını kabul ettiğini İngiliz Hükümetine bildirmiştir. 30 Mayıs 1913'te I.Balkan Savaşı'nı sona erdiren anlaşma olan Londra Antlaşması imzalanmıştır. Londra Antlaşmasının maddeleri itibariyle Osmanlı Devleti için büyük kayıplara yol açmıştır.

*"*Arnavutluk ve Ege Adaları'nın kaderi büyük devletlerin vereceği karara bırakıldı.*

** Arnavutluk sınırları büyük devletler tarafından çizilecekti.*

**Yunanistan, Selanik, Güney Makedonya ve Girit'i alacaktı.*

**Sırbistan, Orta ve Kuzey Makedonya'yı alıyordu.*

**Bulgaristan ise Kavala, Dedeoğaç ve Edirne ile bütün Rumeli'yi alarak, Ege Denizi'ne çıkıyordu. Böylece bu anlaşmayla Osmanlı Devleti Midye-Enez çizgisinin batısında kalan bütün Avrupa topraklarını kaybediyor ve Balkanlarda sadece Bulgaristan'la sınır komşusu oluyordu"*⁷⁹

Osmanlı Devleti, Londra Barış Antlaşması masasından son derece zararlı ayrılmıştır. Ne var ki; Balkanların yeni devletleri toprak paylaşımı üzerinde anlaşamayınca II.Balkan Savaşı Balkan Devletleri arasında patlak vermiştir.

⁷⁷Fatma Tunç Yaşar, *Batı Trakya, Meriç'in Öbür Yakası*, (İstanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı Yay., 2005), 30-31.

⁷⁸Seçil Karal Akgün- Murat Uluğtekin, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, (Ankara:Kızılay Yay., 2002), 133.

⁷⁹ Hamza Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara 1990, s. 70-71.

1.2 II. Balkan Savaşı

1.2.1 II. Balkan Savaşı'nın Ortaya Çıkışı ve Nedenleri

Balkan Savaşı sürmekte iken taraflar 24 Kasım 1912'de başlattığı doğrudan müzakereleri 3 Aralık 1912 tarihinde ateşkes ile sonuçlandırarak, dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in de aracılığı neticesinde barış hususunda anlaşma fikrine yaklaşmışlardı. Zira taraflar arasında imzalanan ateşkes barış yolunda tek başına yeterli olmayacaktı. Osmanlı Devleti'nin Balkan Devletleri ile yapmış olduğu anlaşmalara göre Osmanlılar açısından stratejik önemi yüksek olan Edirne ve Kırıkkale Türklere bırakılmıştı. Ancak Büyük Devletlerinesas arzusu Edirne'nin Bulgaristan'a verilmesi idi. İngiltere, Edirne meselesinin barış müzakerelerini çıkmaza sürükleyeceğini ve Türklerin Edirne'nin terk edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek yeni bir savaş için hazır durumda olmadığını düşünüyordu.⁸⁰

Edirne sorununun devam ettiği sürede Osmanlı Devleti'nde bir takım siyasi iç meseleler de yaşanmaktaydı. İdare, yükselen tüm bu kargaşadan yararlanan Enver Bey ve yoldaşları tarafında ele geçirilmiş, Mahmut Şevket Paşa da sadrazamlığa getirilmişti.⁸¹

Literatürde Bab-ı Ali baskını olarak geçen hadise şu şekilde cereyan etmiştir: II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ülke siyasetindeki ağırlığı giderek artmış ve zamanla ülke siyasetinde tek parti durumuna yükselmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin meclisten güç alarak uyguladıkları baskıcı politikalar Osmanlı Devleti içerisinde yeni bir muhalefet cephesi olmasına yol açmıştır. 1911 yılında Hürriyet ve İtilaf fırkası kurulmuştur. 1912 seçimlerini kazanan İttihat ve Terakki cemiyeti baskıcı politikalarını artırmışlardır. Arnavutluk'ta çıkan isyanı bastırmak üzere gönderilen asker arasında İttihatçılar'ın politikasını beğenmeyen muhalif subaylar, "Halâskârân" veya "Halâskâr Zâbitân" adını verdikleri bir grup kurarak dağa çıkmışlardır.⁸² İttihat ve Terakki Cemiyetine muhalif bu grup, meclise ve milletvekillerine mektuplar göndererek meclisin kapatılmasını aksi takdirde silahlı tehditlerde bulunmuşlardır. İttihat ve Terakki Cemiyeti bu tehditleri kısmen kabul edip 1912 yılında Sait Paşa Hükümetini feshetmiş, yerine Gazi Ahmed Muhtar Paşa

⁸⁰ Yıkıcı Levent, *İngiliz Kaynaklarına Göre Balkan Savaşları (1912-1913)*, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, s.148-150

⁸¹ Jelavich Barbara A.g.e s.598

⁸² Küçük Cevdet Türkiye Diyanet Vakfı 4.cilt İstanbul 1991 s.389

Hükümetini kurulmuştur. Meclisin çoğunluğunun ittihatçı vekillerden oluşması sebebiyle meclis iş göremez hale gelmiş ve ittihatçıların da isteğiyle Padişah parlamentoyu azletmiştir.

1912 yılında çıkan Balkan Savaşları Osmanlı ordusunu siyasi çekişmelerden dolayı zayıf halde yakalamıştır. Peş peşe alınan yenilgiler neticesinde Gazi Ahmed Muhtar Paşa hükümeti İttihatçılar tarafından istifaya zorlanmış ve neticesinde Kıbrıslı Kamil Paşa Hükümeti kurulmuştur.

“Bulgar ordusu Çatalca’ya dayanmış ve Balkan devletleriyle Londra’da yapılan görüşmeler Edirne ve Adalar yüzünden sonuçsuz kalmıştı. Büyük Avrupa devletleri 17 Ocak 1913’te Bâbıâli’ye verdikleri bir nota ile Edirne’nin Bulgaristan’a ve Adalar’ın da kendilerine bırakılmasını istediler. Tekliflerin görüşülmesi için Dolmabahçe Sarayı’nda iktidar ve muhalefetten ileri gelen devlet adamlarının katıldığı bir “şûrâ-yı umûmi” toplandı. Edirne için yeni bir çözüm şeklini teklif eden bir cevabî notanın yazılması kararlaştırıldı.”⁸³

Bu notanın yazıldığı gün olan 23 Ocak 1913 gününde İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları başlarında Enver Bey, Talat Bey ve Cemal Bey ile birlikte Bab-ı Ali’ye baskın düzenlemişler ve bunun sonucunda Kamil Paşa’yı istifa ettirmişlerdi.

Neticede dış siyasette hakim duruma gelen İttihad ve Terakkinin oluşturduğu bu yeni kabineden Edirne sorununa ilişkin bir karar çıkmaması üzerine Balkan temsilcileri anlaşmayı bozarak 3 Şubat 1913 tarihinde savaşın yeniden başladığını ilan etmişti.⁸⁴

Bulgarların 26 Mart’ta başlayan taarruzu neticesinde Edirne düşmüş, akabinde Karadağlılar İşkodra’yı Yunanlar da Yanya’yı almıştır. Osmanlı Devleti için son derece yüksek önemi haiz bu kentlerinyenilgiye uğraması barış konusunun yeniden değerlendirmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bunun üzerine 30 Mayıs 1913 tarihinde Londra’da imzalanan barış antlaşmasına göre; Osmanlı Devleti’nin Arnavutluk’un bağımsızlığını tanınması ve Ege Adalarına ilişkin çözümün Büyük Devletlerin inisiyatifine bırakılması şartı konmuş, Selanik’in Yunanistan’a, Orta ve Kuzey Makedonya’nın Sırbistan’a; Edirne, Dedeağaç, Kavala ve Rumeli’nin tamamıyla Bulgaristan’averilmesi kararlaştırılmıştı. Bu da Osmanlı Devleti’nin Midye-Enez sınırının batısında bulunan bütün Avrupa topraklarını kaybetmesi anlamına gelmekteydi.⁸⁵Bahsi geçen Londra Antlaşması ileuluslararası hukukta önemli yere sahip müteakabiliyet esasına aykırı olarak Osmanlı Devleti’nin meşruiyetiyok sayılmış, üstelik Balkan Devletleri arasında yaşanan meseleler de çözüme kavuşmamıştır.

⁸³ Küçük Cevdet a.g.e s.390

⁸⁴ Armaoğlu F. s.678

⁸⁵ Armaoğlu F. s.678

Londra Antlaşması ile beraber bilhassa Bulgaristan,müttefiklerine oranla fazla genişlemiş ve bu durum Balkanlar'da yeniden söz konusu olacak bir mücadele için geçerli bir sebep olmuştu. Nitekim bu defa da Romanya, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'ın kurmuş olduğu ittifak, Bulgaristan karşısında konuşlanmıştı. Romanya, I. Balkan Savaşı'na katılmamış olmasına karşın Bulgaristan'ın hızla genişlemesine müdahale etmeküzere Dobruca sorununu yeniden dirilmiştir. Öte yandan Makedonya'nın büyük bir bölümünün Bulgaristan'da kalması Yunan, Sırp ve Karadağlıları ciddi anlamda rahatsız etmiştir. Bu durumdan faydalanan Romanya, 300.000 kişilik askeri kuvvetliyle Dobruca'ya girmiştir.⁸⁶

1.2.2 II. Balkan Savaşı'nın Gelişimi

Osmanlı Devleti tüm bu gelişmeler yaşanırken kendi çıkarlarını korumaya uğraşsa da bilhassa İngiltere, Almanya ve diğer büyük güçlerin tepkisine maruz kalmıştır. Öyle kibahsi geçen bu devletler "*Türkler Londra Antlaşması'nı yok saymaya, Edirne'yi işgal etmeye kalkıştırlarsa, sonradan uğrayacakları ceza pek şiddetli olacaktır, belki İstanbul'u bile kaybedeceklerdir*" sözleri ile tutumlarını açıkça ifade etmişlerdir.⁸⁷Osmanlı hükümetibu sebepleönceleri tereddüt etse dedaha sonra Osmanlı ordusunun Midye-Enez sınırını geçmesiemrini vermiştir. Bunun üzerine 23 Temmuz 1913 tarihinde Edirne Osmanlı ordusu tarafından işgal edilmiştir.⁸⁸ Bulgaristan'ın Londra Antlaşması'nın imzalanmasının ardından birliklerinin büyük bir bölümünügeri çekmesi ile Edirne'nin geri alınması kolaylaşmış ve neticede II. Balkan Savaşı Bulgarlarınmağlubiyeti ile sona ermiştir. 21 Temmuz 1913 tarihindeKırkkilise'nin de yeniden kazanılması, Trakya'yı büyük ölçüde işgalden kurtarmıştır.Bundan sonrasında nihai tasfiyeyi gerçekleştirebilmek içinmutlak barış antlaşmaları yapmak dışındabir çözümyolu kalmamıştır.⁸⁹

1.2.3 II. Balkan Savaşı'nın Sonuçları

Savaşların ardından Balkan Devletlerine ait yeni toprak getirilerişöyledir: Bulgaristan 25.257 kilometrekare, Yunanistan 55.919 kilometrekare, Sırbistan 41.873 kilometrekare, Karadağ 5.590 kilometrekare. Ek olarak Osmanlı Devleti'nden ayrılan

⁸⁶ Halaçoğlu, a.g.m., s. 301

⁸⁷ Cemal Paşa, Hatıralar, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1977, s. 62

⁸⁸ Şevket SüreyyaAydemir, Enver Paşa 1908 – 1914, Cilt 2, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976, s. 184

⁸⁹ Andonyan, A.g.e 1975 s.531

Arnavutluk toprakları ise 25.734 kilometrekaredir.⁹⁰ Sonuçlar nüfus artışı bakımından değerlendirildiğinde görülmektedir ki: Sırbistan ve Karadağ, nüfusuna eklenen 1.749.000 kişi ile %56 oranında bir yükseliş yaşamıştır. Keza Yunanistan da %81 oranındaki nüfus artışı ile genişlerken, Bulgaristan kazandığı 633.000 ve Dobruca'da kaybettiği 305.000 kişilik nüfus ile %7 oranında büyüme kaydetmiştir.⁹¹

Balkan Devletleri bu savaşıardan, büyüklüğüne bakılmaksızın mutlak bir kazançla çıkarlarlarken, tek büyük zarar gerek Avrupa'da bulunan topraklarının %83'ünü gerek nüfusunun %69'unu; bunlara ek olarak da devlet gelirlerinin ve ziraat potansiyelinin mühim bir kısmını kaybeden Osmanlı Devleti yaşamıştır.⁹²

Bu denli ciddi bir kaybın sorumluluğu genel olarak Jön Türk devrimi neticesinde Osmanlı idaresinde söz hakkı alan İttihat ve Terakki önderlerinin deneyimsizliklerine, başarılı bulunmayan "Alman askeri sistemi"nin uygulanmasına, orduya dahil edilen Hristiyanlara ve bilhassa büyük güçlerin takındığı politik tavırlar atılmıştır.⁹³

Osmanlı ordusuna çok sayıda alınan Gayr-i Müslim askerlerin Müslümanların maneviyatına ciddi anlamda zarar verdiği düşünülmektedir. Zira o zamana değin dinleri uğruna mücadele veren bu askerler artık hangi gaye için savaşacakları konusunda büyük bir sarsıntı yaşamışlardır. Diğer yandan ordunun tam anlamıyla siyasete gömülmesi vesavaşlar sırasında yaşanan "İttihatçı-İtilafçı" ayrımı gerçek bir felakete dönüşmüştür.⁹⁴

Gerek İttihat ve Terakki gerekse sonrasında kurulan cemiyetler, Osmanlı ordusunu siyasi emelleri doğrultusunda kullanmaktan çekinmemişlerdir.⁹⁵ Mağlubiyetin nedenlerinden bir diğeri ordunun terhis konusudur. İktidarda bulunduğu sürede Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Avrupalı Devletlerin Balkan Savaşları'na müsaade etmeyeceğini düşünerek takribi yüz bin kişiyi terhis ettirdiğinden savaşın başlaması ile ordu oldukça zor bir durumda kalmıştır.⁹⁶

⁹⁰ Hikmet Öksüz "Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı Öncesi Balkanlarda Yaşamış Olduğu Siyasal Süreç", Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt 2, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s.490; Yılmaz Öztuna Rumeli'ni Kaybımız, 93 ve Balkan Savaşları, İstanbul: Ötüken Yayınları 1990 s.184

⁹¹ Yılmaz Öztuna Rumeli'ni Kaybımız, 93 ve Balkan Savaşları, İstanbul: Ötüken Yayınları 1990 s. 185

⁹² A. Halaçoğlu, A.g.m 2002 s.303

⁹³ A.L. Macfie, Osmanlı'nın Son Yılları (1908-1923), (Çev. Damla Acar, Funda Soysal), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003: s. 79-80

⁹⁴ Süleyman Kocabaş, Avrupa Türkiyesi'nin Kaybı ve Balkanlar'da Panislavizm, İstanbul: Vatan Yayınları, 1986, s.279-283

⁹⁵ Yusuf Hikmet Bayur, İnkılâp Tarihi, Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991, s.62

⁹⁶ Talat Paşa'nın Anıları (Haz. Alpay Kabacalı), İstanbul: İletişim Yayınları 1990, s.24

Balkan Savaşları Osmanlı Devleti'ne yalnızca maddi zayıat değil manevî olarak da çok büyük hasar vermiştir. Zira Türklerin Anadolu'dan sonra ikinci vatan olarak belirledikleri ve buna sahip olabilmek adına zamanında milyonlarca şehit, binlerce sanat eseri bıraktıkları RumeliBalkan Savaşları neticesinde yitirilirken; burada bulunan Türk nüfusbirçok zulme maruz bırakılarak tarihin en acı anılarından biri olarak kayda geçmiştir.⁹⁷

Balkan Savaşları'nda Ege adaları Yunanistan tarafından işgal edilmiştir. Esasında Trablusgarp Savaşı ile geçici statü ile İtalya'ya bırakılan Ege adaları sorunu şu şekildedir:

1870 yılında milli birliğini kuran İtalya, o dönemin diğer büyük devletleri gibi sömürge arayışına girmiştir. Bu sebeple askeri açıdan zayıf Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika topraklarına yani Trablusgarp'a 1911 yılında saldırmıştır. Trablusgarp'ta beklemedikleri bir direniş ile karşılaşan İtalyanlar; Osmanlı Devleti'nin direncini kırabilmek için Beyrut, Trablusşam, İskenderun, Mersin ve Silifke'ye saldırmışlardır 1912 yılına gelindiğinde Çanakkale boğazına kadar gelen İtalyan savaş gemileri Osmanlı başkentini tehdit eder konuma gelmişti. Osmanlı donanmasının İstanbul'u savunmak için Marmara Denizi'nde konuşlandırılmasını fırsat bilen İtalya, Mayıs 1912'de On İki ada'yı işgal etmiştir. Bu sırada Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Karadağ'ın, Osmanlı Devleti'ne karşı kendi aralarında bir ittifak kurmaları üzerine Osmanlı Devleti Trablusgarp Savaşı'nı sonlandırmak zorunda kalmıştır.⁹⁸ İki savaş arasında kalan Osmanlı Devleti, Ekim 1912'de Ouchy(Uşi) barış antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşmayla; Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Bingazi'deki askerlerini çekmesinden sonra, İtalya'nın da adalardan çekilmesi hususunda anlaşılmıştır.⁹⁹ İtalya bu On İki adayı Balkan Savaşı sürerken boşaltacak olursa bunların Yunan eline geçmesi kadar doğal bir şey yoktu; bu yüzden savaş boyunca bu adalar İtalya'da kalmıştır.¹⁰⁰ Fakat ne var ki; İtalyanlar savaş bittiğinde de çeşitli bahaneler öne sürerek bu adaları Osmanlı Devleti'ne geri vermemiştir.

Balkan Savaşı başladığında Yunanistan Trakya ve Boğazönü Adaları olmak üzere Ege Adaları'nı işgal etmeye karar vermiş ve Yunan Donanması, 21 Ekim 1912'de Limni'yi savaşız teslim almıştır. Yunanistan'ın, Limni Adası'nın ardından on gün sonra 31 Ekim'de Gökçeada, Taşoz ve Bozbaba, ertesi

⁹⁷ Öztuna, A.g.e s.187

⁹⁸ Fuat İnce *Lozan Barış Antlaşması Ve Ege Adaları* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 53, (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), 2013, S. 106

⁹⁹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914–1990)*, Cilt I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992, s.12

¹⁰⁰ Bayur, Yusuf Hikmet Türk İnkılabı Tarihi C.2 kısım: 2 TTK Basımevi Ankara 1992 s.345

gün Semadirek ve 7 Kasım'da Bozcaada'yı ele geçirmesiyle Trakya ve Boğazönü Adaları fiilen Osmanlı Devleti hâkimiyetinden çıkmıştır. Aynı dönemde, Saruhan Adaları'ndan, Ipsara 4 Kasım'da, Ahikerya 14 Kasım'da, Sakız 3 Aralık'ta ve Midilli ise 20 Aralık'ta Yunanlıların eline geçmiştir.¹⁰¹

On iki ada Osmanlı Devleti Anadolu'nun güvenliği için son derece önem arz eden bir konumdaydı bu yüzden adaları Osmanlı Devleti geri isterken diğer yandan Yunanistan adaların kendisine bırakılmasını istiyordu. İtalya ise Akdeniz'de güçlü bir Yunan donanması istemediğinden ötürü bu adaların Balkan Savaşı'ndan önce bizzat kendisi tarafından işgal edilmiş olduğunu ve Osmanlı Devleti ile adaların geri teslimine ilişkin anlaşma maddeleri olduğunu öne sürmektedir.

“Osmanlı Devleti'nin, Midye-Enez hattının sınır kabul edilmesi ve Ege Adaları konusunun Büyük Devletlere havale edilmesi şartlarını kabul etmesiyle Osmanlı Devleti ile Balkan Devletleri arasında 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması imzalanmıştır.”¹⁰²

Bu sorunu çözmek için Avrupa'nın büyük devletleri Mayıs 1913'de Londra Antlaşmasında sorunu ele almışlardır. Büyük Devletler, Osmanlı Devleti'ne adaların Yunanistan'a verilmesi hususunda baskı kurmuş, yazılı ve sözlü notalar vermiştir. Fakat Osmanlı Devleti, Anadolu'nun güvenliği için direnmiştir.

Nitekim 14 Şubat 1914 tarihinde Büyük Güçler tarafından verilen nota da; İmroz, Bozcaada ve Meis Osmanlı Devleti'ne verilecek, İşgal altında bulunan öteki adalarda askersiz duruma getirilmek şartıyla Yunanistan'a verilmiştir.¹⁰³

Osmanlı Devleti, 15 Şubat tarihli cevabî notasında Gökçeada, Bozcaada ve Meis'in iadesini senet kabul edip diğer adalar üzerindeki haklı taleplerini elde etmek için gayret sarf edeceğini bildirmiştir.¹⁰⁴

Ege adaları sorununun çözümünden rahatsızlık duyan Osmanlı Devleti, Büyük Güçler nezdinde çözüm aramak yerine doğrudan Yunanistan ile diyalog kurmaya çalışmıştır.

Balkanlarda devam eden bir diğer önemli sorun ise Arnavutluk meselesidir. Büyük güçlerin müdahil olmasıyla geçici olarak çözüme kavuşturulan Arnavutluk meselesi şu şekilde ortaya çıkmıştır:

Balkanlar; 19.yüzyılın sonlarında ve özellikle 20.yüzyılın başlarında Avrupalı büyük devletlerin çıkarlarının çatıştığı yer olarak öne çıkmıştır. Büyük devletler kendi çıkarlarını en üst düzeyde kullanabilmek için, Arnavutlar, Yunanlılar Sırp ve Bulgarları kullanmışlardır.

¹⁰¹ Fuat İnce agm s.107

¹⁰² Bilâl N. Şimşir, Ege Sorunu: Belgeler (1913–1914), Cilt II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s. 14

¹⁰³ Karal Enver Ziya Osmanlı Tarihi 9.Cilt 2.Baskı TTK yayınevi 1999 s.348

¹⁰⁴ Fuat İnce agm s.109

Arnavut hareketinin çıkış noktası Ayestefanos Antlaşması'na karşı bir protesto eylemidir.¹⁰⁵ İlk milli Arnavutluk hareketi, Osmanlı Devleti'ne karşı olmamıştır. Ayestefanos ve Berlin Antlaşması ile kendi topraklarının Karadağ'a verildiğini öğrenen Arnavutlar; topraklarını kurtarmak için eylemlere başlamışlardır. Böylelikle Osmanlı Devleti için Arnavutluk sorunu iç meseleyken, uluslararası mesele haline gelmiştir.

“19. asrın sonlarında Avusturya, Sırbistan, İtalya ve Rusya arasında ciddi bir rekabet konusu olan Adriyatik ve Balkanlarda üstünlük mücadelesinde Arnavut toprakları kıymetli olmuştur. Özellikle İngiltere ile Almanya arasındaki rekabetin kızıştığı bir dönemde İngiltere, İtalya aracılığıyla, Almanya da Avusturya aracılığı ile Arnavutlar üzerinde nüfuz mücadelesine girmişlerdir. Böylesine önemli bir coğrafyada etkili olmak isteyen Büyük Devletler, doğrudan ve dolaylı yollarla Arnavutların isyancı hareketlerini destekleyerek onları yanlarına çekmeye çalışmışlardır.”¹⁰⁶

“Osmanlı Devleti'nin gerilemesi ve Gayrimüslim devletlerin bağımsızlıklarını kazanmasıyla, Arnavut liderliğinin bazı unsurları dönemin avrupa milliyetçiliğine daha uygun programlar geliştirdi. Dinsel ayrılıklar yerine, kültürel ve dilsel birliği vurgulayarak; Kosova, Yanya, Manastır ve İşkodra'dan meydana gelen Arnavutluk devletinin kurulmasını istiyorlardı.”¹⁰⁷

II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte, propaganda ve siyasal yollardan amaçlarına ulaşmaya çalışan Arnavutlar bekledikleri ilgiyi Osmanlı Devleti tarafından bulamamışlardır. 1909-1912 yılları arasında silahlı isyanlar çıkarmaya başlamışlardır. 28 Kasım 1912 tarihinde yani Balkan Savaşları başladıktan kısa süre sonra İsmail Kemal Bey Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmişlerdir ve 1913 yılında imzalanan Londra Antlaşmasıyla Büyük Devletler Arnavutluk'un bağımsızlığını tanımışlardır. Ne var ki; yeni Arnavut Devleti'nin sınırları; Arnavutların yaşadığı toprakların önemli kısmını ülke sınırları dışında bırakmıştır.

1.2.4 II. Balkan Savaşı Sonunda İmzalanan Antlaşmalar

10 Ağustos 1913 tarihinde Balkan Devletleri arasında imzalanan Bükreş Antlaşması'na göre oluşan yeni sınırlar şu şekildedir; Bulgaristan'ın sahip olduğu Silistre, Tutrakan ve Güney Dobruca Romanya'ya verilmiştir. Güney Makedonya'nın önemli bir bölümü, Selanik, Drama ve Kavala ve ayrıca Batı Trakya'nın bir bölümü

¹⁰⁵ Fikret Adanır, Makedonya Sorunu'nun Oluşumu ve 1908'e Kadar Gelişimi, çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt y., İstanbul, 2001, s.90.

¹⁰⁶ İhsan Burak Birecikli Arnavutluk Meselesi Üzerine Bir Değerlendirme s.1029

¹⁰⁷ Jelavich Barbara Balkan Tarihi 20.yy küre Yayınları 2.Baskı 2009 s.89

Yunanistan'a geçmiştir. İstip, Manastır, Priştine ve Üsküp Sırbistan'a bırakılırken Karadağ da Cakova ve Plevye'yi kazanmıştır.¹⁰⁸

14 Kasım 1913 tarihinde Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında imzalanan Atina Antlaşması ile Girit Yunanistan'a verilirken, bu iki devletin en büyük anlaşmazlığı olan Ege Adaları meselesinin çözümü ise büyük devletlere bırakılmıştır. Bunun yanı sıra Yunanistan'da bulunan Türklere dinî hak ve serbestiyede bu antlaşma ile tanınmıştır.¹⁰⁹

Son olarak 14 Mart 1914 tarihinde Osmanlı Devleti ile Karadağ arasında bir barış antlaşması yapılmıştır. Diğer yandan Sırbistan hattı ortadan kalkmış olmasına karşın 26 Mart 1914 tarihinde yapılan antlaşma ile savaş sona ermiştir.¹¹⁰

¹⁰⁸ A. Halaçoğlu, A.g.e s:302

¹⁰⁹ C.Richard Hall, A.g.e s. 168

¹¹⁰ Andonyan, A.g.e s. 531

2. İKİNCİ BÖLÜM

BALKAN SAVAŞLARI'NDA BÜYÜK GÜÇLER

Balkan Savaşları 1912-1913 yılları arasında Güneydoğu Avrupa'da Osmanlı Devleti'ne karşı balkan uluslarının yaptığı savaşlardan oluşmaktadır. İtalya'nın Trablusgarp'a yönelmesi ve Osmanlı Devleti ile savaşa girişmesi Balkan devletleri için bulunmaz bir fırsat olmuştur. Nitekim Trablusgarp olayları ve ülke içindeki ve dışındaki birtakım hadiselerle ilgilenen Osmanlı Devleti Balkanlardaki gelişmelere yeterince önem verememiştir. 1789 Fransız İhtilali'nin yaymış olduğu milliyetçilik fikri, Rusya'nın bölgede yürütmüş olduğu Panislavist politikalar, büyük devletlerin Balkan devletlerine vermiş oldukları destekler, Genç Türklerin Batı milliyetçiliğini benimseyip merkeziyetçiliği yönetimde güçlendirme arzuları ve dolayısı ile devlet üzerinde Türk milleti egemenliğini güçlendirme çabaları, kısacası Türkleştirme ve Türkçülük propogandası, Balkan topraklarının bütünleşmesinin aksine bölünme ve devlete karşı başkaldırı sonucunu vermiştir.¹¹¹ Neticesinde Balkan Savaşları kaçınılmaz olmuştur. Literatüre Birinci ve İkinci Balkan Savaşları adı altında giren Balkan Savaşları'nda Balkan toprakları dünya savaşının provasına sahne olmuştur.

2.1 Balkan Savaşları'nda Büyük Devletlerin Politikası

2.1.1 İtalya'nın Politikası

1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik ve bağımsızlık fikirleri Avrupa'da birçok millet üzerinde etkili olmuştur. İtalyanlar da bu milletlerden biridir. 1815 Viyana Kongresi ile Piyemonte Krallığı, Toskana, Lucas Prensiği, Napoli Krallığı gibi yedi küçük bölüme ayrılan İtalya'nın birleşmesinin önündeki en büyük engel; coğrafyası, Fransa, Avusturya ve İspanya olmuştur. İtalyanlar ülkede birlik kurmak ve yabancı işgalcileri ülkeden atmak istemiştir. Fakat ilk girişimleri Avusturya tarafından Rusya ile beraber bastırılmıştır.

“İtalyan birliğinin kurulması için öncelikli hedef Avusturya'nın İtalyan topraklarından ihraç edilmesi olmuştur. İtalyan şehir devletçikleri bunu tek başlarına yapabilecek yeterli güçte olmadığından Avusturya'nın ülke topraklarından çıkarılması için dış desteğin özellikle Büyük Güçlerin yardımı elzem hale gelmiştir. Piyemonte, Kırım Savaşı'na katılarak Fransa'nın sempatisini kazanmıştır. 1859 yılında yapılan savaşta Avusturya mağlup edilmiştir. Bu zaferle İtalya milli birliği kurma yolunda Fransızların da desteğini alarak büyük bir yol almıştır. 1870 yılında gerçekleşen İtalyan Birliği'nde başkent olarak

¹¹¹L.S.Stavrianos,*The Balkans Since 1453*(New York: NYU Press May 1, 2000),532

Roma belirlenmiştir. İtalya, birlik kurulmasından hemen sonra o dönemin diğer büyük devletleri gibi sömürgecilik faaliyetlerine başlamış ve kısa süre içerisinde Avrupa siyasetinde söz sahibi olan devlet konumuna yükselmiştir.”¹¹²

1870’li yıllardan sonra bölge siyasetine daha çok hâkim olmak isteyen İtalya’nın Balkanlardaki gelişmelere kayıtsız kalması düşünülemezdi. İtalyan hükümeti 1878 Berlin Kongresi’ne Bismarck’ın talebi üzerine katılmış ve Büyük Güçler ile iş birliği ve dostluk ilişkileri kurmayı hedeflemişlerdir. Böylelikle yeni kurulan İtalya, Büyük Güçlerin sempatisini kazanacaktır. İtalya’nın temel olarak iki hedefinin olduğu üzerinde durulmuştur. biri Akdeniz’de egemenlik sağlamaya ilişkin eski hırsı, yani Afrika, diğeri de Balkan ülkelerinde yayılcı bir politika izleme yoluyla Karadeniz’i bloke ederek Rusya’nın güç alanının genişlemesini engellemeye yönelik “yeni” projesi.¹¹³ Hersek’te 1875 yılında Osmanlı Devleti’ne karşı başlayan isyanlar sonrasında Bulgaristan ve Sırbistan topraklarında da görülmüş ve Avrupalı Büyük Güçler için “Doğu sorunu” yahut “Makedonya sorunu” yeniden gündeme gelmiştir. İtalyan kamuoyunda isyancılara sempati duyulmuş ve Hristiyan halkların Türklerden kurtulması için bir kampanya başlatılmıştır.

“İtalyan kamuoyunun pozisyonu Slav ve isyancı davasını destekleme yönünde olsa da yine de İtalyan siyasi çevreleri temkinli davranmıştır. İtalyan siyasetçiler bu dönemde statükonun korunmasını ve reformlar yapılmasını desteklemiştir. Fakat 13 Mayıs 1879 da hazırlanmaya başlanan bir rapora göre; Avrupa’da Türk gücünün sona ereceğine işaret edilirken, Türkler ile Ruslar arasındaki olası bir savaşta Avusturya-Macaristan’ın İngiltere ile ittifak kuracağından Balkanlar’ın kimin hakimiyeti altında kalacağı sorgulanmıştır.”¹¹⁴

İtalyan subay: İstanbul kimin olacağı sorusunu yönelterek; İngiliz hakimiyeti altına girmesinden çok Rusya hakimiyetine girmesini İtalya’nın çıkarlarına yarıyacağını söyleyerek.¹¹⁵ İtalya’nın balkanlarda daha etkin bir politika yürütmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. 1903 yılına gelindiğinde Avusturya-Macaristan ve Rusya, Mürzsteg’te bir toplantı yapmışlar ve bölgede yapılması gereken reformları bildirmişlerdir.

Fakat Mürzsteg toplantısı sonrası alınan kararları İtalyan Genelkurmay’ına bildiren İtalyan Askeri Ateşesi Binbaşı Rubin De Cervin “Jandarma teşkilatı mükemmel bir şekilde yeniden yapılandırılmış olsa da (her yandan onu baltalayan karışıklık ve gizli işler göz önünde bulundurulursa, bu biraz belirsizdir), dağlık, zor, kısıtlı iletişim

¹¹²AntonelloFolco Biagini, *İtalyan Raporlarında Balkan Savaşları 1912-13*(İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 2016), 50

¹¹³AntonelloFolco Biagini, a.g.e 50.

¹¹⁴Biagini, a.g.e., 51.

¹¹⁵Biagini, a.g.e.,71.

olanaklarına sahip olan ve her türlü ırk, din, dil çıkarlarının savaşının yapıldığı bir bölgede yaşamsal düzeni sağlamak açısından asla yeterli olmayacaktır”¹¹⁶ demiştir.

Nitekim Mürzsteg kararları başarısız olmuş ve Balkan’ları bir arada tutmak yerine çeteleşmenin önünü açmıştır. İtalya bu dönemde Avusturya-Macaristan tehlikesine karşın kendisini garanti altına almak istemiş ve beklediği fırsat 1906-1907 yılında Avusturya’nın Arnavut topraklarını işgal etmesini engellemek adına İngiliz ve Fransız diplomatların da desteği ile Avusturya-Macaristan’ın Arnavutluk’u işgal etmeyeceğine dair taahhüdü almıştır.

Balkanlardaki buhranlı dönem 1908 yılında üst seviyelere taşınmıştır. 1909 yılında Jön Türklerin, Osmanlı Sultanı Abdülhamid’e Meşrutiyet’i ilan ettirmeleriyle birlikte tahttan indirip Osmanlı yönetimini ele almasıyla birlikte kargaşa içerisinde olan Osmanlı Devleti’nin bu zaafından faydalanmak isteyen Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir. Aynı yıl Avusturya-Macaristan Bosna-Hersek’i ilhak ettiğini tüm dünyaya duyurmuştur.

Avusturya-Macaristan’ın ilhakı her ne kadar Rusya ve İngiltere tarafından protesto edilse de Avusturya-Macaristan bu karardan döndürülemedi. İtalya, Balkanlardaki Avusturya-Macaristan ilerlemesini durdurmanın tek yolu olarak Rusya’ya yaklaşmak olarak görmüş ama ne var ki Rusya tarafı İtalya’nın Balkanlar’da etkili olmak istediğini anlamış ve İtalyan yaklaşmasına razı olmamıştır.

Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanı Achrenthal, Avusturya-Macaristan hükümetinin Bosna-Hersek’i ilhakına karşı Rusya ve İngiltere’nin notasına verdiği yanıtta;eyaletlerin ilhakında hiçbir sınır tanımayacağını, ülkesinin eyaletlerinin gelişmesi için çok büyük fedakârlıklar yaptığını, ilhak kararının kesin olduğunu ve bu konuda Avrupa kongresine gitmeyeceklerini söylemiştir.¹¹⁷

İtalya kendisini olası bir Avusturya-Macaristan tehlikesinden korumak için İngiliz, Rus ve Fransızlarla antlaşmalar yapmış ve bu antlaşmalarla İtalya, Balkan coğrafyasında kendi yayılma alanını kısıtlamıştır. Bununla birlikte askeri yayılma unsuru ortadan kalkınca İtalyanlar için Balkanlar’a tek yayılma unsuru olarak ekonomik nüfuz unsuru kalmıştır.

¹¹⁶G.Rubin de Cervin, *Questione Balcanica*,(Torino: 28 Aralık 1904), 81.

¹¹⁷William Sloane, *Bir tarih Laboratuvarı Balkanlar* Çev: Sibel Özbudun (İstanbul:Nesnel yay.,2008), 116.

Avrupa'nın Balkanlar siyasetinin anlaşmalar ve anlaşmazlıklar üzerinden yürümesi İtalyanlar için geçmişe göre daha çeşitli siyasi varyasyonlara girme imkânı doğurmuş ve böylelikle İtalya'nın bölge güç jeopolitiğinden etkili bir biçimde yararlanmasının önü açılmıştır. Fakat ticari bağlamda bölge ülkeleriyle ticarete lider durumdayken bölgeyi etkileyebilme kabiliyeti olarak İtalya etkisiz bir görüntü çizmiş, yapılan antlaşmalarla adeta eli kolu bağlanmış olan İtalya, Afrika kıtasını sömürebilmek için harekete geçmiştir.

İtalya, Osmanlı Devleti'ne uzak, kendisine yakın ve anlaşma yaptığı devletler ile itilafa düşmemek için 1911 yılında Trablusgarp'a saldırmıştır. Bu savaşta Osmanlı Devleti'nin askeri yönden zayıflığı ortaya çıkmış, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ ittifak bloğunun Osmanlı topraklarına karşı yapacağı saldırıyı teşvik etmiştir.

Bir yandan Osmanlı egemenliğinden kurtulma savaşı olarak görülen Balkan Savaşları,İtalya Devleti'nin kurulmasında önemli bir rol üstlenen Garibaldi yanlılarını, İtalyan askerlerini ve subaylarını; Yunanistan, Arnavutluk, Karadağ ve Makedonya'daki çatışmalara katılarak isyancıları desteklemeye itmiş, diğer yandan İtalya'nın bu bölgeye yerleşmesine her zaman veto eden Avusturya'yı kızdırmamak için Roma hükümeti Arnavutlara yapılan yardım dalgalarını önlemeye çalışmıştır.¹¹⁸İtalya için olası bir Balkan savaşı çıkması öncesinde İngiltere ile ilişkileri korumak, Avusturya-Macaristan karşısında ihtiyatlı davranmak için elzem hale gelmiştir.

Birleşmesini ve gelişmesini geç tamamlayan İtalya 1870'lerden itibaren sömürge yarışına girişmiş mevcut statükoyu koruyarak büyük devletlerle ters düşmeden sömürge yarışındaki varlığını korumuştur. Her ne kadar Balkan sorununda Rusya'nın güç alanını engellemeye yönelik politikayla başlasa da zamanla kendi hayat sahasını daraltmaya yönelik saldırgan tutum sergileyen Avusturya-Macaristan'a karşı Rus yanlısı politikaya dönmüştür.

1912 yılına gelindiğinde İtalyan Biaggini'nin incelemesine göre 1912 yılında savaşa adım adım gidildiği anlaşılmaktadır. Zacccone'nin raporlarında: Durumun her ne kadar ağır olsa da birçok defa olduğu gibi savaşa başvurmadan çözülebileceğini inatçı bir iyimserlikle düşünen Fransızların her türlü beklentilerine karşın, Balkanlardaki durumun ısınmaya başladığı Ekim'den itibaren yoğunlaşmıştır.¹¹⁹İtalya Balkanlarda

¹¹⁸Biagini, a.g.e., 94.

¹¹⁹Biagini, a.g.e.,99.

oluşabilecek savaş öncesinde statükonun korunması için Balkan devletleri ile temaslarda bulunmuş ve bu devletleri savaş fikrinden vazgeçirmeye çalışmıştır.

“Le Temps Gazetesi Roma muhabirine göre “ Osmanlı Devleti ile savaş durumunda olmasına karşın İtalya Karadağ’ın, Osmanlı Devleti’ne karşı savaşa girmemesi tavsiye etmekte, statükonun korunması hususunda diğer büyük devletler gibi öneride bulunmuştur. Mafatih Avusturya’nın zemin hazırladığı bu kaotik durumu düzeltmek için Çetine’de İtalya ve Rusya’nın tavsiyeleri, İstanbul’da ise Alman ve İngilizlerin tavsiyeleri daha etkili olabilir.

Bununla birlikte Osmanlı ve Karabağ arasında çıkacak herhangi bir anlaşmazlıkta diğer devletlerinde etkileneceği öngörülmüştür. Çünkü Balkan devletlerinden herhangi birisi Osmanlı ile karşı karşıya gelse, domino etkisiyle diğer Balkan devletleride Osmanlı’ya karşı harekete geçeceği kesindir.”¹²⁰

İtalyanlar, Büyük Güçlerin müdahalesi ile savaşın önlenmesini ya da hiç olmazsa savaşın Balkanlarla sınırlı kalıp Avrupa içlerine ilerlemesinin engellenmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Balkan Savaşları başladığında Bulgaristan ve Karadağ Askeri Ataşesi Yarbay Merrone İtalyan-Türk barışıyla ilgili rapor göndermiştir.

“Bilindiği üzere Balkan Savaşları başladığında Osmanlı Devleti İtalya ile Trablusgarp’da savaş halindeydi. Bulgarlar bu raporda İtalya’nın Osmanlı Devleti ile acele bir barış antlaşması imzalamamasını, fiilen süren savaş halinden ötürü Osmanlı Devleti’nin Makedonya’ya mühimmat ve askeri malzeme gönderemeyecek 3-4 haftalık gecikmenin Bulgaristan ordusuna önemli ölçüde toparlanmak için zaman tanyacağını belirtmiştir. İtalya’nın Trablusgarp Savaşı’ndan zaferle ayrılması hem Balkan Devletleri’nin yeni topraklar almak için iştahını kabartmış hem de İtalya’nın Balkan Devletleri’nce bir rol model alınmasının önünü açmıştır. Bununla birlikte Balkanlarda artan İtalya etkisi savaş eğilimini artırmıştır. Avrupa gazetelerinde savaşın iyi planlanma yapılması gerektiği sık sık işlenmiştir. Avrupa kamuoyu çoğunlukta Bulgarların başarılı olacağını düşünse de olasılığı çok az ihtimalle olan bir Türk başarısı karşısında Makedonya sorununun ortada kalacağını bu sebeple Büyük Güçlerin, Avrupa’nın savaşın içerisine sürüklenmesinin önüne geçmek için müdahale etmesi gerektiğini düşünmüşlerdir.”¹²¹

Berlin’de Yunanistan elçisinin İtalya askeri ataşesiyle yaptığı görüşmede “umut ettiğimiz gibi zafer kazanabilir ve Selanik’i işgal edebilirsek eğer Büyük Güçlerin Balkanlardaki statükoyu koruma iddiası için elbette ki geri çekilmeyeceğiz.”¹²² diyerek kararlılıklarını vurgulamıştır. Birinci Balkan Savaşı’nın başlangıcında Avrupa kamuoyunda Osmanlı Devleti’nin galip geleceğine olan inanç 1912 yılının Ekim ayında Bulgarların Kırkkilise’yi almasıyla birlikte yavaş yavaş kırılmaya başlamış ancak Türk askeri gücünün eğitimini sağlayan Alman subayların her ne kadar savaş Osmanlı Devleti’nin aleyhine gelişse de savaşın sonunda Osmanlı’nın galip geleceğinden şüpheleri yoktur. Ne var ki Balkan devletlerinin ilerlemeleri ve Osmanlı Devleti’nin

¹²⁰İkdam, nr. 5559. (12 Ağustos 1912), 4.

¹²¹Biagini, a.g.e.,123.

¹²²Biagini, a.g.e., 124.

kayda değer bir reaksiyon gösterememesi başta Almanya ve Fransa olmak üzere büyük devletlerin ilgi ve alakasını Balkan devletleri tarafına kaydırmıştır.

İtalya, İngiltere, Almanya ve Fransa Balkanlardaki Rusya ve Avusturya-Macaristan yayılmasını durdurabilmek için kendi aralarında bir anlaşma imzalamışlardır ve bu anlaşma ile Balkan devletleri Osmanlı Devleti'ne karşı bir zafer elde etse de Balkan devletlerinin topraklarını genişletmesine izin verilmeyecektir.

Fakat bu anlaşma ne Balkan devletlerine kabul ettirilebilir ne de Rusya ve Avusturya-Macaristan'ın etki alanının genişletmesinin önlenmesi yönünde etkili bir anlaşma olabilirdi.

Nihayetinde Birinci Balkan Savaşı'nın başlamasından beridir Balkan ittifakının kazandığı zaferler Balkan devletlerinin iştahını kabartmış ve sınırlarının genişletilmesi yönünde yapılan itirazları kabul etmemişlerdir. Balkan devletlerinin bu isteklerini geri çeviremeyeceğini anlayan Büyük Güçler Balkan siyasetini statükoyu korumak yerine Balkan devletlerinin varlıklarını ve toprak taleplerini kabul etme yoluna gitmişlerdir. 5 Kasım 1912 yılında İtalyan Askeri Ataşesi Calderoni'nin Berlin'deki siyasi ve askeri durumu yazdığı raporda Büyük Güçlerin Balkanlardaki duruma nasıl müdahale etmesi gerektiği anlatılmıştır. Bu raporda;

“Büyük Güçlerin savaşan taraflar arasında etkili bir arabuluculuk yapmaları mümkün değil, çünkü güçler, ne yapmak niyetinde oldukları konusunda henüz anlaşmış değiller. Bu anlaşmanın yapılması, Balkan ülkelerinin niyetleri henüz tam belirlenmeden zordur. Dolayısıyla bu ülkelerin hedeflerine ulaşmalarını beklemek gerekir. Açık ve iyi tanımlanan bir durumda müzakereleri başlatacak bir zemin bulmak, güçler için daha kolay olacaktır. Genel barış adına önemli olan, Büyük Güçlerin Balkan ülkelerinin önüne bir bütün olarak aynı görüşlere sahip olarak çıkabilmeleridir. Yani o ülkelerin artık sahip oldukları bütünlüğün karşısına bir bütünlük koyabilmelidirler.”¹²³denmiştir.

Osmanlı Devleti'nin alınan yenilgilere rağmen savaşı sürdürme çabası İtalyan diplomatlarca “başkentin kaybedilmesine neden olabilecek bir hata” olarak yorumlanmıştır.

Balkan devletlerinin kazandığı her zafer sonrası artan iştahı, Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti kabullenememe duygusu ile birleşince Balkan ittifakı Çatalca hattına kadar ilerlemiş, Osmanlı Devleti'nin en önemli şehirlerinden biri ve eski başkenti olan Edirne düşmüştür. Nihayetinde 3 Aralık 1912'de Osmanlı Devleti ile Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ateşkes anlaşması imzalamıştır.

¹²³Calderoni, (Berlin: 5 Kasım 1912)

Yunanistan müzakerelere katılsa da ateşkes anlaşmasına katılmamıştır. Böylece Balkan ittifakı içerisinde kırılmalar baş göstermiştir. Osmanlı Devleti yıllarca yürüttüğü denge siyasetinin de etkisi ile bu kırılmalardan ve Büyük Güçlerin statükoyu koruma telaşlarından yararlanmak istemiştir. Yapılan ateşkes anlaşmasının maddelerine bakacak olursak;

1. *Savaşan orduların ateşkesin imzalandığı anda elde ettikleri pozisyonlarda kalmaları;*
2. *Kuşatılan kalelerin geri verilmemesi;*
3. *Bariş müzakerelerinin başlamasından sonra Çatalca önlerinde durmuş olan Bulgar ordusuna gerek Karadeniz yoluyla gerekse Edirne demiryolunu kullanarak malzeme tedariğinin yapılmasına izin verilmesi,*
4. *Bariş müzakerelerinin 13 Aralık'ta Londra'da yapılması kararlaştırılmıştı.¹²⁴*

Bariş anlaşmasına giden yol da en az Balkan Savaşı kadar çetin olmuştur. Büyük devletlerin statükoyu bozmak istememeleri yeni bir güç dengesi oluşacaksa da bundan en az zararlı çıkma çabaları görüşmelere giden yolda engel olmuştur. İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'nın acil menfaatler içermeyen kısmi sorunlardan mümkün olduğu kadar kaçınarak barişe ulaşmaya yönelik sergiledikleri tutum, tek olumlu unsur olmuştur.¹²⁵ Bariş anlaşmasının imzalanmasının önündeki bir diğer engel ise Avusturya-Macaristan ve Rusya ilişkileridir. Avusturya-Macaristan, Pangermenizm ile balkan coğrafyasındaki etki alanını genişletmeye çalışırken Rusya ise Panslavizm politikası ile etki alanını artırmaya çalışmış ve bu süreçte iki devlet çoklukla karşı karşıya gelmişlerdir.

Rusya ve Avusturya-Macaristan'ın karşılıklı saldırı amacı gütmeyeceklerine dair verdikleri teminat, bariş anlaşmasının önündeki en büyük engellerden birini kaldırmıştır.

Londra'daki İtalyan Askeri Ataşesi Yarbay Bagnani'nin raporuna göre; hükümetin bir savaş çıkarmaya kadar gidilmemesi, ancak Romanya'yı Avusturya'dan koparmak, İtalya'yı zararsız kılmak ve son olarak İngiltere'nin desteğini sağlamak için daha çok diplomatik seviyede çalışma isteği saklı kalmalıydı. Vatanseverlik

¹²⁴Biagini, a.g.e,150.

¹²⁵Biagini, a.g.e.,154.

duygularıyla hareketlenmiş ve tüm ulusun coşkusuyla desteklenmiş Rus ordusunun çok sayıda zafer olasılıkları vardı.¹²⁶13 Aralık 1912’de başlayan Londra Barış Görüşmeleri, Balkan devletlerinin istekleri, Osmanlı Devleti’nin; Balkan ittifakı arasındaki görüş ayrılıklarından yararlanmak istemesi ve Büyük Güçlerin güç dengesini korumak istemesi sebebiyle uzamıştır. Osmanlı Devleti’ni temsil eden delegeler aldıkları talimatla bir yandan bu sorunun çözülmesi adına Büyük Güçlere baskı uygularken diğer yandan Balkan ittifakı arasındaki görüş ayrılıklarının farkına varıp görüşmelerin uzaması için elinden gelen zorlukları çıkarmışlardır. Osmanlı hükümetinde kaybedilen yerlerin geri alınabileceği duygusu hakimdir ve bu hâkim duygu savaş karşıtı olan Kâmil Paşa kabinesinin görevine son vermiştir. Yarbay Bagnani, Büyük Güçlerin durumunu şöyle özetlemiştir:

“İngiltere ateşli bir biçimde barışçıl, İtalya ağgözlü bir biçimde barışçıl, Almanya samimi bir biçimde barışçıl, Avusturya’da savaşı destekleyen bir parti ve barışı destekleyen parti var. Rusya’da Avusturya gibi savaşı ve barışı destekleyen birer parti var. Fransa ise kendi içişlerine yoğunlaşmış ki Balkanlara pek önem vermiyor. Her halükarda Rusya’nın yanında duracaktır.”¹²⁷

Aynı zamanda 17 Aralık 1912’de Büyük Güçler; Sir Edward Grey öncülüğünde Londra’da büyükelçiler konferansı düzenlemişlerdir. Büyükelçiler konferansı aynı zamanda Büyük Güçlerin kendi aralarındaki, özellikle de Balkanlarda doğrudan çıkarı olanların, yani Avusturya-Macaristan, İtalya ve Rusya’nın aralarındaki farklılıkları çözmeyi hedeflemiştir.¹²⁸

“Barış antlaşması için gösterilen çabaların çıkmaza girmesi ile 17 Ocak 1913’te Almanya, Rusya, Fransa, Avusturya-Macaristan ve İtalya elçileri Osmanlı Devleti’ne nota vermişlerdir. Bu notada Osmanlı’nın anlaşmaya yanaşmaması durumunda başkentinin tehdit altında olduğunun bu tehdidin giderek Asya illerine de yayılabileceği uyarısı yapılmıştır.”¹²⁹

Osmanlı Devleti son dönemlerdeki en büyük müttefiki olan Almanya’yı da karşısına almış ve Osmanlı Büyük Güçler tarafından terkedilmiştir.

Balkanlardaki barış karışıklığa yol açmışken ve yeni bir savaşın habercisi olmuşken İtalya’yı bölge politikasından ayrı düşünmek imkânsızdır. Nitekim kendi varlığını kabul ettirmeye çalışan ve Avusturya-Macaristan’ın yayılmacı politikasını engellemeye çalışan İtalya, Balkanlardaki değişen dengelerle alakadar olmuştur.

“Avusturya’nın güney sınırında uzanan, bu halde Avusturya’ya karşı bir kale oluşturan Balkan halklarından gözlerini ayırmak, İtalya’nın işine gelmiyordu. Dolaylı ve dolaysız İtalyan menfaatleri, Balkan dörtlüsünü değışime uğratmamak, Avusturya ve Rusya arasındaki savaş anlamına gelen ve

¹²⁶Bagnani, (Londra: 1 Aralık 1912)

¹²⁷Bagnani, (Londra: 15 Ocak 1912)

¹²⁸Hall, a.g.e.,95.

¹²⁹Biagini, a.g.e.,196.

İtalya'nın dikkatini siyasi-askeri gidişata ve yarımada dengelerin ve düzenin yeni kombinasyonlarına çeken Bulgar, Sırp ve Yunanlar arasında gerilimi korumaktı”¹³⁰

İtalya, Balkan Savaşları sırasında Osmanlı Devleti nezdinde çıkarlarını korumak için Osmanlı Devleti'ne ilaç ve tıbbi malzeme yardımı yapmıştır. Diğer taraftan Balkan ülkelerine özellikle Karadağ'a silah ve cephane yardımı ve satışı yaparak hem ekonomisini güçlendirmiş hem de menfaatlerini korumuştur.

12 Temmuz 1913'de harekete geçen Osmanlı Devleti çok geçmeden 22 Temmuz 1913'de Edirne'ye girmiştir. Edirne Konsolosu Raguzzi, İtalya Dışişleri Bakanı'na şöyle demiştir: “Belki de tarihte ilk defa Osmanlı ordusu bir şehrin Hristiyan halkı tarafından samimi bir coşkuyla karşılanmamıştır.”¹³¹ Her cephede ağır yenilgiler alan Bulgaristan barış istemek zorunda kalmıştır. 10 Ağustos'ta yapılan barış görüşmelerine Romanya, Bulgaristan, Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan katılmıştır. İkinci Balkan Savaşı sonrasında imzalanan barış anlaşmaları iki kısımdan oluşmuştur. Birinci kısmı Balkan devletleri arasında yapılan anlaşmalardan oluşmakta iken ikinci kısım ise Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti ile yaptıkları anlaşmalardan oluşmuştur. Balkan devletleri arasında 10 Ağustos'ta Bükreş Antlaşması imzalanmıştır.

Bükreş Antlaşması'yla Bulgaristan'ın Birinci Balkan Savaşı sonucunda elde ettiği birçok kazanım İkinci Balkan Savaşı sonucunda elden çıkmıştır. Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 30 Eylül 1913 tarihinde yapılan İstanbul Antlaşması ile Edirne'de Büyük Güçlerin tepkisinden kaçınan Osmanlı Devleti öncelikle burada başkenti Gümülcine olan ve dili Osmanlı Türkçesi olan bir uydu devlet kurmuştur. Daha sonrasında ise Edirne, Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır.

Balkan Savaşlarının sonuçlarına bakılacak olursa, Balkan Birliğinin kurulmasında büyük rolü olan Rusya; ilgisini Bulgaristan'dan, Sırbistan'a kaydırmıştır. Çünkü Sırbistan en güçlü Slav devleti haline gelmiştir. Avusturya dolaylı olarak savaşın kaybedenlerinden olmuştur.

Avusturya'nın desteklediği Bulgaristan, topraklarının büyük bir bölümünü kaybetmiştir. Balkan Savaşları, büyük bir savaşın başlangıcı olmuştur. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı'nın taraflarını belirleyen en önemli hadisedir.

¹³⁰Biagini, a.g.e.,197.

¹³¹Biagini, a.g.e.,197.

İtalya açısından baktığımızda ise durum farklıdır. İtalya dış politikada kendini kabul ettirme politikasında başarılı olmuştur. Ayrıca İtalya'nın hem dış siyasetinde planladığı Avusturya yayılcılığının etkisini azaltma politikası başarılı olmuştur hem de savaşan devletlerle ikili ilişkilerini siyasi, askeri ve ekonomik yönden geliştirmiştir.

2.1.2 Rusya'nın Politikası

Rusya Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlı Batılı bir devlettir. Bu özelliği ile Rusya, kendini Doğu Roma İmparatorluğu'nun varisi olarak saymaktadır.

Rusya kendisini bir 3.Roma rolünde görerek tüm Balkan ve Avrupa Ortodokslarını özgürlüğe kavuşturma fikrini daha 16.yüzyılda geliştirmeye başlamıştır. İşte bu politika Çariçe 2. Katerina döneminde kesin şeklini almıştır.¹³²

Rusya, 1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması'nın 7. ve 14. maddeleri¹³³ ile Osmanlı Devleti içindeki Ortodoks azınlığın himaye hakkına sahip olmuştur.

Bu antlaşma ile Rusya, Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışma hakkını elde etmiştir. Panortodoksluk, Rusya'nın bu dönemlerde siyasi anlamda elini güçlendirse de tam manasıyla başarılı olduğu söylenemez. Nitekim Panortodoksluk politikasının amacı; Osmanlı Ortodokslarının özgürlüğünden öte, Ayasofya Camine haç dikilerek bu vesile ile Rusya'yı Karadeniz'de tutsak kılan Boğazların kilidini açmaktır.¹³⁴

“1789 yılında Fransız İhtilali sonucu ortaya çıkan milliyetçilik akımı tüm Avrupa'yı etkilediği gibi Balkanları da etkilemiştir. Milliyetçilik akımının etkisi ile Osmanlı İmparatorluğu içerisinde baş gösteren ilk isyan Sırp'lar tarafından başlatılmıştır, ne var ki bağımsızlık yolunda ilk başarılı olan ulus ise Yunanlardır. Ruslar bu dönemde diğer bir dış politika argümanı olarak Rus ulusal kimliğinin bir bileşeni olarak Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Slavları kullanmışlardır. Orta Avrupa'da ve Balkanlarda Rusya slav kimliğini ön plana çıkararak o bölgedekilerle soy bağı kurmuştur. Rusya, Balkanlarda Avusturya-Macaristan / Pan-Cermenizm'e karşı hem de Osmanlıya karşı, slav kimliğini etkili bir politika aracı olarak kullanmıştır.”¹³⁵

Panslavizm¹³⁶ özellikle 19. ve 20. Yüzyılın başlarında Rusya'nın Balkanlar ve Osmanlı İmparatorluğu siyaseti için çok önemli bir etkidir. Ayrıca şunu da belirtmekte yarar vardır; Rusya ulusal çıkarları çerçevesinde zaman zaman Panslavist politika yürütürken zaman zaman da Panortodoks politika yürütmüştür.

¹³²Sevilya Aslanova, 20. Yüzyılın Başında Rusya'nın Osmanlı Politikası 1903-1917 (Antalya: İklim ozan yayınları, Eylül 2011), 13.

¹³⁴Yuluğ Tekin Kurat, “19.Yüzyılda Rusya'nın Balkanlar'daki Panslavist ve Panortodoks Politikası karşısında Osmanlı İmparatorluğu” *Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç* (Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 1997), 173.

¹³⁵ (Kohn, 1960; Lavrin, 1962).

Slav halkalarının tarihine, dillerine, geleneklerine ve siyasi geleceklerine yönelik duyulan ilginin bir sonucu olarak bir Rus üniversitesinde ilk Slavonik Araştırmalar Kürsüsü 1811’de açılmıştır.¹³⁷

“Böylece Panslavizm’in bir bilim olarak araştırılması ve genç nesillerin Panislavist bir görüşle yetiştirilmesinin ilk tohumları burada atılmıştır. Slavcılık hareketi savunucuları ırk, dil veya siyasi ranttan çok olaya teokratik açıdan bakmışlardır ve Ortodoksluğa sıkı sıkıya bağlıdırlar. Onlara göre; Slavlığın kurtarıcısı sağlıklı ve arındırılmış bir Rusya, olabilirdi.”¹³⁸

Başlangıcı itibariyle Rusya tarafından desteklenmeyen hareket Çar 2. Alexander döneminde destek bulmuştur. 1848 ihtilalleri sırasında Avusturya’nın sert bir tutum sergilemesi, Slavları ülke dışında destek aramaya sevk etmiş, bu desteği de tek bağımsız Slav devleti olan Rusya’da bulmuşlardır. Hem 1848 ihtilalleri sırasındaki Avusturya’nın tutumu hem de Kırım Savaşı’ndan (1853-1856) sonra yapılan 1856 Paris Barış Antlaşması ile Rusya’nın ağır bir yenilgi alması ve Avrupa’nın Rusya karşısında birleşmiş olmasının verdiği intikam ateşi ile Rusların buantlaşmayı ortadan kaldırma teşebbüsleri, Rus milliyetçiliğini tahrik ettiği gibi Avrupa’daki Slavlar ile Rusya arasında da duygusal bir iş birliğini ortaya çıkarmış, yani Panslavizm’i gündeme getirmiştir.¹³⁹

Panslavizm özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinde büyük bir ivme kazanmıştır. Bu dönemde Slav halklarının bağımsızlık mücadelesi Rusya’nın desteği ile zirveye ulaşmıştır. Rus gazete ve dergileri bu dönemde kamuoyu oluşturmak amacıyla geniş kapsamlı propaganda hareketlerine başlamıştır.

Aynı yıllarda Balkan Yarımadası’nda gerçekleşen siyasi ve politik olaylara bakacak olursak: Sırp ve Karadağlılar 1876 yılında büyük ulusal devletlerini kurmak için harekete geçmişlerdir. Aynı yıl Osmanlı İmparatorluğu Bulgaristan’da çıkan isyan ile ilgilenmiş ve fırsattan istifade Rusya, Balkanlardaki karışıklıkları bahane ederek Bulgarları desteklemiştir. Osmanlı İmparatorluğu’na karşı savaş açmıştır. Osmanlı tarihine 93 Harbi olarak geçen bu savaşın sonunda Rusya ile 1878 yılında Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Ayastefanos Antlaşması ile Balkanlarda bağımsız büyük bir Bulgar devleti oluşturulmuştur ve Sırbistan ile Karadağ’ın sınırları genişlemiştir.

¹³⁷Matthew Smith Anderson, *Doğu Sorunu 1774-1923, Uluslararası ilişkiler Üzerine Bir inceleme*, Çev. dil Eser (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001),184.

¹³⁸Erdoğan Keleş, “Rusya’nın Panslavizm Politikasının Balkanlarda Uygulanmasına Dair Bir Layiha” *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE) Güz 2008 S. 21 s.127*

¹³⁹Akdes Nimet Kurat, “Panslavizm”, *A.Ü. D.T.C.F. Dergisi, Cilt: XI, Sayı: 2-3-4, (Haziran-Eylül-Aralık 1953) s.241;*

Yeni Bulgar Devleti'nin toprakları Balkan Yarımadası'nın doğusunda Tuna Nehri ile Ege Denizi arasındaki toprakların büyük bir çoğunluğunu kapsamıştır. Ayastefanos Antlaşması Panslavist politikaların bir zaferiydi. Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerinde bu denli nüfuz sahibi olması ve mevcut siyasî dengeyi tek taraflı olarak bozması, başta İngiltere olmak üzere diğer devletlerin muhalefetiyle karşılaşmıştır. Bu sebeple Ayastefanos Antlaşması'ndaki maddeler, 13 Haziran 1878 tarihinde toplanan Berlin Kongresinde yeniden ele alınmış ve değiştirilmiştir.¹⁴⁰

Berlin Kongresi ile Bulgar Devleti'nin büyüklüğünü büyük ölçüde azaltılmıştır. Büyük bağımsız bir Bulgaristan yerine, Berlin Kongresi Osmanlı vesayeti altında otonom bir Bulgaristan Prensiği ile Osmanlı Sultanı'nın hâkimiyeti altında yarı-otonom bir Doğu Rumeli'yi yaratmış ve Makedonya'yı da Sultan'ın doğrudan idaresine iade etmiştir.¹⁴¹ Berlin Kongresi daha küçük bir Sırbistan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Ayrıca, Karadağ'ı Bosna'daki kazançlarından ve Yenipazar sancağı ve Kuzey Arnavutluk'tan mahrum bırakmıştır. Kısacası güçlü devletler Balkanların yeni haritasını tek başlarına çizmişlerdir.¹⁴²

Berlin Kongresinden sonra Rusya ile Balkan uydu devletçikleri arasında bir gerginlik ortaya çıkmış ve 1880'lerin ortasında Bulgaristan'la arası açılınca Balkanlar, Rusya'nın Osmanlı politikasında kesinlikle tali bir yer almıştır.¹⁴³

1903 yılında Avusturya-Macaristan ve Rusya; Münzteg görüşmeleri yaparak Osmanlı Devleti'nin Makedonya sorununa dair yapacağı reformları yerinde denetleyeceklerdi. İki yıl sonra İtalya, Fransa, Almanya ve Rusya temsilcileri izlenecek mali reformlar için çalışmalarını tamamlamışlar fakat Osmanlı İmparatorluğu bu çabalara kayıtsız kalınca, Avrupa kamuoyu Makedonya olaylarıyla yakından ilgilenmeye başlamıştır. Rusya'nın Balkan politikasının ikinci planda yer alması 1905 yılında gerçekleşen Rus İhtilaline kadar devam etmiştir. 1905 yılında gerçekleşen ihtilalde Rusya'nın bünyesinde bulunan ulusları kullanarak "imparatorlukları" (Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) siyasi coğrafya bağlamında etkileyebileceği apaçık görünmüştür. Bununla birlikte Rus hükümeti, Panslavizm

¹⁴⁰ Gencer, A. İhsan, a.g.e., 225.

¹⁴¹ Hall, a.g.es.,3.

¹⁴² Castellán, a.g.e.,334.

¹⁴³ Alan Bodger, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Rusya", Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler, der.Marien Kent, (İstanbul:Tarih Vakfı Yurt yayınları, 1991), .89.

hareketini iktisat ve kültür alanından daha geniş bir düzleme taşıyan Neo-Slavizm hareketi, Çar 2. Nikola'nın da onayıyla Rusya dış politikasının temelini oluşturmuştur. Neo-Slavizm hareketi ile Panslavizm hareketine siyasi argümanlar eklenmiş ve Rusya Slavların koruyucusu kimliğiyle hem ülke sınırları dışında meşruiyet zemini bulmuş hem de bölgenin iki güçlü imparatorluğu olan Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluklarının iç siyasetinde söz sahibi olmuştur.

1905 Rus Devrimi sonrasında dışişleri bakanlığı görevine getirilen A.P İzvol'skiy Rusya'nın Uzak Doğu'da üstünlüğü Japonya ve Britanya çekişmesine bırakacağını bilmesine rağmen, Rusya için asıl önemli olan bölgenin Balkan coğrafyası olduğunu ileri sürerek Rus dışişleri politikasının yeniden Balkanlara yönelmesini sağlamıştır. Bu dönemde Rus dışişlerinin esas amacı: Rusya'nın balkanlarda kaybettiği itibarı geri kazanmak ve Osmanlı Devleti ile dostane ilişkiler kurarak Balkan Slavlarına verdiği desteği artırmaktır. Bir arşiv belgesinde Sofya'da çıkan *Mir* adlı Bulgarca gazetenin 8 Aralık 1905 tarihli nüshasında Petersburg'da çıkan *Enformasyon* adlı gazetede yayınlanan bir makalenin Sevilya Aslanova tarafından yapılan çevirisine yer verilmiştir. Bu çeviriye göre Osmanlı tebaası olarak yaşayan Slavların reform yapma zorunluluğunu, Rusya'nın Slavların şiddete ve baskıya maruz kaldığı sonucunabölgede yaptığı incelemeler sonucunda vardığı ve bunun neticesinde Osmanlı Devleti'ne başvurduğu bildirilmiştir.

“Ayrıca Rusya'nın bu konuda büyük devletler bir kenferansta toplayacağını başarılı olamaz ise, Osmanlı idaresi altında yaşayan Slavlara Balkan Devletleri aracılığıyla yardım edeceğini bu yönde bir sonuç alamaz ise Osmanlı idaresinde yaşayan Slavların durumunu Berlin Antlaşması'nı imzalayan devletlere başvurarak bu devletlerin tedbir almalarını aksi takdirde Rusya'nın Büyük devletleri bir konferansta toplayabilmek için Osmanlı'ya karşı daha sert tedbirler alacağı söylenmiştir.”¹⁴⁴

Görüldüğü gibi Rusya Berlin Antlaşması'nın kendisine getirdiği kısıtlardan kurtulmak, bölgedeki nüfus alanını kullanarak Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluklarının etkisini kırarak Bulgarlar, Sırlar ve Karadağlıların Berlin Antlaşması'na duyduğu nefreti bölgedeki ulusal çıkarları doğrultusunda kullanarak bu kısıtlardan kurtulmak istemiştir.

Rusya arabuluculuk faaliyetleri ile Balkan devletlerini yakınlaştırmak ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardan çıkarılmasıyla olacak toprak paylaşımı için uğraşmıştır.

¹⁴⁴Aslanova, a.g.e, 6.

Ayrıca İzvolskiyBalkanlarda Rusya'nın etkinliğini artırmak için İngiliz-Alman rekabetinden yararlanarak İngilizlerle ortak çalışıp Balkanlar'da güç dengesi siyaseti izlenmesi gerektiğini öne sürmüştü, İzvolskiy 3 Şubat 1908 tarihli Petersburg'da meclis konuşmasında ise "Eğer Rusya Balkanlardaki duruma müdahale etmezse asırlardan beri verdiği mücadele sonuçsuz kalır ve bölgede büyük güç olmaktan çıkar. Bu nedenle tek çıkar yol İngiltere ile anlaşmaktır."¹⁴⁵Diyerek Britanya ile iş birliğine verdiği önemi belirtmiştir.

*"1908 hareketinin ileri gelenlerinden İttihatçı Enver Bey'in 19 Temmuz 1908'de Selanik'te "OlympiaPlace" balkonundan halka yaptığı hitapta "Bundan böyle biz hepimiz kardeşiz, Bulgar yok, Rum yok, Sırp yok, Romen yok, Müslüman yok, Hıristiyan yok, Yahudi yok, Osmanlı var, biz Osmanlıyız. İlimizden birinin sinagoga diğerinin kiliseye, bir başkasının camiye gitmesinin fazla bir önemi yoktur. Ülkemizin mavi seması altında hepimiz eşitiz, Osmanlı olmaktan şeref duyuyoruz. Yaşasın vatan, yaşasın hürriyet" diye duyurduğu yeni bir döneme girilmiştir."*¹⁴⁶

1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte Osmanlı Devleti Balkan halklarını imparatorluğa ısındırmak için çabaladıysa da başarılı olamamıştır. Fakat özellikle Rusya tarafından endişe ile karşılanmıştır. Çünkü yarım asırdır yürütmüş oldukları Balkanları milliyet esasına göre parçalama politikaları suya düşecektir. Jön Türk hareketinin başka milliyetçilikleri de uyandıran milliyetçi bir hoşgörüsüzlük krizine varması ve İttihat Terakki'nin yaşlı imparatorluğu yenileyecek bir gücü temsil etmesi Rusları endişelendirmiştir.¹⁴⁷

Ayrıca II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Rusya, Balkan devletlerini Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte hareket etmeye özendirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Petersburg Elçisi Turhan Paşa, eski husumetleri bir kenara bırakıp, iş birliği sürecini başlatmayı önermiştir.¹⁴⁸

Tanin Gazetesinin Osmanlı ve Rusya başlıklı makalesine bakılacak olursa şu değerlendirmenin yapıldığı görülür.

*"Osmanlılarla Rusları birbirleriyle dost yaşamaya sevk eden bizim fikrimizce Rusya'daki milyonlarca Müslümanların ve Türklerin ve Türkiye'deki İslav ve Ortodoksların mevcudiyetidir. Rusya'daki Türklerin mevcudiyeti bizdeki Türklerin 2-3 mislinden fazladır. Biz bu Türk ve Müslüman ülkelerini zapt politikasını takip edemeyiz. Aynı zamanda bu dostluk Türkiye'deki İslav ve Ortodokslara da müstefid olur."*¹⁴⁹

1908 yılında Rusya Başkanı İzvolsky, bir "Balkan Bloğu" kurulması fikrini dile getirmiştir. 1912 yılında Bulgaristan ve Sırbistan üçüncü tarafların saldırısından

¹⁴⁵Aslanova a.g.e,46-47.

¹⁴⁶Jean-Paul Garnier, *La Fin de l'Empire Ottoman*, (Paris: 1973), 97-98.

¹⁴⁷Castellan, a.g.e, 384-386.

¹⁴⁸Kurat, *Türkiye ve Rusya*, 150.

¹⁴⁹ Tanin, 25 Teşrinievvel 1327

korunma amacıyla bir askeri savunma antlaşması imzalamışlardır. Daha sonra bu devletlere Karadağ da katılarak savunma antlaşmasını imzalayıp Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelebilecek muhtemel saldırılardan korunma amacı gütmüştür. Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmesi Rusya'da büyük yankı uyandırmıştır. Rusya, Balkan devletlerini yatıştırmak yerine daha da cesaretlendirmiştir. Nitekim savaş kaçınılmaz olmuştur. Rusya, amacına ulaşmakta sıkıntıya yol açabileceği düşüncesiyle, Avusturya-Macaristan'ın bölgede genişlemesini Avusturya-Macaristan içerisinde bulunan Slavları ayaklandırarak önleme siyaseti izlemiştir.

Rusya, izlediği siyaset ile Balkan Birliği'ni oluşturmuş ve bu birlik sayesinde hem Avusturya-Macaristan hem de Osmanlı İmparatorluk'larını yeni bir güç dengesi oluşturarak dengelemiş bölge dışı aktörlerin de Balkanlara bakış açısını kurduğu bu birlik sayesinde değiştirmiştir. Balkan devletlerinin kurulması ve Balkan Savaşı'nın başlamasında Rusya'nın Balkan politikası azımsanamayacak derecede fazladır.

Rusya'nın 1912-13 Balkan savaşları yıllarında takip ettiği Balkan politikası, bölgenin karmaşık nüfus yapısını kullanarak özellikle Slavlar ve Bulgarlar üzerinden, İstanbul ve Boğazlar üzerinde hâkimiyet kurma amacına yönelik olarak şekillenmiştir. II. Abdülhamid döneminde gerçekleşen Rusya'ya yakınlaşma çabaları Rusya'nın boğazlar üzerindeki istek ve arzularından vazgeçmemesi üzerine sekteye uğramıştır.

“Rusya'nın Boğazlar üzerindeki hâkimiyet istekleri ve Panslavizm'in etkisi Balkan savaşlarına sebep olmuştur. Tasvir-i Efkâr Gazetesinin Rusya Siyasetinin Yeni Cephesibaşlıklı makalesinde bu konuda şöyle bir ifade yer almıştır: “Rusya'nın tarihi bir siyaseti vardır ki, bu Panslavizm'dir. Türk memleketlerini istila, İslamiyet'e her vesileyle zorba, bu mesleğin belli başlı düsturlarını teşkil ederdi.”¹⁵⁰

Rusya, Panslavizm politikası gereği Balkan devletlerini kendi aralarında ittifak kurmak için teşvik etmiştir. Rusya'nın gayesi, bir savaşı veya Osmanlı'nın Avrupa'daki topraklarının nihai parçalanışını kışkırtmak değil, Habsburg Monarşisi'ne bir cephe kurmaktır.¹⁵¹ Rusya tarafından desteklenen bu ittifak Rusya dışpolitika ilkelerinin aksine Osmanlı Devleti'ne yönelik bir ittifak olarak kurulmuştur. Savaş hazırlığı yapan Balkan devletleri kendi aralarında iş birliği konusunda ve Osmanlı Devleti ile savaş durumunda asker gönderimi gibi bir dizi hususlarda anlaşmalar imzalamışlardır. Bu anlaşmalardan haberdar olan Büyük Güçler, Balkanlarda bir savaş istememiştir. 8

¹⁵⁰ Tasvir-i Efkâr, 19 Kanunusani 1326

¹⁵¹ Jelavich, 20.yy Balkan Tarihi, (İstanbul: Küre yayınları, 2009), 102.

Ekim’de Rusya ve Habsburg Monarşisi, bütün güçler adına, Balkan devletlerine bir ikaz göndermiştir.¹⁵²

Rusya, Osmanlı Devleti’ni Balkanlardan atmak hatta yıkmak istemiş fakat Balkan sorununun Rusya için zamanlaması uygun olmamıştır. Bu yüzden çıkabilecek savaşı mümkün oldukça ertelemek istemiştir.

“Balkanlarda milliyetçiliğin tam olarak zafer kazanması, Rusya için Avusturya-Macaristan kadar güçlü bir tehdit oluşturmuş, ancak Osmanlıların kayıpları St. Petersburg’da da Viyana’daki kadar güçlü bir hoşnutsuzluk yaratacaktır.”¹⁵³

Rusya’nın yeniden şekillenen ana amacı, bölgedeki güç dönüşümlerinin önüne geçmek ve statükoyu yeniden sağlamak olmuştur. Bu amaç doğrultusunda Balkan ittifakının İstanbul’a ilerlemesini durdurmak için çakışmışlardır. Ayrıca, Osmanlı Devleti’nin Çatalca’da kazandığı zaferler Bulgar ordusunun ilerlemesini durdurmuştur.¹⁵⁴ Ateşkes anlaşmasının imzalanması yönündeki Büyük Güçlerin baskısı ve alınan mağlubiyet ile 3 Aralık 1912’de Bulgarlar ve Sırlar ateşkes anlaşması imzalamak zorunda kalmışlardır. Anlaşma maddelerine göre Balkan ittifakı avantajlı konumdadır. Bulgarlar, barış anlaşması imzalanana kadar Çatalca önlerinde ordusunu tutacak ve her türlü ikmalini Edirne’den geçen demiryolu ile yapabileceklerdir. Taraflar 10 gün sonra barış antlaşması imzalanması için Londra’da bir araya gelmişlerdir.

Büyük Güçler bu antlaşma ile Balkanlarda yeni bir düzenleme yapmayı, Balkan devletlerinin kendi başlarına barış yapmasını önleyerek bir süre kendi denetimleri dışına çıkmış gibi gözükken durumun kontrolünü tekrar ele geçirmeyi hedeflemişlerdir.¹⁵⁵ Osmanlı Devleti görüşmelerin en başından beri zaman kazanmak için oyalama taktiği izlemiştir. Bu süre zarfında, orduları dinlenebilecek ve mümkün olan yerlere takviye birlikler gönderebilecektir. Aynı zamanda ittifak ülkelerinin arasında çıkacak anlaşmazlıklardan da yararlanabileceklerdir.

Sevilya Aslanova’nın eserinde bahse konu olan *“Rus diplomasisinin barış programı ise şöyle idi: Balkan ittifakının zaferiyle sonuçlandırılmasının kabul edilmesi, Sırbistan’ın en azından ticari amaçlı olarak denize çıkış yolunun verilmesi, Arnavutluk’un Avusturya-Macaristan’a bağımlı bir devlet haline gelmesinin önlenmesi*

¹⁵²Jelavich Barbara, a.g.e,102.

¹⁵³Aslanova a.g.e,72.

¹⁵⁴Armaoğlu, a.g.e.,670.

¹⁵⁵Aslanova a.g.e,73.

ve son olarak da müttefikler arasında özellikle de Bulgaristan ile Sırbistan arasında barışın korunması idi."¹⁵⁶

Bu şartlar altında barış antlaşmasına yanaşmayan Osmanlı Devleti kaybettiği yerleri geri alabilmek düşüncesiyle tekrar harekete geçmiş ama ne var ki başarısızlıkla sonuçlanan bu harekât sonrasında Büyük Güçlerden arabuluculuk yapmalarını istemek zorunda kalmıştır.

Yapılan antlaşma ile Osmanlı Devleti Midye-Enez hattına çekilmiştir. Edirne Bulgaristan'a, Girit Yunanistan'a verilmiştir. İttifak arasında büyük bir soruna neden olan Makedonya topraklarının paylaşılması konusundaki anlaşmazlık devam etmiştir. Arnavutluk topraklarını Sırbistan ve Karadağ aralarında paylaşmak isterken hiç beklenmedik bir şekilde Büyük Güçlerin tepkisini çekmişler ve Büyük Güçlerin kararı ile Arnavutluk kurulmuştur. Böylelikle Rusya destekli Sırbistan'ın Adriyatik'e çıkmasının önü kesilmiştir.

Rusya perspektifinden I. Balkan Savaşı çok mühim sonuçlar doğurmuştur. Balkan ittifakının galip gelmesi ve Bulgar ordularının İstanbul'a yaklaşabilecek gücünün olması dolayı ile yürüttüğü arabuluculuk faaliyetleri Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki etkisini artırmıştır. Rusya'nın kendi çıkarları için son derece hayati bir öneme sahip bu bölgedeki ilişkileri düzenlemedeki başarısızlığı nedeniyle, Balkanlarda Bulgaristan önderliğindeki Balkan Birliği'ne dayanan güçlü Rus pozisyonu çökmüştür.¹⁵⁷

I. Balkan Savaşı sonucunda Balkan Birliği çökmüştür bunun nedeni olarak; Balkan Birliği içindeki Rus etkisini kırmaya çalışan Avusturya-Macaristan ve Almanya'nın çabaları ve Bulgaristan'a karşı Sırbistan ve Yunanistan'ı kışkırtmalarıdır. Birinci Balkan Savaşı'nda toprak paylaşımındaki haksızlıklar, Bulgaristan'ın en büyük toprak payını alması ve Romanya'nın I. Balkan Savaşı'nda kaybettiği fırsatları yeniden yakalamak istemesi II.Balkan Savaşı'nın ana sebeplerini oluşturmuştur.

Bulgaristan'ın genişlemesinden rahatsız olan Karadağ, Sırbistan, Yunanistan ve Romanya kendi aralarında ikili ittifak antlaşmaları yapmış ve bu anlaşmaların Bulgaristan tarafından öğrenilmesi üzerine, Bulgaristan 5 Temmuz 1913'te Yunanistan ve Sırbistan'a karşı savaş ilan etmiştir. Bu durumun yarattığı tehlikelerin farkına varan

¹⁵⁶Aslanovaa.g.e.,74.

¹⁵⁷Aslanova,a.g.e,76.

Rusya söz konusu ülkelere kendisinin arabuluculuk yapmasını teklif etmiş fakat bir sonuç alamamıştır.¹⁵⁸ Osmanlı Devleti ise Balkan devletlerinin içinde bulunduğu durumdan yararlanarak Edirne, Tekirdağ ve Lüleburgaz'ı almak için harekete geçmiştir.

Bulgaristan'ı büyük felaketten kurtarmadığı için Bulgaristan ile Rusya'nın arası bozulmuştur. İkinci Balkan Savaşı sırasında cepheleden birbiri ardına gelen yenilgi haberleri üzerine Bulgaristan'ın Rusya yanlısı Danev hükümeti istifa etmiştir. Danev hükümetinin görevden ayrılmasından sonra Bulgaristan'ı savaşın ağır sonuçlarından korumak için, Avusturya-Macaristan ve Almanya yanlısı VasilRadoslavov hükümeti kurulmuştur. Bulgaristan'daki hükümet değişikliği ile Bulgaristan'ın Rus yanlısı politikaları rafa kalkmış, Avusturya-Macaristan eksenli politikalar Bulgaristan siyasetine girmiştir. Yeni hükümet, savaşın durdurulması için Büyük Güçlerden yardım talep etse de; Sırlar ve Yunanlar olası bir barış antlaşmasından önce alabildikleri kadar çok toprak almak için şimdilik barışa yanaşmamışlardır. Büyük Güçlerin de baskısıyla barış görüşmelerinin yapılmasını kabul etmişlerdir.

Bükreş'te 30 Temmuz 1913 günü başlayan görüşmelerde Bulgarlar beş günlük ateşkes antlaşmasına razı olmuşlardır. Bulgaristan, İkinci Balkan Savaşı sırasında Ege Denizi'nin en önemli liman kentlerinden biri olan Selanik'i Yunanistan'a kaptırmıştı, Bulgaristan'ın Bükreş'teki talebi en azından deniz ticareti yapabilecek bir liman olan Kavala idi. Yunanistan bu duruma itiraz etmiştir.

Avusturya-Macaristan ve Rusya, Kavala'nın Bulgaristan'a verilmesini isterken, Almanya ve Fransa ise Kavala'nın Yunanistan'a verilmesini istemiştir. Sonuç olarak Kavala Yunanistan'a verilmiş, diğer yandan Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurmaya çalışan Rusya, Edirne'nin geri verilmesi karşılığında Osmanlı Devleti'ne tazminat ödemeye hazır olduğunu bildirmiş, fakat Osmanlı hükümeti Rusya'nın bu teklifini reddetmiştir.¹⁵⁹ Rusya, Bulgaristan'ı savaşın hezimetinden kurtaramamış, Bükreş Antlaşması'nı da Bulgaristan lehine hafifletilmesi çabaları sonuçsuz kalınca Bulgaristan'ı Avusturya-Macaristan ve Almanya bloğuna bırakmıştır.

Birinci Balkan Savaşı sonucunda Balkan Birliği'nin dağılması ile birlikte Rusya'nın, Avusturya-Macaristan yayılcılığını önlemek için kurduğu düzen dağılmış ve

¹⁵⁸Aslanova, a.g.e,77.

¹⁵⁹Aslanova,a.g.e,78.

Balkanların tek büyük gücü olmaya çalışan Rusya'nın hayalleri suya düşmüştür. Rusya'nın Balkanlardaki uydusu görevini Sırbistan üstlenmiştir.

“SergeiSazanov'un elinde olan Dışişleri Bakanlığı Rusya'nın Balkanlardaki çıkarları konusunda net bir fikre sahip değildi. Olaylara önüne geldikçe ve pek de etkili olmayan bir şekilde müdahale etmeye başladı. En büyük yanlışı, temel bir değeri olan Sırp-Bulgar ittifakını sürdürmeyi başaramamasıydı. Bunun mümkün olmaması halinde, Rusya için Balkanlarda çok daha önemli bir stratejik pozisyona sahip olan Bulgaristan'ı desteklemeliydi.”¹⁶⁰

2.1.3. Almanya'nın Politikası

Ottovon Bismarck, 1871'de Alman prensliklerinin birleşmesini sağlarken Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan toprakları kaotik bir dönemden geçmekteydi. Pek çok Balkan halkı, bağımsız bir devlet kurma özlemi duymuş ve bunu da 1830'da Yunanistan'ın gerçekleştirdiği ayrılma modelini örnek alarak gerçekleştirmek arzusunda olmuştur. Rusya başta olmak üzere dönemin Büyük Güçleri de bu sürece destek verdiği bir ortamda yeni dağıtımı kurulan Alman İmparatorluğu'nun genel politikası Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün korunmasını savunmak şeklinde olmuştur. Berlin yönetimi, Osmanlı'nın batı topraklarında, bir başka deyişle, Balkanlar'da, kendisi için stratejik bir çıkar algılamamış stratejik bu konuyla ilgili temel hedefini balkan toprakları yüzünden Avrupa'nın Büyük Güçleri arasında birsavaş çıkılması engellenmesi olarak belirliyordu.

Osmanlı'nın balkan topraklarına ilişkin belirsizlik, 1878'de Berlin'de gerçekleşen bir kongrede ortaya çıkmıştır. Kongre'de esas karar alıcılar Avusturya-Macaristan, Rusya ve İngiltere olmuş; Bismarck yönetimi ev sahipliği dışında karar alıcı bir rol oynamaktan kaçınmıştır. Berlin yönetiminin Balkanlar'la ilgili bir diğer temel kaygısı da iki önemli müttefiki kadar gördüğü bir Avusturya-Macaristan'la Osmanlı'nın arasında ciddi bir krize dönüşmemesidir. Her ne kadar 1908'de Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i ilhakını desteklemiş olsa da bu kararın sağlanması kolay olmamış, bunu 1910'da Almanya Başbakanı şu sözlerle açıklamaya çalışmıştır:

“Almanya, bir Balkan gücü değildir. Geçtiğimiz yıl yüksek politika nedenlerinden erişilebilir politik etkimizi Avusturya lehine kullandık. Benim görüşüme göre bu mümkündür. Gelecekte kendimiz için serbest alan bırakmalıyız ve Balkan meselelerine göre bu mümkün değildir. Temiz kendipolitikamızı özgürce belirleyebiliriz.”

Aslında Almanya'nın Balkan politikasını etkileyen tek bir değişken yoktur.

¹⁶⁰Hall, a.g.e ,189-190.

Almanya, Balkan ittifakında Avusturya'nın durumu, Avusturya-İtalya münasebetleri, İngiltere-Rusya münasebetleri üzerindeki tesirleri üzerinde durmuştur. Almanya ve Avusturya Balkan ittifakını geç öğrenmişlerdir.¹⁶¹

“Balkan Savaşı başladığında Osmanlı İmparatorluğu'nunda 24 Alman subayı vardır. Bu subaylar hemen fiilen savaşa atılmak istemişler, fakat Alman hükümeti tarafsızlığını zedeleyeceği, politik alanda sorun yaratacağı endişesiyle Osmanlı Devleti'ndeki Alman subayların fiilen savaşa katılmalarına müsaade etmemiştir. Çözüm olarak, fiilen harbe katılmak isteyen subaylar Alman ordusundan emekli edilecekler, Alman tabiiyetinden çıkarılacaklar, ama harpten sonra tekrar Alman tabiiyesineve Alman ordusuna kabul edileceklerine dair kendilerine teminat verilecektir. Bu koşulları kabul eden altı Alman Subayı (Alman Lossow, Lehmann, Veit ve Binbaşı Hochwechter, GroßPreysing, Enders) fiilen Balkan Harbi'ne katılmışlardır. Bunlara genel olarak büyük karargâhlarda görev verilmiştir. Yalnız Albay VonLossow, Çatalca hattında bir alayı komuta etmiştir.”¹⁶²

Almanya Osmanlı Devleti'ne bazı askeri malzemeler satmıştır. Bunlardan toplar bugünkü gelişmiş topların kapasitesine sahip değildir. Almanya'nın 1870 yılında teslim ettiği 90 toptan 40 tanesi Lüleburgaz -Vize yolunda çamurlar içinde kalmıştır. Daha önce satın alınmış yüzlerce toptan yalnızca birkaçı Sırp'lara karşı dağ savunmalarında kullanılabilmiştir. Alman subayları Osmanlı subaylarıyla beraber hareket etmişlerdir.

Lüleburgaz komuta heyetinde Yarbay Lossow yer almıştır. Kırklareli'nde Mahmut Muhtar Paşa yanında yer alan Binbaşı Hügo faaliyette bulunmuştur.¹⁶³

Almanlar 1912-1913 yıllarında Osmanlı Devleti'ne karşı çelişkili bir tutum sergilemiştir. Alman hükümeti bir taraftan kısıtsız destek ve Anadolu topraklarının tam bağımsızlığı lehinde görünmüş diğer taraftan Osmanlının menfaatlerini göz ardı ederek diğer büyük devletlere Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşımı konusunda anlaşmaya çalışmıştır.

“Avrupalı devletler, Almanya'nın Osmanlı Devleti'nden en büyük payı alması kaygısını taşımıştır. Berlin'de Osmanlı siyasetini şekillendiren makamlar, Almanya menfaatinin mümkün olduğunca bölünmemiş, askeri ve iktisadi açıdan yeniden güçlenmiş bir Osmanlı'ya daha fazla denk düştüğü ve herhangi bir paylaşımın mümkün olduğunca engellenmesi konusunda fikir birliğine varmışlardır.”¹⁶⁴

Alman İmparatoru II. Wilhelm ile Alman dışişleri ve özellikle İstanbul'daki Alman Büyükelçi Wangenheim arasında çelişkiler fark edilmiştir. Wilhelm, genellikle her haberi Ortadoğu'ya egemen olma isteğine göre değerlendirmiştir. Daha temkinli davranan Alman dışişleri olayların ve haberlerin gerçek boyutlarını araştırdığında çoğu

¹⁶¹İşin, a.g.e, 13-14.

¹⁶²Fahri Çeliker, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Askeri Heyetlerinin Balkan Harbi ve Birinci Dünya Harbi'ndeki Tutum ve Etkileri”, *Dördüncü Askeri Tarih Semineri, Bildiriler*, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989), 138.

¹⁶³Stephan Lauzan, *Osmanlı'nın Bozgun Yılları*, (İstanbul: Beyan Yayınları, t.y.), 92.94.

¹⁶⁴Mustafa Gencer, “Alman Kaynaklarına Göre Balkan Savaşları”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*(Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006), 190-191.

kez Kayzer'in algılamasından farklı olduğunu tespit etmiştir. Böyle durumlarda Berlin'den büyükelçilere gönderilen direktifler dış politikaya zarar vermeyecek şekilde yumuşatılmış, imparatorun teklifleri muğlaklaştırılarak gözden kaçırılmıştır.¹⁶⁵

Osmanlı Hariciye Nazırı Noradongyan Efendi Almanya'nın Balkan Savaşları'na müdahalesini istemiştir. 3 Kasım'da İstanbul'daki Alman Büyükelçi Wangheim, Osmanlı Hariciye Nazırı Noradongyan Efendi'nin Almanya'ya duruma müdahale etmesi için yaptığı çağrışı Berlin'e bildirmiştir. II Wilhelm, ertesı gün şartları ancak galiplerin dikte edebileceğini belirtmiştir. Gerek Noradongyan'ın çağrısının gerekse kendi cevabının Balkanlı müttefiklere hemen iletilmesi, konunun Viyana'ya ve Roma'ya da duyurulması direktifini vermiştir. Wilhelm'e göre, Balkanlı müttefikler aralarında gümrüklerin kaldırdığı bir "Birleşik Balkan Devletleri" oluşturulursa, pek çok sorun kendiliğinden hallolacaktır.¹⁶⁶

Kayser Wilhelm, diğer devletlerin Almanlardan önce gelmemesi için İskenderun ve Mersin'e savaş gemisi göndermek istemiştir. Almanya, müttefikleriyle de karşılıklı menfaatlerin tespit edilmesi konusunda görüşmeler yapmaya başlamış, Alman Dışişleri Bakanı vonJagow Viyana'ya ilk ziyaretinde ve Temmuzda İtalyan başbakanın Kiel ziyareti sırasında meseleyi gündeme getirmiştir. Alman Dışişleri BakanlığınınDeutsche Bank ile çalışması sonucu ortaya konulan sonuçlara göre Almanya Güney Anadolu'da, Eskişehir'den başlayıp Mersin'den İran sınırına uzanan bölgeyi kendisine istemektedir.¹⁶⁷

*"Wangenheim 7 Kasım 1913'de Berlin'e gönderdiği özel mektubunda, Çatalca'ya çekilen Türk askerlerinin yiyecek içecek bulunca ayağa kalktuklarını, İstanbul'da ise atmosferin karışık olduğunu bildirmiştir. Kendisinin Türk diplomatlara Çatalca'da tutunabilecekleri yönünde cesaret verici şeyler söylediğini, diğer elçilerin Türkleri paniğe sevk etmek istediklerini vurgulamıştır. Elçisinin yorumları II.Wilhelm'in tepkisine neden olmuştur. Dışişlerine, Türklerin Çatalca'da tutunmalarını destekleyen ve cesaretlendiren büyükelçinin bunun kendi tarafsızlık politikasına aykırı olduğunu vurgulayarak uyarılmasını emretmiştir. Kayser Wilhelm'e göre, Türkler artık Avrupa'da tutunamayacaklardır. "Çatalca düşmeliydi! Türklerin Çatalca'da tutunamadıklarını, Bulgar Çarı'nın Ayasofya'da taç giydiğiniWangenheim da görecekti!" Büyükelçi Türkleri cesaretlendirmek yerine İstanbul'daki yetkililerle görüşmeli, kaçan askerlerin ve koleralıların İstanbul'a uğramadan bir an önce Anadolu'ya geçirilmeleri için deniz taşıtlarınının hazırlanmasını teşvik etmeliydi. Wilhelm, Sırbistan'ın Adriyatik'e liman isteğine karşı Avusturya'nın politikasına yakınlaşmıştır. Arnavutluk'un bağımsız olmasını ve başına bir Sırp prensin getirilmesini istemiştir. Prens, diğer Balkan devletleri ile gerektiğinde limanları kullanılmak üzere anlaşma imzalama yetkisi olursa Sırbistan'ın Adriyatik'te liman sahibi olmasına gerek kalmadan sorun çözülür diye düşünmüştür."*¹⁶⁸

¹⁶⁵Kutlu, a.g.e, 351.

¹⁶⁶Kutlu, a.g.e.,339-340.

¹⁶⁷Gencer, a.g.m.,191.

¹⁶⁸Kutlu, a.g.e.,340.

“27 Aralık 1913 Alman Büyükelçisi Wangenheim, Berlin’e gönderdiği raporda Selanik’in Yunanistan’a bırakılması için Yunanların Alman desteğine güvendiklerinin anlaşıldığını bildirmiştir. 28 Aralık’ta Reuter Ajansı Türkiye’nin konferansa sunduğu şartları duyurmuştur.: Edirne Türkiye’de kalacaktı. Makedonya, Osmanlı siyasi hâkimiyeti altında başşehri Selanik olan bir prenslik olacaktı. Padişah, Balkan devletlerinin önereceği adaylardan birini prens olarak atayacaktı. Arnavutluk, Osmanlı siyasi hâkimiyeti altında otonom olacak, başına Osmanlı hanedanından bir şehzade geçecekti. Tüm Ege Adaları Osmanlılarda kalacaktı. Girit sorunu konferansta görüşülmeyecek, Girit’in kaderi Büyük Güçler ile Osmanlılar arasında ayrıca belirlenecekti.”¹⁶⁹

“Alman Büyükelçisi Baron Wangenheim, I. Balkan Savaşları sırasında Selanik’te Yunan Kralı Yorgi’nin bir suikasta gittiğini bildirdi. Gelen istihbarata göre katil, Selanik’in, Yunanların eline geçmesine sinirlenen Bulgar milliyetçisiymiş. Wangenheim, katil Bulgar olsa da Yunan-Bulgar ittifakının bozulmaması odanı Yunan hükümetinin bunu saklayacağını belirtmiştir. Mahmut Şevket Paşa da Yunan Kralı’nın öldürülmesini propaganda unsuru olarak kullanmış ve Osmanlı ordusuna ümit vermek istemiştir.”¹⁷⁰

“Alman Büyükelçi Wangenheim, İkinci Balkan Savaşı bittikten sonra 8 Ağustos 1913 tarihinde Jagow’a şunları beyan etmiştir: “Osmanlı’nın mümkün olduğunca ayakta kalmasını sağlamayı denemeliyiz, reform çalışmalarına yardımcı bulunurken aynı zamanda tüm Osmanlı üzerindeki etkimizi güçlendirmenin yollarını aramalıyız. En kötüye, Osmanlı’nın paylaşılması ihtimaline de hazırlıklı olmalıyız. Okullar, hastaneler sayesinde ve hekimler göndererek çalışma bölgemizdeki halkı kendimize bağlamalı ve aynı zamanda diğer devletlere bizim istediğimiz bölgeleri hiç kimseye devretmemekte kararlı olduğumuzu ilan etmeliyiz.” Wangenheim Osmanlı Devleti’nin Avrupa’daki toprakları olmadan da selamete erebileceği inancını taşımıştır.”¹⁷¹

Balkan Harbi yenilgisi sonucu, Osmanlı Devleti’nde ve diğer ülkelerde Almanları sorumlu tutanlar olmuştur. Almanlar ise Osmanlı ordusunda geri hizmetlere hiç önem verilmediğini, seferberlik planlarının yetersiz, yüzeysel olduğunu, subaylar arasında birlik olmadığını, genç kurmay subayların kıta tecrübesinden yoksun bulunduğunu, eğitimin eksik, rediflerin eğitimsiz ve disiplinsiz olduklarını, Almanların sadece danışman durumunda bırakıldıklarını ileri sürerek kendilerini savunmuştur.¹⁷²

Alman Elçi Wangenheim Osmanlı Devleti’nin Balkan Savaşları’nı yiyecek olmadığı için kaybettiğini düşünmektedir. Bir toplantı salonunda “Eğer Osmanlı’nın ekmeği olsaydı Sofya’ya dayanırdı.” Demiştir. Lauzan’a göre; Bay Baron şunu unutuyor: ”Asker ekmezsiz kaldıysa kabahat levazım eksikliğindedir. Levazım dairesi eksik çalışıyorsa suçu Osmanlı ordusunun düzeninin tanzim eden Alman askeri yetkililerinde aramak gerekir.”¹⁷³

Enver Bey, Almanya’nın Balkan Savaşları esnasındaki Osmanlı politikalarından memnun değildir. Osmanlı Devleti, 1912-13 yıllarındaki Balkan Savaşlarından mağlup

¹⁶⁹Kutlu, a.g.e., 356.

¹⁷⁰Mahmut Şevket Paşa’nın Günlüğü, (İstanbul: Arba Yayınları, 1998), 51-52, 54.

¹⁷¹Gencer, a.g.e., 191-192.

¹⁷²Çeliker, a.g.e., 138-139.

¹⁷³Lauzan, a.g.e., 92.

çıkması ve Balkanlardaki topraklarının büyük bir kısmını kaybetmiştir. Ayrıca Balkan Savaşları sırasında ve sonrasında Arap ve Ermeni problemleriyle uğraşmak zorunda kalmıştır. Almanya, İngiltere ile Osmanlı Devleti'ni paylaşma hesapları yapmış ve Osmanlı Devleti'nden pay almayı tek çıkar yol olarak görmüştür.

Ancak İstanbul'daki Alman Büyükelçisi Wangenheim'in buna karşı çıkması ve İngiltere'nin Anadolu'yu Almanlarla paylaşmaya yanaşmaması sonucu Almanya bundan vazgeçmiştir.¹⁷⁴

Alman Genelkurmay Başkanı General Moltke Balkan Savaşları ile ilgili bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor 10 Şubat 1913'te Avusturya-Macaristan Genelkurmay Başkanlığına da gönderildi. General, Edirne düştükten sonra Balkan devletlerinin ganimet paylaşımı için birbirlerine gireceklerini belirtmiştir.¹⁷⁵

Viyana, Bulgaristan'ı yanına çekebilirse bu durumun Avusturya için uygun fırsatlar yaratabileceğini düşünmektedir. O takdirde Rusya, Bulgaristan ile Sırbistan arasında seçim yapmak zorunda kalacaktı. Moltke'ye göre, Bulgaristan ile Sırbistan karşılıklı düşmanlar haline gelince Avusturya Rusya karşısında her türlü hareket serbestliği kazanacaktı. Genelkurmay başkanının aksine II. Wilhelm, Avusturya'nın liderliğinde Sırbistan, Yunanistan ve Romanya'nın oluşturacakları bir ittifakı daha gerçekçi ve faydalı bulmuştur. Ona göre böyle bir ittifaka Türkiye de katılabilirdi.¹⁷⁶

Balkan Harbi, Almanya'nın konumunu güçlendirerek son bulmuştur. Almanya'nın Avusturya'yı daha az dikkate almasına ve İngiltere ile yakınlaşmasına yol açmıştır. Berlin bu sayede Viyana'nın Sırbistan karşısında bir maceraya girişmesinin önüne geçmiştir. Balkan Savaşlarından en fazla zarar gören büyük güç Avusturya-Macaristan olmuştur. Viyana, Londra Anlaşması'nın ardından Balkan ittifakını parçalamayı başarmıştır. Ama Bulgaristan'ı yanına çekemediği gibi Sırbistan'ı da devre dışı bırakamamıştır.¹⁷⁷

¹⁷⁴Mustafa Çolak, *Osmanlı Alman İlişkileri Çerçevesinde Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Türkçü Politikaları (1913-1918)*, (Isparta: Fakülte Kitabevi, 2006), 5-6.

¹⁷⁵Çolak, a.g.e 7.

¹⁷⁶Kutlu, a.g.e.,370.

¹⁷⁷Kutlu,a.g.e.,399.

2.1.4. İngiltere'nin Politikası

19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı büyük siyasi bunalımlardan biri olan 1912-1913 Balkan Savaşları, arkasından gelecek olan I. Dünya Savaşı'nın bir provası olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda Balkanlarda uygulanmaya başlanan Şark meselesinin birinci safhası olan Müslüman Türkleri Avrupa'dan göndermek idealinde başarıya ulaştığı ve daha önce pek karşılaşılmayan taktikler barındırdığı için dünya literatürüne yeni terimler kazandırdığı ifade edilebilir.

Balkan Savaşları Osmanlı Devleti'nin çöküşü anlamını taşıyan Türk tarihindeki en hızlı ve en büyük felaketlerden biri olmuştur. 19. yüzyıl boyunca İngiltere Devleti ile Osmanlı Devleti arasında zaman zaman her iki tarafın çıkarlarına uygun ortaklıklar kurulmuş, zaman zaman da ters düşülen konular olmuştur, ancak 1878 yılında gerçekleşen Ayastefanos ve Berlin Anlaşmaları akabinde İngiltere'nin Osmanlıya karşı tutumu köklü bir şekilde değişmiştir. Bu tarihe kadar İngiltere açısından yıkılmasından ziyade zayıf bir güç olarak muhafaza edilip istenildiği zaman istismar edilmesi uygun görülen Osmanlı Devleti artık Rusların bulup geliştirdiği bir söylem ile aynı düzlemde değerlendirilmeye başlanmış; paylaşılması ve yok edilmesi gereken bir "hasta adam" olmuştur. İlerleyen zamanda kanıtlanacağı gibi İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne karşı farklılaşan tutumu, genel ve kalıcı bir tavra dönüşmüştür.

Avrupa'da bloklaşmanın yoğunlaştığı 19. Yüzyılın sonlarında özellikle Avusturya ve Rusya'nın Balkan bölgesinde ciddi bir mücadele içinde buldukları bilinen bir gerçektir. Rusya'nın sıcak denizlere ulaşabilmek hedefiyle uyguladığı politikalar, Osmanlı hakimiyetindeki Hıristiyan toplulukları korumak amacıyla Asya ve Avrupa'da gerçekleştirmeye çalıştığı sömürgeleştirme hedefleri, diğer yandan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Karadeniz ve Ege Denizi'nde etkili bir güç olma arzusu, yine Rusya'nın gerek Osmanlı'yı bölge dışı bırakmak gerekse Avusturya-Macaristan'ı hedeflediği coğrafyadan uzak tutma isteği bu savaşın yükselmesinde önemli bir rol sahip olmuştur. Bir taraftan Panslavizm öbür taraftan Germen emperyalizmi arasında sıkışan Osmanlı Devleti, topraklarını koruyabilmek adına Osmanlıcılık politikasını uygulamaya çalışırken, İngiltere Krallığı'nın eski dostluğunu görememek gerçek bir hayal kırıklığına sebep olmuştur.

20. yüzyılın başlarında iç politikada ve dış politikada yaşadığı büyük siyasi bunalımlar esnasında Osmanlı Devleti emperyal güçlerin kendisine taktığı “hasta adam” lakabının yanında tabir yerinde ise hiçbir büyük devletin desteğini alamayan “yalnız adam” olmuştur.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar Osmanlı'ya karşı korumacı bir tutum içerisinde olan İngiltere bu gelişmeden sonra artık bölgede daha aktif rol oynamak adına Osmanlı Devleti'ne karşı politikasını değiştirmiş, hatta Bulgaristan'ı kontrolü altına alabilmek için ciddi seviyede politikalar üretmiştir. Ancak bilhassa 9-10 Haziran 1908 tarihlerinde İngiltere ve Rusya arasında gerçekleşen Reval Görüşmesi sonrasında İngiltere bu konudaki net tutumunu daha açık biçimde ortaya koymuştur. İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne yönelik politika değişikliği ise esasen genel dış politikasının bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim 1880'li yıllara kadar dış politikada “Görkemli Tecrit” olarak adlandırılan yaklaşımı benimseyen İngiltere'de yalnızca “milli menfaatler” önceliklendirilirken, İtalya (1870) ve Almanya'nın (1871) siyasi birliklerini tamamlayarak Avrupa güç dengesini değiştirmesi İngiltere'yi dış politikasını uluslararası antlaşma ve bağdaşmalar üzerine kurmaya yöneltmiştir. Sonuç olarak İngiltere 1880 sonrasındaki eylemlerinde müttefikleri Fransa ve Rusya ile beraber hareket etme durumunda kalmıştır. Bu doğrultuda sahip olduğu askeri, siyasi ve ekonomik güç ile dünya siyasetine yön veren İngiltere'nin, Balkan Savaşları sırasındaki müttefikleri ile ilişkileri incelenmelidir. İngiltere'nin Balkan savaşları sırasındaki politikaları incelendiğinde; Düvel-i muazzama olarak adlandırılan altı büyük devlet (İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, Avusturya, Almanya) doğu siyasetine kendi çıkarları doğrultusunda egemendiler. İtalya'nın Trablusgarp'ı almasına çıkarları doğrultusunda göz yumulmuş ve kendileri de başka türlü ödünleri gizlice sağlamışlardır. İtalya 1911 Ekim'inde ultimatom verip Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiş ve diğer beş devlet de tarafsızlık ilan etmişlerdir.¹⁷⁸

II. Meşrutiyet yıllarında Osmanlı donanmasında uzman olarak görev almış olan İngiliz Amiralî Arthur Limpus, 5 Ocak 1912'de Sadrazam Kamil Paşa'ya gizlice bir rapor vermiştir. Bu raporda İngiliz Amiralî, Osmanlı donanmasının Yunan donanmasıyla başarılı bir surette karşılaşacak güçte olduğunu bildirmiştir.

¹⁷⁸Tokgöz, a.g.e, 211-212.

“*Limpus 4. Maddede, Osmanlı donanması (Hamidiye kruvazörünün katılmasıyla) güçlenmiş olarak gösterilmekte, Çanakkale dışına çıkmış olduğu bildirilmiştir. Ama Yunan donanmasıyla kesin bir muharebe yapmamış olduğu belirtilmiştir.*”¹⁷⁹

“*Balkan Savaşları öncesinde “Basra’da bir Alman üssü görmektense Rusları İstanbul’da görmek daha iyidir” sözü İngiltere’de dolaşmaktadır. İngiltere’ninBalkan Savaşları’nın İslam ülkelerinde yapacağı tesirden çekinerek aktif bir siyaset izleyemediği söylenebilir.*”¹⁸⁰

“*Savaşın Osmanlılar aleyhine gelişmesi İngiltere’nin üzerindeki baskıyı artırmıştır Ancak Hindistan genel valisinin, Hindistan Müslümanlarını kontrol altına tutabileceği yolundaki teminatı bir rahatlık vermiştir. Yeni politika belirleyen İngiltere artık tamamen Asya’ya çekilmiş bir Osmanlı Devleti’ni tercih eder olmuştur.*”¹⁸¹

“*İngiltere çıkarları itibariyle bu savaşta tarafsız kalmayı tercih etmesine rağmen yine de hiçbir tarafın kesin zafer kazanmasını istememiştir. Gelişmeler İngiltere’yi zor durumda bırakabilir, Osmanlı Devleti’nin uğrayacağı hezimet Hindistan’da sert tepkilere yol açabilir, bu durum Londra’nın sıkıntısını arttırabilirdi.*”¹⁸²

İngiltere, Balkan devletlerinin Osmanlı ganimetini nasıl paylaşacakları sorunundan çok savaşın Avrupa’ya sıçrayıp sıçramamasını önemsemiştir. Bu nedenle Çatalca’daki Türk başarısı İngiliz Hariciye Nazırı Grey’i mutlu etmiştir. İngiltere ve Fransa bir ateşkes imzalanması için çabalara girişmiştir. 3 Aralık 1912’de Osmanlı, Bulgar ve Sırp delegasyonları Çatalca Mütarekesi’ni imzalamışlardır. Yanya’nın boşaltılması ısrarından vazgeçmeyen Yunanlar anlaşmaya taraftar olmamışlardır. Yanya kuşatmasını, Egen Denizi’ndeki ve Adriyatik’teki ablukayı devam ettirmişlerdir.¹⁸³

Diğer yandan da Türklere dost görünerek sömürgelerine yakın olsa da Almanya’ya karşı Rusya’yı kırmak ve elden kaçırmak tehlikesine düşmemek için Balkanlılardan yana olmak durumunda kalmıştır.¹⁸⁴ Avrupa devletlerinin sefarethaneleri, konaklardan savaş trafiğini tespit etmişlerdir. Kasım ayının ilk haftasında İstanbul boğazında askeri gemilerden oluşan savaş kıtaları vardır. Savaş gemilerinden haber alıp vermişler ve telgraf çekmişlerdir. İngilizlerin PiaMountkruvezörü Büyük Britanya Adası’ndaki üssü ile haberleşmeye geçmiş ve bundan yararlanarak siyaset ve mali konudaki telgrafları almayı başarmışlardır. Her gün İngiliz demir piyadeleri İstanbul’u gezmek için karaya çıkmışlardır.¹⁸⁵

¹⁷⁹Hilmi Kamil Bayur, “Balkan Savaşında Türk Filosunun Durumu” *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, S. 7, (İstanbul :1 Temmuz 1979), 20-26.

¹⁸⁰İşin, a.g.e.,13.

¹⁸¹Azmi Özcan, *Pan-İslamizm, Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara: İslam Yayınları 11. baskı, 1997), 207.

¹⁸²Özcan, a.g.e.,206-207.

¹⁸³Kutlu, a.g.e.,349.

¹⁸⁴Bayur, a.g.e.,23.

¹⁸⁵Lauzan, a.g.e.,84-85.

Balkanlarda ortaya çıkan bunalımı halletmek ve sulhu sağlamak amacıyla görüşmeler yapmak üzere Aralık 1912'de devletlerarası Büyükelçiler Konferansı Londra'da düzenlenmiştir. Büyükelçiler Konferansı zaman aşımına uğrayan Berlin Kongresi kararlarını uygulayacaktır. Avusturya Dışişleri Bakanı GrafBerchtold, iki konferansında Londra'da toplanmasından rahatsız olmuştur. Büyükelçiler Konferansı'nı, Rusya'nın barış anlaşması yapıldıktan sonra da Balkan ittifakını elinin altında tutmayı amaçladığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu süreçte Balkan devletlerinin Rusya tarafından üçlü ittifak aleyhine etkilenebileceklerinden korkmuştur. Konferansların Londra ve Paris dışında bir şehirde toplanması isteğini ve endişelerini Berlin'e iletmiş ama bir sonuç alamamıştır.¹⁸⁶

Büyükelçiler Konferansının amacı, Balkanlardaki çatışmaların bir Avrupa savaşına yol açmasını önlemektir. Balkan devletlerinin sorunlarına çözüm bulurken Büyük Güçlerin çıkarlarını korumak, özellikle Balkanlar ile doğrudan ilgili Avusturya, İtalya ve Rusya arasındaki çelişkileri gidermek diğer önemli görevleri arasında olmuştur. Arnavutluk'un geleceği, Sırbistan'ın Dalmaçya kıyılarında liman isteği, Ege Adalarının kime ait olacağı ve Rusya'nın talebi üzerine, Atros Dağı sorunu (Aynaroz Manastırı) gibi konuları görüşüp çözüm arayacaktır.¹⁸⁷

1914 yılı Şubat ayında toplanan konferansta İtalya'nın işgal ettiği adaların İtalya'ya, Yunanistan'ın işgal ettiği Bozcaada ve İmroz dışındaki adaların Yunanistan'a verilmesi kararlaştırılmıştır. Lakin bu kararın hukuki değer kazanabilmesi için İtalya ve Yunanistan, Osmanlı ile antlaşma yapması gerekmiştir. Ne var ki I. Dünya Savaşı patlak verdiği için bu antlaşma hukuken geçersiz olmuştur.

2.1.5. Fransa'nın Politikası

20. yüzyıla gelindiğinde Fransa geçmiş dönemde üst üste yaşadığı yenilgilerden bir dereceye kadar kurtulmuştur. 1871 yılında ittifakla işbirliği içinde nispeten istikrarlı ve politik olarak güvence altına alınmış Rusya (1893) ve Büyük Britanya (1907), Üçüncü Cumhuriyetin ajitasyon ve huzursuzluğu iç politik yaşam: Dreyfus ilişkisi, toplumsal protestolar ve ortaya çıkması, Anarşizm, Fransa'nın uluslararası konumunu karmaşıklştırmıştır. Sanayinin ilerlemesi, tarım ve taşımacılığın yanı sıra finansal hizmetlerin ve para piyasasının genişletilmesi zamanla Fransa'nın uluslararası

¹⁸⁶Kutlu, a.g.e.,352.

¹⁸⁷Kutlu, a.g.e.,352.

konumunu güçlendirmiştir. Koloniler için mücadele eden Fransız devlet adamlarının öncelikli ilgi alanı olarak Avrupa'daki konumunu sağlamlaştırma, garanti altına alma ve Almanya'nın genişlemesini engellemek olmuştur. 20. yüzyılın başlarında Fransa'daki entelektüel yön; dış politikayı yeniden tanımlamak için yenilginin analizine, özellikle ilişkilerin Almanya - Fransız revanşizminin ruhuna, Fransa'yı güçlendirmenin yollarını aramaya ve Fransız entelektüellerin faaliyetlerine yön veren bir Büyük Almanya'nın ulusal fikrine karşı fikirler üretmiştir. Almanya ile Fransa arasında askeri casusluk olarak öne çıkan Dreyfus meselesi ile birlikte Fransız siyasi yaşamı politik, sosyal ve kültürel açıdan derinden etkilenmiştir.

1878 Berlin Antlaşması ile birlikte Osmanlı Devleti'ni Balkan topraklarından atma fikri İngiltere-Rusya-Almanya ve Fransa tarafından benimsenmiştir. Fransa, Rusya'yı desteklemekle birlikte Hristiyan halkı özellikle Ermenileri destekleyerek Osmanlı Devleti'ni içeriden parçalamak için uğraşmıştır. Diğer yandan Osmanlı Devleti ile yakın ilişkiler kurmaya çalışmaktadır.

Fakat bununla birlikte Fransa'nın balkanlar politikasında tutarsızlıklar vardır. Örneğin; 1911 tarihinde Fransa Başbakanı Raymond Poincaré, İzvolsky'ye yollamış olduğu bir mektupta Balkanlar için öncülük edecek rolü Rusya'nın üstlenmesini istediklerini ifade etmiştir.¹⁸⁸ Fransa Meclisinde yamış olduğu bir konuşmada ise; Makedonya'da henüz ıslahata teşebbüs edilmemiş olduğundan Balkan hükümetlerinin sabırları tükenerek aralarında ittifaklar yaptıkları ve hücum geçebileceklerinden dolayı buna engel olunması için Sadrazam Küçük Sait Paşa'ya tavsiyelerde bulunmuştu.¹⁸⁹

Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Fransa, Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle Fransa, yeni hükümetle daha yakın münasebetler kurabilmek adına için vesileye sahip olmuştu. Fransa ayrıca 1908 ihtilalini gerçekleştiren aydınların Londra ve Paris'te yetişmiş olduğu bilgisine sahipti. Türk aydınları üzerindeki etkisi büyük olan Fransız kültürünün, Fransa'ya Osmanlı Devleti'nden edinilecek menfaatlerinin korunacağı fikrini veriyordu. Bu nedenle de Fransa meşrutiyete oldukça sıcak bakıyordu.¹⁹⁰ Meşrutiyetle birlikte, Osmanlı aydın ve devlet adamlarının Fransa yanlısı bir politika izleyeceğini öngörmüştür.

¹⁸⁸Mattheww Smith Anderson, *Doğu Sorunu 1774–1923*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, s.306

¹⁸⁹Şeyhülislam Cemalettin Efendinin Hatırat-ı Siyasiyesi, Dersaadet 1336, s.31.

¹⁹⁰Ömer Turan, "II. Meşrutiyet ve Balkan Savaşları Döneminde Osmanlı Diplomasisi", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, TTK Ankara, 15-17 Ekim 1997, s.244.

Fransa Balkanlara yönelik ihtiyatlı bir politika başlatmış, özellikle de Balkanlarda çıkabilecek bir savaşı önlemek adına müdahalelerde bulunmuştur. Ancak Fransa'nın taahhüdü; Makedonya'daki kötü gidişata ve Büyük Güçlerin Osmanlı Devleti üzerindeki planlarına engel olamamıştır.

Osmanlı Devleti'nin başkentinde kurulan ve Fransız Bankası olan Banque Imperiale Ottoman, Osmanlı Devleti'nin en büyük alacaklısı konumundadır. Bu nedenlerden dolayı, Balkan savaşlarına bile Fransa, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünün korunmasına dikkat etmiştir. Fransız sermayesi'nin Osmanlı Devleti içerisindeki yatırımları ve Osmanlı Devleti'nin Fransaya olan borçları Fransayı bu politikaya itmiştir. Fransa hükümeti, büyük güçlerin Balkan sorunlarıyla diğer devletlerden daha doğrudan ilgili olan Rusya ve Avusturya'yı Balkan başkentlerinde silahlı bir çatışmayı önlemek amacıyla birlikte görevlendirilmelerini teklif etmiştir.¹⁹¹

Ayrıca Fransa Balkanlarda oluşabilecek yeni düzen karşısında da kayıtsız kalmamak için Rusya ve İngiltere ile ittifaklar yapmıştır. Aslında Balkan Devletlerinin bağımsızlık kazanması yada bir takım haklar elde etmesi Fransa'yı ilgilendirmiyordu. Poincaré, 17 Şubat 1912'de Rusya hükümetine bildirilmek üzere Petersburg sefirine şu telgrafi çekmiş ve "Fransızların büyük menfaatleri sebebiyle, Osmanlı Devleti'nin tamamiyet-i mülkiyesine çok kuvvetli bir bağlılıkları bulunduğu" söylemiştir.¹⁹²

*"Fransa Balkan devletlerini bir savaş çıkarmaktan alıkoymaktan çok, büyük devletler arasında savaş karşısında tarafsızlık sağlamayı amaç tutmuştur. Avusturya, Sırp'ların toprak kazancına karşıdır. Sırbistan'ın büyümesi, Avusturya idaresindeki Slavları, Bosna-Hersekliileri, Hırvatları ve Slovenleri Sırbistan'dan yana çekecektir. Almanya, Osmanlı'yla ilişkilerini bozmak istememiştir. Balkan devletlerinin ittifak hazırlıklarıyla uğraştıkları sırada büyük devletlerin de ne olur ne olmaz diye askeri ve siyasi tedbirleri aldıkları görülmüştür."*¹⁹³

Fransa'nın Balkan Savaşlarının sorumluluğunu yüklenmemek için barışçılık politikası izlediği görülmüştür. Bunun yanında Balkan ittifakının Alman devletini sıkışık duruma sokmasından memnuniyet duyulduğu görülmüştür.¹⁹⁴

Rusya müttefiki Fransa'ya Balkan devletleri arasında bir ittifak kurulduğunu zamanında haber vermemiştir. Fransa, ittifakı öğrendiğinde Balkanlarda bir savaş çıkmasını istemediğini açıklamıştır. Fransız Genelkurmayının Balkanlarda çıkacak bir

¹⁹¹S. Sazonov'un Anıları, s.69.

¹⁹²Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi*, C.5, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994, s.420.

¹⁹³Karal, a.g.e.,296.

¹⁹⁴Işın, a.g.e.,13.

savaşın Fransa ve Rusya için en elverişli savaş olduğuna dair rapor hazırlaması üzerine, Rusya'nın safında yer almıştır.¹⁹⁵

15 Haziran 1912'de Fransız ve İngiliz hükümetleri, Balkan devletlerine nota vererek Osmanlı'ya karşı herhangi bir harekâttan sakınmalarını ihtar etmiştir. Fakat sınırlarda çarpışmalar ve olaylar büyümüştür. Kocana olayları daha sonra Berenasorunu binlerce kişinin hayatına mal olmakla beraber Bulgaristan, Karadağ ve Sırbistan'da tansiyonu yükseltip durumu daha da zorlaştırmıştır.¹⁹⁶

Fransa'nın da içinde bulunduğu Büyük devletler, 1912 Ekim'inde barışı bozacak kararlara karşı olduklarına, Rumeli'deki ıslahat işini kendi ellerine alacaklarına, bir savaş çıkarsa Balkan sınırlarının değişmesine izin vermeyecekleri kararına varmışlardır.¹⁹⁷

İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya ve Avusturya elçileri 10 Ekim 1912'de Osmanlı hükümetine ortak bir nota vermişlerdir. Bu notada, Berlin Antlaşması'nın 23. Maddesine göre gerekli reform tedbirlerini, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğüne dokunmamak üzere görüşmeye hazır olduklarını bildirmişlerdir. Osmanlı hükümeti, kendisine yapılan reform teklifini, anayasa sınırları içerisinde yürütmek üzere kabul etmiş ve büyük devletlerin bu işe karışmasını reddetmiştir.¹⁹⁸

“Fransa, Osmanlı İmparatorluğu'na iki buçuk milyardan fazla sermaye yatırmış bulunmaktadır. İngiltere'nin yatırmış olduğu sermaye de bir milyara yakındır. Osmanlı Devleti kendileri için uzun süre pazar ve hammadde yeri olmuştur. İtalya coğrafya durumu nedeniyle Balkanlara çok yakın bulunduğu halde bu bölgede önemli rol oynayacak durumda değildir. Üçlü antlaşmaların bir üyesi olduğundan Balkanlar'ı ve Adriyatik'te Avusturya'yla bir çatışmaya girmekten kaçınmıştır.”¹⁹⁹

Balkan Savaşları sırasında, Osmanlı Devleti'nde Galata gibi yerlerde Fransız bayrağı görülmektedir. Bu bayrakları çekenler Fransız azınlığıdır, koruma tedbiri olarak yapmışlardır.²⁰⁰

Çatalca muharebesinde başarılar elde edilmesi sonucunda Fransa Büyükelçisi Bampard, Mısır'ın haber ajansı olan Havas Ajansı'na beyanat vermiştir. Beyanat büyük

¹⁹⁵A.Haluk Ülman, *I.Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş* (İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları,2002), 283-284.

¹⁹⁶Andonyan, a.g.e.,193.

¹⁹⁷Ülman,a.g.e, 284.

¹⁹⁸Karal, a.g.e.,301-303.

¹⁹⁹Karal, a.g.e.,288-289.

²⁰⁰Lauzan, a.g.e.,143.

devletlerin vereceği notanın geciktirilmesiyle ilgilidir. Büyükelçi bu beyanati vererek Bulgarlara zaman kazandırmak istemiştir.²⁰¹

II. Balkan Savaşı'nda Edirne'nin Osmanlı Devleti tarafından geri alınması konusunda Fransız siyaseti de İngiliz siyaseti gibidir. Ordunun ileri hareketine Fransa hükümetinin karşı olduğu hakkında Fransız sefiri tarafından Babıali'ye bir sözlü nota verildiği gibi, Fransız gazeteleri de Osmanlı ordusunun faaliyetlerine karşı çok sert yazılar yazmıştır.²⁰²

Fransız bir Yüzbaşı Balkan Savaşlarında Makedonya'da çıkan olaylarla ilgili bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre: Makedonya'daki isyancılar Bulgar teröristleri ve Bulgar komitecileridir. Rapor da Avrupa devletlerinin dikkatlerinin bölgeye çekilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Bu amaçla özellikle demiryolu güzergâhlarına ve yabancıların posta merkezlerine saldırılmakta olduğu belirtilmektedir.²⁰³

2.1.6. Avusturya-Macaristan'ın Politikası

Avusturya-Macaristan'ın Balkanlarla ilgili temel politikası kendi çıkarları doğrultusunda Balkanlardaki devletçikleri kontrol altına alıp Rusya'nın Balkanların ve Avrupa'nın iç işlerine karışmasını engel olmaktır.

II. Meşrutiyet ilan edilirken Bosna-Hersek üzerindeki yetkilerini kaybetmekten korkan Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ile bu durumu görüşme kararı almıştır. II. Meşrutiyet'le birlikte Osmanlı topraklarında başlayan demokratikleşme süreciyle birlikte Osmanlı meclisine milletvekili gönderebilecek olan Bosna-Hersek, bu milletvekilleri sayesinde kendi geleceği, statüsü konusunda Avusturya-Macaristan'dan farklı kararlar alabilirdi. Böyle bir ihtimali engellemek amacıyla Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek'in statüsü konusunu Osmanlı Devleti ile müzakere etmiştir.

Ülkede artık demokratik kuralların geçerli olduğunu ve dolayısıyla Bosna-Hersek temsilcilerinin görüşlerinin önem kazandığını belirten Osmanlı yönetimi, Avusturya-Macaristan temsilcilerinin tepkisini çekmiştir. Bosna-Hersek üzerindeki yetkilerini ve haklarını kaybetmek istemeyen Avusturya-Macaristan Almanya'nın desteğiyle 5 Ekim 1908'de Bosna-Hersek'i işgal ettiğini duyurmuştur. Avusturya Balkan politikasını tanımlarken; "*Balkanlarda siyasetimiz gereğince, biz toprak kazanma peşinde*

²⁰¹Mahmut Şevket Paşa'nın Günlüğü, s.69

²⁰²Cemal Paşa, *Hatıralar*, tamamlayan Behçet Cemal, (Selek Yayınları, 1959), 61.

²⁰³Lauzan, a.g.e.,105.

değiliz. Balkanlarda bizim sadece uygarlaştırıcı ve ekonomik rolümüz vardır. Balkan ülkeleri önemli bir gelişmenin arifesinde bulunmaktadır. Küçük Asya'nın ekonomik hayata açılması Alman ruhunun bir eseridir. Yeni ekonomik kaynaklar meydana getirmede demiryolu yatırımı çok önemlidir. İstanbul ve boğazlar yoluyla muazzam bir mübadele amacı vardır. Şüphesiz ki Bosna'nın işgalinden beri biz de Balkan devletiyiz.”²⁰⁴ Bosna hersek'in işgaliyle birlikte kendini balkan devleti olarak gören Avusturya-Macaristan, uluslararası sistemde kendi konumunu güçlendirebilmek diğer büyük devletlerle çıkar mücadelesine girmiştir.

Bu işgal karşısında; Denge siyaseti izleyen Osmanlı Devleti, Rus baskıları karşısında Almanya ve Avusturya-Macaristan'ı denge unsuru olarak gören Osmanlı Devleti bu işgal karşısında protesto etmesine rağmen askeri olarak bir önlem alamamıştır. Osmanlı Devleti'nin bu işgale, askeri açıdan tepkisiz kalmasını fırsat olarak gören Avusturya-Macaristan gözünü Arnavutluk'a çevirmişti. Fransız konsolos; Avusturya-Macaristan'ın bu emelini “Avusturya Osmanlı'nın paylaşılmasını göz önünde tutmakta ve bugünkü fırsatı, yeni bir merhale teşkil edecek olan Arnavutluk'u elde etmeyi müsait görmektedir.” Cümlesi ile Fransa'ya bildirmiştir.²⁰⁵

Balkanlardaki dengenin Rusya aleyhine değişmesiyle birlikte, Rusya diplomasiyi denge oluşturmak için kullanmıştır. Bosna-Hersek'in işgalinden sonra Balkanlarda, Avusturya-Macaristan ile Rusya arasındaki diplomasi savaşları başlamıştır.

Avusturya-Macaristan'ın hedefi, Rusya'nın Panslavizm politikasının karşısında Pan-germenizm politikası üreterek Balkanlardaki devletçikleri kendi hamiliğine çekmektir. Avusturya-Macaristan'ın bu dönemde Balkan politikası önemli ölçüde Germen birliği olmuştur.

Rusya Balkanlarda Türk egemenliğinin son bulmasından memnun kalmıştır. Zira böylece Batı adına, Türklerin Asya'ya sürülmesine katkı sağladığı gibi, diğer Batı devletlerine Hıristiyanların Türk egemenliğinden kurtarılmasında da olumlu bir rol oynadığını gösterebilecektir. Bu gelişmeler Rusya'nın, Avusturya-Macaristan ve bu ülkenin destekçisi Almanya'ya yabancılaşmasına yol açarken, İngiltere ve Fransa'ya yaklaştırmış ve sonuçta I. Dünya Savaşı'na giden ittifak ilişkisi biçimlenmeye başlamıştır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki Avusturya Macaristan ve Almanya'nın Balkan politikasının belirleyici unsurlarından en önemlisi, Rusya ile savaşa girme endişesi olmuştur. Böyle bir durumda, Rusya, İngiltere

²⁰⁴ Aram andonyan balkan harbi tarihi sander yayınları İstanbul 1975 s157

²⁰⁵ Mahmut Muhtar Paşa Maziye Bir Nazar: Berlin Antaşmasından Harbi Umimi'ye Kadar Avrupa ve Türkiye-Almanya Münasebetleri, İstanbul, Ötüken 1999 s.154

ve Fransa'yla karşı karşıya gelecek olan Avusturya-Macaristan ve Almanya'nın savaştan galip ayrılabilmesi pek mümkün görünmemektedir.²⁰⁶

Avusturya-Macaristan'ın Balkanlar politikasına genel olarak bakıldığında Rusya ile mücadelesini görülmektedir. Rusya'nın Panslavizm ve panortodoks akımlarına karşın Avusturya-Macaristan'ın politikası pangermenizm ve hristiyan Katolikleri hamiliği düşüncesini geliştirmiştir.

*Avusturya hükümeti, doğuya girme siyasetini takip etmiş, barışla veya zorla doğuya doğru ilerlemek istemiştir. Bunun için Katolik Arnavutları koruma bahanesiyle Kuzey Arnavutluk üzerinde nüfuz kurmaya çalışmıştır. Bunu sağlamak için de dini kullanarak şehirlerden en ücra dağlara varıncaya kadar kiliseler yaptırmıştır. Katolik Arnavutlardan yetiştirdiği papaz ve piskoposların maaş ve ödeneklerini ödemiş ve bunları bu suretle Avusturya'nın istekleri ve menfaatine hizmete mecbur tutmuştur. Avusturyalılar, bu papazları Arnavutluk muhtariyeti-bağımsızlığı- peşinde koşturmuş, bu sayede Balkan devletleri üzerindeki isteklerini elde etmeye çalışmıştır.*²⁰⁷

Avusturya'nın, Rusya'nın çıkarlarına aykırı bir Balkan siyaseti vardır. Avusturya, Balkanlarda Rus nüfuzunu engelleyip muhtar bir Arnavutluk kurulmasını sağlayarak Sırbistan'a Adriyatik yolunu kapamak istemiştir. Avusturya bu siyasetinde Almanya tarafından desteklenmiştir. Almanya, Osmanlı İmparatorluğu'nda geniş ölçüde ekonomi politikası geliştirmeye başlamıştır. Bu politikanın etkisiyle, Balkanlarda Rusya'nın Panslavcı çalışmalarını ve etkisini denkleştirmek üzere Avusturya'yı desteklemiştir.²⁰⁸

*Bu durum Rusya'yı Balkan Slavlarını birleştirmek amacıyla Avusturya'nın yayılmacı politikasına karşı koymaya sevk ettiği gibi, Balkan devletlerinin de aralarındaki anlaşmazlıkları gidererek onları birleşmeye ve Balkanlarda geri kalan Osmanlı topraklarını paylaşmaya götürmüştür.*²⁰⁹

Avusturya Dışişleri Bakanı Kont Berchtold, Makedonya'yı adem-i merkeziyet usulüyle idari muhtariyete kavuşturmayı teklif etmiştir. Almanya bu fikri desteklemiş ama Rusya, Fransa ve İngiltere kuşkuyla karşılamışlardır. Balkanlarda kopacak bir savaş en çok Avusturya'nın emellerine dokunacaktır.²¹⁰

Avusturya, Balkanlarda bir savaş çıkmasını istemediği için Fransa'ya, Rumeli'ye özerk bir yönetim verilmesi için devletlerin ortak bir teşebbüste bulunmalarını önermiştir. Bu öneri Fransa tarafından kabul görmemiştir.²¹¹

²⁰⁶Hakkı Büyükbaş, *Kimlik, Güç ve Dış Politika: 1912-13 Yıllarında Rusya'nın Balkan Politikası Üzerine Bir Analiz* Akademik İncelemeler Dergisi C: 8, S:1, Yıl:2013

²⁰⁷Abdurrahman Nafiz-Kiramettin, a.g.e.,31.

²⁰⁸Karal, a.g.e.,288.

²⁰⁹Halaçoğlu, a.g.e.,11.

²¹⁰Andonyan,a.g.e.,194.

²¹¹Ülman, a.g.e.,284.

1912 Haziranı'nda, Bulgar Kralı, ailesi ve Başbakanı Avusturya Sarayı'nı ziyaret etmişler, sonra da İmparator Wilhelm'e konuk olmuşlardır. 6 Haziran'da Karadağ Kralı da Avusturya İmparatorunu ziyaret etmiştir. İtalyan basını Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ arasında anlaşma olduğunu ilan etmiştir.

*Savaşın başladığı gün Avusturya ve Rusya, bütün büyük devletler adına bir bildiri yayınlayarak, Balkanlarda sınır değişikliğini kabul etmeyeceklerini, yani mevcut durumun devamından yana olduğunu açıklamışlar ve gelişmeleri yakından izlemek üzere bölgeye çok sayıda gözlemci göndermişlerdir.*²¹²

Avusturya ve İngiltere, Balkanlarda savaş devam ederken; “statükonun devam ettirilmesi” bildirisine karşın artık statükonun devam ettirilemeyeceğini ilan ederek Balkan milletlerine açık olarak destek vermişlerdir.

*Avusturya, Balkan Savaşı'nı şaşkınlık ve kararsızlık içinde takip etmiş ve Viyana basını ise hükümetlerini Balkanlarda Slavların gücünü göz ardı etmeden müttefikleriyle ters düşmemeye özen göstermesi hususunda uyarmıştır.*²¹³ Rusların, Sırlara açık desteği, Sırların Avusturya-Macaristan'dan toprak talepleri ve Avusturya-Macaristan'ın yakınında güçlü bir Sırp devleti istememesi nedeniyle Avusturya-Macaristan Balkan Savaşlarında Bulgaristan'ı desteklemiştir. Böylelikle Rusya'nın oluşturduğu Balkan Birliği ve panslavist politika çökmüştür.

Osmanlı Devleti'nin savaşı kaybetmesi ile birlikte Balkanlar'dan çekilmesi ve Sırbistan'ın Arnavutluk'u işgal edip Adriyatik'e inmesi Avusturya-Macaristan ve İtalya'yı rahatsız etmiştir. Bu yüzden Avusturya, bağımsız bir Arnavutluk devleti kurarak Sırbistan üzerinde baskı aracı olarak kullanmayı uygun görmüştür.²¹⁴

Balkan Savaşları, Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın bölgedeki çekişmelerine sahne olmuş, bu çekişmeler neticesinde Balkan devletleri arasında da bloklaşmalar başlamıştır. Savaş sona erdiğinde de bu bloklaşmaların devam etmesi sebebiyle Balkan savaşları 1.Dünya Savaşı'nın provası olarak yorumlanmaktadır.

²¹² Matthew Smith Anderson, Doğu Sorunu 1774 Doğu Sorunu 1774 Doğu Sorunu 1774-1923 (Çev.: İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001 s. 304-305.

²¹³ Bayır, Önder Arşiv Belgelerine göre Balkan Harpleri s.3

²¹⁴ Arslan Sezer, Balkan Savaşları Sonrası Rumeliden Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskanları y.lisans Tezi Trakya Üni. 2008 Edirne s.34

SONUÇ

Osmanlı Devleti, Balkan Savaşlarında hiç kuşku yok ki en ağır sonuçları almıştır. Kaybedilen toprakların yanı sıra Osmanlı Devleti'nin asker gücünün zayıflığı, yıllardır yürütülen denge siyasetinin etkinsizliği ve yetersizliği, savaşın kaybedilmesinin toplumda açtığı yaralar ve psikolojik çöküntü, Osmanlı Devleti açısından en önemli sonuçlardandır.

Balkan Savaşlarının kaybedilmesiyle Osmanlı Devleti'nin milliyetler siyasetinde değişiklikler olmuştur. Fransız İhtilali'nin yaymış olduğu milliyetçilik akımının, Osmanlı Devleti'ni parçalayacağı düşüncesiyle ortaya çıkan Osmanlıcılık fikri, Balkan Savaşları neticesinde yerini Türkçülük akımına bırakmıştır. Balkan Savaşı yenilgisi Türk toplumunda pek çok kişinin Osmanlılık ideolojisine yani devletin yönetimi altındaki çeşitli etnik grupların eşit haklara sahip olarak bir arada yaşamaları ilkesine sırt çevirerek azınlıkların boyun eğmek zorunda oldukları ulusal bir Türk devletine dönüşmeyi amaçlamasına zemin hazırlamıştır. Kısacası, Balkan Savaşlarının sürdüğü zaman dilimi içerisinde Osmanlı ulusu kavramının yerini giderek Türk milliyetçiliği fikri almıştır.

İttihat ve Terakki Partisi'nin Türkçülük politikasına yönelmesiyle birlikte bağımsızlık için çalışan Arap milliyetçileri örgütlenmeye başlamışlardır. Bununla birlikte bölgede casusluk faaliyetleri yapan İngilizlerin işi daha da kolaylaşmış ve Arapları Osmanlı Devleti'ne isyana yönelik kışkırtma çabaları daha da artmıştır.

Balkan Savaşları sonucunda Balkanların büyük bir çoğunluğunun Osmanlı Devleti'nden kopmasıyla birlikte Osmanlı Devleti, devletin geri kalan toprak parçalarına yönelmiştir. Osmanlı Devleti'nde Edirne ve Kırklareli dışında kalan bütün Rumeli'nin elden çıkmasıyla Anadolu'yu savunabilmek için ülkede bir toparlanma başlamıştır. Bütün ülke kuvvetlerini yurt savunmasında birleştirmek zorunluluğu duyulmaya başlanarak bütün yurtseverleri içine alacak bir Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin kurulmasına 1913 yılı Ocak ayında girişilmiştir.

Balkan Savaşlarının kaybedilmesinin sebepleri arasında gösterilen ordunun siyasete karışmasının önüne geçmek amacıyla Enver Paşa yeniden orduyu düzenleme yoluna gitmiştir. Osmanlı cephanesinin düşman eline geçmesi I. Dünya Savaşı'nda

olumsuz bir etken olacaktır. Balkan vilayetlerinden gelen memurların ve göçmenlerin iskân ve istihdamı Osmanlı Devleti'ni oldukça meşgul etmiştir. Osmanlı Devleti savaş sonrası maddi sıkıntısını halktan toplama yoluyla aşmaya çalışmıştır. Balkan Savaşlarının en önemli sonucu, dünyayı genel bir savaşa bir adım daha yaklaştırmış olmasıdır. Bu çerçevede Balkan Savaşları bazı Avrupa tarihçilerince I. Dünya Savaşı'nın provası olarak nitelendirilir.

Balkan Savaşları, büyük (asker fazlalığı açısından) orduları, makineleri ve sivil nüfusu da içine alan özellikleriyle ordu savaşları çağını kapatmış modern savaşlar çağını açmıştır. Balkan Savaşları neticesinde günümüzde dahi hala üzerinde anlaşılmayan Balkan sınırları çizilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'nda yenilmesi üzerine İttihatçılar Osmanlı kurumlarını modernize etmek için Almanya ile antlaşma imzalayarak Osmanlı ordusunun modernize etme görevini dış güçlere bırakmıştır.

Büyük Güçlerin Balkan Savaşlarındaki politikalarına baktığımızda ise ortak uygulanan bir politikadan söz etmemiz mümkün olmamaktadır. Fakat büyük devletler savaşın başlangıcında Osmanlı Devleti'nin çıkabilecek bir savaşı kazanacağı düşüncesiyle statükonun korunmasını istemişlerdir. Bununla birlikte her büyük devlet, kendi ideolojik ve siyasetine yakın gördüğü Balkan ittifakındaki devletlere askeri, eğitimsel ve ekonomik yardımlarda bulunmuştur. Yine de Büyük Güçler bütünsel bir siyaset izlemedikleri için devletlerin ayrı ayrı politikalarının sonuçlarına bakmak faydalı olacaktır.

Rusya'nın Balkan politikasına baktığımızda politikanın temelinin Panslavizm ve sıcak denizlere inmek olduğunu görmekteyiz. Bu amaca ulaşmak için Rusya; Balkan Savaşlarına hazırlık aşamasında ve Birinci Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'ı yanına çekmiş, ekonomik ve ideolojik yardımlarda bulunmuştur. İkinci Balkan Savaşı'ndan büyük bir hezimete uğrayan Bulgaristan'da Rus yanlısı hükümet istifa edince yerine Avusturya-Macaristan yanlısı hükümet gelmiştir. Bununla birlikte artık Bulgaristan Rus hamiliğinden çıkmış yerini Avusturya-Macaristan hamiliği almıştır. Rusya ise Avusturya-Macaristan'ın etki alanını daraltmak amacıyla Sırbistan yanlısı politikalara ağırlık vermiştir.

İtalya'nın Balkan politikalarında ise Rusya'yı desteklediğini görmekteyiz. İtalya, Avusturya-Macaristan ve İngiltere'nin etki alanını daraltmak için Rus yanlısı politikalar

izlemiştir. Rusya himayesinde kurulacak uydu devletlerle yapılacak olan anlaşmalardan ticari kar elde etmeyi amaçlamışlardır. İtalya Balkan Savaşları sonucunda hem savaşan taraflarla ticari ilişkiler kurmuş hem de Avusturya-Macaristan'ın yayılmacı politikasının önüne geçilmesini sağlamıştır.

Avusturya-Macaristan açısından sonuçlarına bakacak olursak, öncelikle Balkanlarda oluşabilecek Rusya önderliğinde bir Balkan ittifakının önüne geçmeye çalışmıştır. Fakat savaş sonucunda Avusturya-Macaristan'ın bölgede yürütmüş olduğu Pangermenizm politikası başarısız olmuştur. Rusya ile bölgede giriştiği ideolojik savaşı kaybetmiştir.

Almanya'nın Balkan Savaşları politikalarını devletleşme sürecini geç tamamladığından ve Avusturya-Macaristan halkı ile aynı ırka ait olmalarından ötürü Avusturya-Macaristan'ın bölge politikalarını desteklemiştir. Ayrıca Almanya savaş süresince Osmanlı Devleti ve Balkan ittifakı üyelerine silah satışı ve askeri eğitim vererek hem Balkan ittifakı ile hem de Osmanlı Devleti ile ilişkilerini geliştirmiştir.

Fransa'nın Balkan Savaşları politikası ise bölgede çıkabilecek olan bir savaşa büyük devletlerin de müdahale edebileceği ve bunun bir dünya savaşına dönebileceği kanısındaydı. Bu yüzden savaşın engellenmesi ve Osmanlı Devleti'nin bölgede reformlar yapması taraftarıydı. Böylelikle savaşın sorumluluğundan kurtulmakta hedefleri arasındaydı. Fakat Fransa müttefiki Rusya'yı desteklemekten kaçınmamıştır. Tarihsel düşmanı olan Almanya'yı sıkıştırabilmek adına Rusya'yı ve Balkan ittifakını desteklemiştir.

Balkan Savaşları politikalarında İngilizler statüko yanlısı bir politika izlemişlerdir. Hiçbir devletin bu savaştan karlı çıkmasını istememişlerdir. Bununla birlikte Avusturya-Macaristan'ın daha fazla güçlenmesini istemediklerinden ötürü Rusya taraftarı politikalar yürütmüşlerdir. Uzakdoğu topraklarında muhtemel Osmanlı yenilgisinden oluşacak infialden dolayı zaman zaman Osmanlı yanlısı politikalar da yürütmüşlerdir.

Göründüğü gibi Balkan Savaşlarında yalnızca bağımsızlık isteyen milletler savaşmamışlardır. İdeolojiler, devletlerarası çıkar çatışmaları, ticari pay sağlama düşünceleri tüm bunlar Balkan Savaşlarını ve Birinci Dünya Savaşı'nı oluşturan etkenlerdir.

KAYNAKÇA

Adıvar, Halide E. *Mor Salkımlı Ev*. İstanbul: Yeni Matbaa,1963.

Ahmad, Feroz. *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, çev. Sedat Cem Karedeli. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2007.

Ahmad, Feroz. *İttihatçılıktanKemalizme*, çev. Fatmagül Berktay (Baltalı). İstanbul: Kaynak Yayınları,1996.

Akgün, Seçil K. &Uluğtekin, Murat. *Hilal-i Ahmer' den Kızılay' a*.Ankara: Kızılay Yayınları, 2002.

Akşin, Sina. “Balkan Savaşları'nın Dünya Tarihindeki Yeri”, *90 Yılında Balkan Savaşları ve Lüleburgaz Muharebeleri*. Kırklareli: Lüleburgaz Belediyesi Kültür Yayınları,2004.

Akyüz, Yahya. “Balkan Savaşları'nın Eğitimsel Nedenleri ve Sonuçları”,*90. Yılında Balkan Savaşları ve Lüleburgaz Muharebeleri*. Kırklareli: Lüleburgaz Belediyesi Kültür Yayınları,2004.

Altay, Fahrettin. *10 Yıl Savaş 1912- 1922 ve sonrası*, İstanbul: İnsel Yayınları,1970.

Anderson, Matthew Smith. *Doğu Sorunu 1774-1923, Uluslararası ilişkiler Üzerine Bir İnceleme*, (Çev. İdil Eser). İstanbul: YKY, 2001.

Andoyan, Aram. *Balkan Harbi Tarihi, ZaferBiberyan (Türkçesi)*.İstanbul:Sander Yayınları, 1975

Arar, İsmail. *Halil Menteşe' nin Anıları*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları,1986.

Arıkan, Zeki. “Balkan Savaşı ve Kamuoyu”, *Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler*.Ankara: Genelkurmay Basımevi,1989.

Armaoğlu, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. Ankara: TTK Basımevi,2003.

Arslan, Ercan. “Balkan Savaşı’nda Selanik’in Teslimi ve Yunanların Teslim Protokolüne Kayıtsızlıkları”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri BildirileriII*. Ankara: Genelkurmay Basımevi,2006.

Aslanova, Sevilya. *20. Yüzyılın Başında Rusya’nın Osmanlı Politikası 1903-1917*. Antalya: İklim Ozan yayınları, Eylül 2011.

Avlonyalı, Ekrem. *Osmanlı Arnavutluk’undan Anıları (1885-1912)*, çev. Atilla Dirim. İstanbul: İletişim Yayınları,2006.

Ayışığı, Metin. “Dünden Bugüne Batı Trakya Meselesi”, *Osmanlı*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları,1999.

Bacanlı, Hakan. *Balkan Savaşına Ait Hatıratların Muhteva Analizi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Baklan, Fuat. *Fuat Balkan’ın Hatıraları*, yay. Haz. Metin Martı, İstanbul: Arma Yayınları,1998.

Bali, Rıfat N. “Edirne Muharasası Sarasında Tutulmuş Bir Günlük-I”, *Tarih ve Toplum*. İstanbul: İletişim Yayınları,1999.

Balkan Harbi. “Harbin Sebepleri, Askeri Hazırlıklar ve Osmanlı Devletinin Harbe Girişi”. Ankara: Genelkurmay Basımevi,1970

Balkan Harbinde 87. Alay. Osmanlıcadan çev. ve sad. Veysel Usta. Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları.1995.

Baş, Ersan. “Balkan Harbi’nde Osmanlı Donanmasının İcra Ettiği Görev ve Harekât ile Sonuçlarının İncelenmesi”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*. Ankara: Genelkurmay Basımevi,2006.

Baykara, Tuncer. *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

Bayur, Hilmi Kamil. “Balkan Savaşında Türk Filosunun Durumu”, İstanbul:Tarih ve Edebiyat Mecmuası, S. 7, 1 Temmuz 1979.

Belen, Fahri. *20nci Yüzyılda Osmanlı devleti*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1973.

Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın Nu: 16, 2002.

Berber, Engin. “II. Meşrutiyet-Balkan Savaşı Döneminde Aydın Vilayetinde İç Güvenlik Sorunu” *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Dün/Bugün/Yarın*, 2004.

Bereketli, Mustafa. *Berlin Antlaşmasından Günümüze Balkanlar*. İstanbul: Rumeli Vakfı Kültür Yayınları, 1999.

Biagini, AntonelloFolco. *İtalyan Raporlarında Balkan Savaşları 1912-13*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 2016.

Bodger, Alan. “Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Rusya”, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler*, der. Marien Kent. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt yayınları, 1991.

Büyüktuğrul, Afif. “Balkan Savaşı Deniz Harekâtı Üzerine Gerçekler (1912-1913)”, *Bellekten*, Cilt:ILIV. Ankara: TTK Basımevi, 1980.

Castellan, Georges. *Balkanların Tarihi*, çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1993.

Cemal Paşa, *Hatıralar*, tamamlayan Behçet Cemal. İstanbul: Selek Yayınları, 1959.

Çeliker, Fahri. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Askeri Heyetlerinin Balkan Harbi ve Birinci Dünya Harbi’ndeki Tutum ve Etkileri”, *Dördüncü Askeri Tarih Semineri, Bildiriler*.Ankara: Genelkurmay Basımevi,1989.

Çobanoğlu, Ömer Zeki. *Balkan Harbi Şark Ordusu’nun Hezimetini, Birinci Nizamiye Kolordusu Hatıratından*, II. Cilt. İstanbul: İkdam Matbaası,1916.

Çolak, Filiz. “II. Meşrutiyet Dönemi’nde Osmanlı Dış Ticaretinde Bulgaristan’ı Yeri ve Önemi”, *Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, ed. Mehmet Aydın, Sayı: 4. Konya: Türk-İslam Medeniyeti İlmi Araştırmalar Enstitüsü ve Karatay Belediyesi, 2007.

Çolak, Mustafa. “Osmanlı Alman İlişkileri Çerçevesinde Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Türkçü Politikaları (1913-1918).Isparta: Fakülte Kitabevi, 2006.

Duru, Kazım Nami. “İttihat ve Terakki” *Hatıralarım*.İstanbul: Sucuoğlu Matbaası,1957.

Dündar, Fuat. “İttihat ve Terakki’nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918). İstanbul: İletişim Yayınları,2001.

Enginsoy, Cemal. “Balkan Savaşı (1912-1913) Hakkında Batı Yayın Dünyasındaki Bazı Değerlendirmelerden Örnekler”, *Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler*.Ankara: Genelkurmay Basımevi,1989.

Erendil, Muzaffer. “Balkan Savaşı ve Türk-Bulgar Harekâtına Dair Stratejik, Taktik ve Lojistik Değerlendirme”, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi,2005.

Ergin, Osman.*Türk Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası,1977.

Garnier, Jean-Paul.*LaFin de l'EmpireOttoman*. Paris:Plon, 1973.

Gencer, Aliİhsan.*İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Gencer, Mustafa. “Alman Kaynaklarına Göre Balkan Savaşları”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri, Bildirileri II*.Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006.

Görgülü, İsmet.*On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1912, Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*. Ankara: TTK Basımevi, 1993.

Gövsa, İbrahim Alaadin. “Balkan Gönüllüsünden Hatıralar” *Yedigün*,1941.

Halaçoğlu, Ahmet. *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912-1913)*. Ankara: TTK Basımevi,1994.

Halaçoğlu, Ahmet. “Balkan Savaşları (1912-1913)”,*Türkler*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Halaçoğlu, Ahmet.“Bulgar Mezâlimi”, *Türkler*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Hall, Richard.*Balkan Savaşları, 1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası*, çev. M. Tanju Akad. İstanbul: Homer Kitapevi,2003.

Hazarfen, Ahmet. “Birinci Çavuşun Balkan Harbi Anıları-II” *Tarih ve Toplum*, S:22. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.

Heinzelmann, Tobias.*OsmanlıKarikatüründe Balkan Sorunu 1908-1914*, çev. Türkis Noyan. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004.

Işın, Mithat. *1912-1913 Balkan Harbi Cephesi*. İstanbul: Deniz Basımevi,1946.

İkdam,nr. 5559. 12 Ağustos 1912.

İnci, Tevfik. *Balkan Harbinde Kruvazörünün Akın Harekâtı*, 399 Sayılı Donanma Dergisi Dergisinin Ekidir. İstanbul: Deniz Basımevi, 1952.

İnönü, İsmet. *Hatıralar*, yay. haz. Sebahattin Selek. Ankara Bilgi Yayınevi, 1992.

İpek, Nedim. *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon: Serander Yayınları, 2006.

Jelavich, Barbara. *Balkan Tarihi 2, 20. Yüzyıl*, terc. Zehra Sayan-Hatice Uğur. İstanbul: Küre Yayınları, 2006.

Kadri, Hüseyin Kazım. *Türkiye'nin Çöküşü, II Meşruyeti'in Perde Arkası, Makedonya, Arnavutluk, Suriye ve Ermenistan'ın Elden Çıkışı*, yay. Haz. Yılmaz Daşcıoğlu. İstanbul: Hikmet Neşriyat, 1992.

Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: TTK Basımevi, 1996.

Kazancıgil, Ratip. *Hafız Rakım Ertür'ün Anılarından Balkan Savaşında Edirne Savunması Günleri*, Kırklareli: Sermet Matbaası, 1986.

Keleş, Erdoğan. “Rusya'nın Panslavizm Politikasının Balkanlarda Uygulanmasına Dair Bir Layiha”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Güz 2008.

Kılıç, Selda. “Birinci Balkan Savaşı Döneminde Sağlık Hizmetleri ve Koşulları (1912)”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006.

Kiramettin, Abdurrahman-Nafiz. *1912-1913 Balkan Savaşı'nda İşkodra Savunması I. Ve II. Cilt*, yay. Haz. Mehmet Özdemir, S. Selin Özmen, Kerime Şahiner. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2007.

Koçoğlu, Naci. “7nci Kolordunun Balkan Harbi ve Birinci Dünya Harbindeki Rolü”, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

Koloğlu, Orhan. “Osmanlı Döneminde Balkanlar (1391-1918)”, *Balkanlar, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı (OBİV) Yayınları*. İstanbul: Eren Yayınları, 1993.

Kölemen, Abdullah. *Abdullah Paşa Hatıratı. (1336)*. İstanbul: Erkan-ı Harbiye Mektebi Matbaası

Kurat,Akdes Nimet. “Panslavizm”, Ankara: A.Ü. D.T.C.F. Dergisi, Cilt: XI, Sayı: 2-3-4, Haziran-Eylül-Aralık 1953.

Kurat, Yuluğ Tekin. “19.Yüzyılda Rusya ’nın Balkanlar’daki Panslavist ve Panortodoks Politikası karşısında Osmanlı İmparatorluğu” Ankara: Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç Türk Tarih Kurumu yayınları, 1997.

Kutlu, Sacit. *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Lauzan,Stephan. *Osmanlı ’nın Bozgun Yılları*. İstanbul: Beyan Yayınları,

Mahmut Şevket Paşa ’nın Günlüğü. İstanbul: Arba Yayınları, 1998.

Mehmed Selahaddin Bey. *İttihat ve terakki ’nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti ’nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerim*,sad. Ahmed Varol. İstanbul: İnkılap Yayınları, 1989.

Muhtar, Mahmud. *Balkan Harbi, Üçüncü Kolordu’nun ve İkinci Doğu Ordusu’nun Muharebeleri*, haz. M. Ziyafettin Engin. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, 1979.

Nami, Adil. *Osmanlılar Muharebelerini Nasıl Kaybettiler? Şimdi Nasıl Telifi ve Terakki Edebilirler? Von Der Goltz ve İmhof Paşaların Mutalaatı*. İstanbul: Sancakyan Matbaası, 1331.

Nüzhet, Mehmet Ali. *1912 Balkan Harbi*. sad. Sadettin Gömeç. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.

Osman Nuri. “Balkan Savaşı Anıları (1912-1913)”, çev. Hüseyin Kabasakal, *Askeri Tarih Bülteni*, S:43. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997.

Özcan, Azmi. *Pan-İslamizm, Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara: İslam Yayınları İlaveli 2. baskı, 1997.

Özdemir, Mehmet. “Balkan Savaşı’nda Gönüllü Birlikler”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2005.

Pehlivanlı, Hamit. “Bab-ı Ali Baskını (23 Ocak 1913)”, *Askeri Tarih Bülteni*, S:22. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1987.

Remond, Georges. *Bir Fransız Gazetecinin Balkan Harbi İzlenimleri, Mağluplarla Beraber*, İstanbul: Profil Yayınları, 2007.

Sloane, William. *Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar*. İstanbul: Süreç Yayınları, 1987.

Sönmez, Banu İşlet. *II. Meşrutiyet’te Arnavut Muhalefeti*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.

Şıvgın, Hale. “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifaklarının Önce Kiliseler ve Çeteler Arasında Başlaması”, *Osmanlı*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999.

Tokgöz, Ahmet İhsan. *Matbuat Hatırlarım*, yay. haz. Alpay Kabacalı. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993.

Topuzlu, Cemil. *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıratım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Tarih Fakültesi Yayınları, 1982.

Troçki, Lev. *Balkan Savaşları*, çev. Tansel Güney. İstanbul: Arba Yayınları, 1995.

Tufan, Muzaffer. “Sırp Kaynaklarına Göre I. Balkan Savaşı”, *90. Yılında Balkan Savaşları ve Lüleburgaz Muharebeleri*, yay.kur. Hüseyin Salman-Ali Arslan. Kırklareli: Lüleburgaz belediyesi Kültür Yayınları, 2004.

Tunçoku, Mete. “Balkan Savaşları’nın Çanakkale Savaşı ve Milli Mücadele’ye Olan Sosyokültürel Etkileri”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006.

Türker, Salih. “Balkan Savaşına Gelen Afgan Gönüllüleri”.Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Uçarol, Rifat. *Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919)*.GözdenGeçirilmiş İkinci Baskı, İstanbul: Filiz Kitapevi, 1989.

Uçarol, Rifat. “Balkan Savaşı Öncesinde Terhis Olayı ve Seferberlik İlanı Sorunu”, *Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler*.Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989.

Uzel, İlter. “İkinci Meşrutiyet Döneminde (1908-1918) Osmanlı Ordusunun Sağlık Hizmetleri”, *Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler*.Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989.

Ülman, A.Halûk. *I. Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş*. İstanbul: İmge Kitapevi, 2002.

Ünlü, Rasim. “Balkan Savaşları Öncesinde ve Sonrasında Osmanlı Devleti'nin Dretnot Politikasına Örnek: Sultan Osman ve Reşadiye”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2005.

Yaşar, Fatma Tunç.*Batı Trakya, Meriç'in Öbür Yakası*. İstanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı Yay., 2005.

Yılmazer, Bülent. “Balkan Harbi'nde Hava Gücü, Askeri Havacılıkta Perdenin Açılışı”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006.

Yiğitgüden, Ali Remzi. *Balkan Savaşı'nda Edirne Kale Muharebeleri*, Cilt I-II, Ankara: Genelkurmay Basımevi,2006.

Zeki Paşa.*Balkan Harbi'ne Ait Hatıratım*.İstanbul: Matbaa-ı Askeriye,1912.

Zürcher, Erik Jan.*Savaş, Devrim ve Uluslaşma, Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi*,çev. Ergun Aydınoglu. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

ÖZGEÇMİŞ

İlker Yasin ÇAKIROĞLU,1992 yılında Zonguldak'ta doğdu. Sakarya Cemil Meriç Sosyal Bilimler Lisesi'ni 2011 yılında bitirdikten sonra aynı yıl girdiği Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden 2015 yılında mezun oldu. Lisans öğreniminin 2016 yılında Karabük Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı. İlker Yasin Çakıroğlu orta düzeyde İngilizce ve Almanca bilmektedir. Aynı zamanda matbu türde Osmanlıca okuma becerisine sahiptir. Avrupa Birliği hibe projelerinin hazırlanması üzerine kurs sertifikası vardır. Temel ilgi alanları; Uluslararası İlişkiler, Türkiye Tarihi, Türk Siyasal Düşünce Tarihi'dir.